

**ASYA VE AVRUPA KITALARINDA
SERAMİK MATARALAR**

**AYŞE GÜLER
YÜKSEK LİSANS**

ESKİŞEHİR 1998

ASYA VE AVRUPA KITALARINDA SERAMİK MATARALAR

Ayşe Güler

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Seramik Anasanat Dalı

Danışman:Yrd. Doç. Ekrem KULA

Anadolu Üniversitesi
Merkez Kütüphane

Eskişehir
Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
Temmuz 1998

YÜKSEK LİSANS TEZ ÖZÜ

ASYA VE AVRUPA KITALARINDA SERAMİK MATARALAR

Ayşe Güler

Seramik Anasanat Dalı

Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Temmuz 1998

Danışman: Yrd.Doç.Ekrem Kula

Mataralar veya yolcu mataraları, sıvıların taşınmasında kullanılan kaplardır. İlk görülen mataraların seramik mataralar olduğu düşünülmektedir. Cam, deri, metal ve ahşap kapların seramik kaplardan sonra üretilmeye başlaması ve kronolojik araştırmalar bu düşünceyi doğrulamaktadır. Çömlekçi çarkının keşfi, seramik mataraların yaygın olarak üretilip kullanılmasında önemli faktörlerden birisidir. Asya ve Avrupa Kıta'larında görülen seramik mataralar araştırılırken kronoloji ve coğrafyayı yönlendiren, seramik sanat tarihidir. Seramiğin keşfinden günümüze değin geçirdiği değişim ve gelişime seramik mataralarda paralellik göstermiştir.

İlk seramik mataralar; Asya Kıta'sında, önce Anadolu'da, Kıbrıs'da, ardından Mısır'dan İran'a kadar olan bölgede Tunç Çağı'nın ortalarında görülmektedir. Mataraların form özellikleri az çok farklılıklar göstermesine karşın birbirlerine yakın karakterleri taşımaktadır. Mataralar yuvarlak tabanlı, küresel veya lentoid (mercek) gövdeli, iki veya üç kulpludur. Astar dekorlu mataralar sırsızdır. Merkezden dışa doğru açılan daireler karakteristik özellikleridir. Göçebe yaşam tarzı, ticaret yolları, savaşlar, hac yolculukları gibi etkenlerle, kültürler arası etkilenmelere ve mataranın form ve dekoruyla, benzer özelliklerde üretilmesine neden olmuştur. Uzak Doğu'da daha geç dönemlerde görülen mataralar, form ve dekor özellikleri ile özgündürler. Form ve dekor kaynakları yalnızca doğadır. Bu özgün özellikler daha sonra Asya'nın Batısını ve Avrupa seramiklerini de etkilemiştir. Avrupa'da seramiğin gelişimi, Doğu'ya göre daha gençtir. Araştırma sürecinde Avrupa'da Orta Çağ'da rastlanılan mataralar, 15. yüzyılda mayolikanın doğuşuyla popülerlik kazanmışlardır. Avrupa'da en çok İtalyan mayolikalarında görülen mataraların karakteristik özelliği armut gövdeli, şişe formunda olmasıdır. Röliyef ve mayolika dekorlu olarak sınıflandırılabilen mataraların dekor konuları oldukça zengindir. Kullanılmış olan dekor öğeleri, madalyon içerisinde armalar, portreler, simgeler, grotesk resimler, mekansal, figüratif, mitolojik ve konulu betimlemelerdir. 17. yüzyılda porselenin Avrupa'ya tanıtılmasından sonra görülen, yassı dairesel gövdeli mataralar, form ve dekor özellikleriyle Doğu'nun etkisini taşımaktadırlar.

Günümüzde seramik mataraların üretimi yok denecek kadar azdır ve üretilenler ise dekoratif olarak kullanılmaktadır.

ABSTRACT

The flasks or Pilgrim Flasks are pots used for carrying liquids. It has been thought that first flasks seen were ceramic flasks. The beginning of glass, metal, leather and wooden pots production after ceramic pots and chronological researches prove this thought. The discovery of pottery wheel is one of the important factors in the wide production and usage of the ceramic flasks. When ceramic flasks are searched throughly in Asian and European continents, it is clearly seen that ceramic arts have led the chronology and geography. The form of the flasks have also shown a parallel development to the variation and the progress of the ceramics so far.

The first ceramic flasks in Asian Continent are found in Anatolia, Cyprus and then in the area from Egypt to Iran. In the middle of the Bronze Age. Although the flask form specifications show slightly different structures, they carry out similar characters when compared. The flasks may have a circular base, spherical or lentoid body and with two or three handles. Circles opening from center towards outer part are their characteristic specifications. The Nomadic life, trade paths, wars, pilgrimage travels and similar influences, and cultural relations have resulted in the resembling form and decors of the ceramic flasks productions. The flasks later eras seen in Far East Countries possess their own original form and decors. Sources of their form and decors are originated from the nature. These original features have affected the west part of Asia and European ceramics. Development of ceramics in Europe is younger than the East. The flasks coinciding with the Mid Age in Europe have gained popularity by the birth of Majolica in the 15th century. They have been seen in Italian mayolikas much in Europe. Characteristic features of the flasks are their pear like bodies in the bottle forms. The flasks that may be classified as relief and mayolika decorated have particularly rich decor subjects. Some decor elements employed are riggings in medallion, portraits, jacket riggings, symbols grotesque pictures, residential, figurative, mithological and related subjects. The flasks, after the introduction of the porcelain in Europe in the 17th century, with their flat and circular bodies form and decor features carry out the affects of the East.

Nowadays, production and usage of the ceramic flasks are too low basically and the ones produced are used for decorating purposes.

JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI

İmza

Üye(Tez Danışmanı) : Yrd. Doç. Ekrem KULA..

.....

Üye : Doç. Ayşe Gül ÖZEN

.....

Üye : Yrd. Doç. Soner BENG.

.....

Üye :

.....

Üye :

.....

Ayşe Güler 'ın Asya ve Avrupa Kitalarında
SERAMİK MATARALAR başlıklı tezi
 26.08.1998 tarihinde, yukarıdaki jüri lisansüstü Eğitim Öğretim ve
 Sınav Yönetmeliğinin ilgili maddeleri uyarınca, SERAMİK.....
 Anabilim / Anasanat dalında, Yüksek Lisans-Doktora / Sanatta Yeterlilik
 tezi olarak değerlendirilerek kabul edilmiştir.

Enstitü Müdürü

Prof. Dr. Enver ÖZKALP

ÖNSÖZ

“Var” diyebildiklerimizin, görülüp gösterilebilirliği, yeni bir var’ın doğumu, araştırmacının; sorgulama ve yapılandırma niteliğiyle olasıdır. Var’a yadsınamayacağı bir kimlik belirlemek ve bu kimliğe niceliği süreçler içerisinde artan nitelikler yüklemek, yok olmamak, yok etmemek için gereklidir. Evrenin varlığının koşuludur bu. “Neden seramik?.....Neden Matara?” sorularına; görebildiğimiz ve açabildiğimiz pencere sayısı kadar yanıt verebilmek ve tanıtlamak, var olanların içinde ve dışında soluk almaktır. Neden sorusu, gece ise; en aydınlık pencere “yaşam izi ve duygusudur”.

Araştırma ve değerlendirme sürecinde yapılan gece yolculuğu, tarihle yol alarak, uğrak yerlerinde durup; bir anın içerisinde yaşamı çoğaltan, sayısız anlar yarataran algılarla; kollarına, gövdesine sarılıp, haznesinde bulundurduğu yaşamı ve yaşamın sürekliliğini, kimbilir hangi kaynaktan doldurduğu suyu bölüşen arkadaşı tanımadır. Verdiği salt su değildir, önce kendisiyle, suyla yoğrulup, ateşle pişen gövdesiyle, kendisini şekillendiren ellerle de tanıştırır. Bu tanışma süresizdir ve birbirine eklenen ayrıntı ve öyküleri sunar. Sıra bir başka uğrak yerine geldiğinde bir başka yaşam dolar soluklardan. Tan ağardığında görülür ki, diğer arkadaşlarda bir öncekine benzer ve benzemeyen var oluşu yaşatır, tek ortak yönleri, ellerin tutamadığı yaşamı taşımasıdır. Unutulmaması gereken, bir formla bir kültürü yaşatan ellerdir. Evren ve yaşam kaosunda kendi yapamadığını yapabilecek yeni varları oluşturmuşlardır. “Matara”, doğaya çözüm arayan ellerin bir çok nokta arasında yer alan, bir nokta büyüklüğünde ancak ayrıntılar kümesini barındıran göstergesidir.

Yolculuk, keyifli ve zor şartlarıyla güzel bir eylem. Tez’in oluşum sürecinde, tezi yönlendiren, danışmanım Sayın Yrd.Doç. Ekrem Kula’ya, matara önerisi ile bir nokta’da bir çok ayrıntıyı yaşamamı sağlayan ve araştırma prensiplerini kazandıran Sayın Prof. Zehra Çobanlı’ya, Anadolu Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Öğretim Üyeleri ve çalışanlarına, olanaklarından yararlandığım Kale Grubu Şirketleri ve personeline, ilgi ve bilgileriyle destek olan, matarayı dolduran kaynak insanlara, teşekkür ederim.

Ayşe Güler

2.1.4.2.	Kütahya Seramikleri.....	31
2.1.4.3.	Çanakkale Seramikleri.....	34
2.1.5.	İran’da Seramik Mataralar.....	36
2.1.6.	Çin’de Seramik Mataralar.....	40
2.1.7.	Kore’de Seramik Mataralar.....	51
2.1.8.	Japonya’da Seramik Mataralar.....	53
2.1.9.	Hindistan ve Rusya’da Seramik Mataralar.....	56
2.2.	Avrupa Kıta’sında Seramik Mataralar.....	58
2.2.1.	İngiltere’de Seramik Mataralar.....	59
2.2.2.	Fransa’da Seramik Mataralar.....	60
2.2.3.	Almanya’da Seramik Mataralar.....	63
2.2.4.	İtalya’da Seramik Mataralar.....	64
3.	SERAMİK MATARALARDA FORM DEKOR ve İŞLEV	
3.1.	Form Özellikleri	67
3.2.	Şekillendirilmesi	67
3.3.	Kullanılan Dekorlar	68
3.3.1.	Dekor Teknikleri	68
3.3.2.	Dekor Öğelerinin Anlatım Dili	68
3.4.	İşlevselliği	70
4.	UYGULAMA	71
	RESİMLER	73
	SONUÇ	89
	KAYNAKÇA	90

RESİMLER ve TABLOLAR LİSTESİ

Sayfa

Resim 1. Geç Neolitik döneme ait mataralar (Bilgi, Ö., 1982, tablo 6).....	5
Resim 2. Piriç matara (Erginsoy, Ü., 1978, r.162a).....	7
Resim 3. Altın matara (Karabıyık, A., 1993, r. 13).....	8
Resim 4. Cam matara (Karabıyık, A., 1993, r.9).....	9
Resim 5. Aplike dekorlu cam matara (Gruber, A., 1994, r.95)	9
Resim 6. Emaylı cam matara (Karabıyık, A., 1993, r.15).	10
Resim 7: Deri su matarası (Diyarbakirli, N., 1972, r.89).....	11
Resim 8: Kırmızı matarası (Diyarbakirli, N., 1972, r.162a).....	12
Resim 9. Ahşap matara (Razina, T., Chekasova, N., Katsedikas, A., 1994, s.280)...	12
Resim 10. Ahşap matara (Razina, T., Chekasova, N., Katsedikas, A., 1994, s.306)...	12
Resim 11. Hitit Dönemi matara (Anadolu Medeniyetleri Müzesi, 1993, r.119).....	18
Resim 12a. Kırmızı kilden, perdahlı matara (Erzurum Arkeoloji Müzesi).....	19
Resim 12b. Astar dekorlu matara (Erzurum Arkeoloji Müzesi).....	19
Resim 13. Sırlı Urartu dönemine ait matara (Erzurum Arkeoloji Müzesi).....	20
Resim 14. Roma Dönemine ait matara (Karabıyık, A., 1993, r.4).....	21
Resim 15. Roma Dönemine ait matara (Bergama Müzesi)	21
Resim 16 a-b-c-d-e. Geç Tunç Çağı Kıbrıs mataraları (Morris, D., 1981, r. 98a)	22
Resim 17 a-b. Geç Minos Dönemi, mataraları (Furumark, A., 1992, cilt III., r.186, 7,8).....	23
Resim 18a. Geç Minos Dönemine Ahtapot dekorlu matara (Lacy, A. D., s.85, r. 37a).....	24
Resim 18b. Geç Minos dönemine ait, küresel gövdeli matara (Furumark, A., 1992, III. cilt, r.188:6).....	24
Resim 19 a-b: Geç Girit Arkaik dönem seramik mataraları (Hampe, R., Winter, A., 1962, r.56,57).....	25
Resim 20 a-b-c. Yakın Doğu Demir Çağı'na ait mataralar (Amiran, R., 1970, r.289, r.290).	26
Resim 21. Filistin matarası (Amiran, R., 1970, r.275).	26
Resim22. Filistin matarası (Amiran, R., 1970, r.290)	26
Resim 23. Anadolu Selçuklu dönemi rölyef dekorlu matara (Karabıyık, A., 1993, r.14).....	27
Resim 24 a-b: Anadolu Selçuklu dönemi minai dekorlu (Fukai, S., 1918, r.230).....	28
Resim 25. İznik hacı matarası (Carswell, J., 1989, r.278)	30
Resim 26 a-b. 18. yüzyıl Kütahya matarası (Altun, Carswell, Öney, 1991, r. K.4).....	31
Resim 27. 18. yüzyıl Kütahya matarası (Altun, Carswell, Öney, 1991, r.K.20).....	31
Resim 28. 18. yüzyıl Kütahya matarası (Altun, Carswell, Öney, 1991, r.K65).....	32
Resim 29. 18. yüzyıl Kütahya mataraları (Altun, Carswell, Öney, 1991, r.K83).....	33
Resim 30 a-b. 19. yüzyıl Kütahya mataralar (Art Dekor, Aralık, 1996, s. 53).....	34
Resim 31 a. 19. yüzyıl Çanakkale matarası(Öney, G., 1971, r.98).....	35
Resim 31 b. 19. yüzyıl Çanakkale matarası(Altun, Carswell, Öney, 1991, r.Ç.74)...	35
Resim 32 a. İran kırmızı-turuncu gövdeli matara veya yolcu matarası (Kawami, S.T., 1991, r.168).....	36
Resim 32 b: İran yolcu matarası (Fukai, S., 1981, r.93).....	36

Resim 32 c: İran dört yaprak dekorlu, mavi sırlı yolcu matarası (Fukai, S., 1981, r.94).....	37
Resim 32 d: İran güneş dekorlu, beyaz sırlı yolcu (Fukai, S., 1981, r.95).....	37
Resim 33 a-b: İran Sasani dönemi matara (Wilkinson, K.C., r.106a-b).....	38
Resim 33 c: İran röliyeif dekorlu, yeşil sırlı matara (Wilkinson, K.C., Iranian Ceramics, r.92).	38
Resim 34. Çin, yürek formunda matara (Watson, W., 1990, r.16)	41
Resim 35. Çin, Earthenware matara (Watson, W., 1990, r.24)	41
Resim 36. Çin, yeşil-kahverengi sırlı, röliyeif dekorlu, stoneware matara (Ayer, J., 1982, r.16)	42
Resim 37. Çin, aplike dekor matara (Ayer, J., 1982, r.20).....	43
Resim 38. Çin seladon matara (Krahl, R., 1993, r.219)	44
Resim 39. Çin, Ejderha desenli porselen matara (Ayer, J., 1982, r.40)	45
Resim 40. Çin, Porselen (Krahl, R., 1993, r.635).	46
Resim 41 a-b. Çin, mavi beyaz, porselen matara (Krahl, R., 1993, r.613).	46
Resim 42. Çin, mavi beyaz, porselen matara (Krahl, R., 1993, r.616)	47
Resim 43. Çin, figürlü porselen matara (Krahl, R., 1993, r.612)	48
Resim 44. Çin, mavi beyaz dolunay matara (Yihva, L., Xin, Y., Xu, N., 1990, r.141)	50
Resim 45. Çin, ıhlamur yeşili matara (Beurdeley, M., Raindre, G., Qing Porcelain, r.162).	50
Resim 46. Çin, mavi-beyaz (Medler, M., 1986, r.167).	51
Resim 47. Kore, seramik matara (Ducaju, S., 1984, r.57).	52
Resim 48. Japonya, sırlı Stonware matara (Karabıyık, A., 1993, r. 23).	54
Resim 49. Japonya, kare prizma matara (Ayer, J., r.241).	55
Resim 50. Japonya, mavi seladon (Ayer, J., r.249).	55
Resim 51. Hint seramiklerine ait sıraltı dekorlu matara (Riazuddin, A.)	56
Resim 52. Rus seramiklerine ait sırlı, kazıma dekorlu matara (Razina, T., Chekasova, N., Katsedikas, A., 1994, s.89)	56
Resim 53 a-b. Orta Çağ Avrupa mataraları (Charleston, R. J., r.325)	60
Resim 54. İngiltere, tek renk sırlı, stoneware yolcu matarası (Bernard Leach a potter's work. 1967, r.VII)	60
Resim 55. Fransa, yeşil sırlı earthenware matara (Charleston, R. J., r 345)	61
Resim 56. Fransa, çini matara (Charleston, R. J., r.439)	61
Resim 57. Fransa, yeşil krakle sırlı matara (Gien, 1987, s.41)	62
Resim 58. Fransa, mavi beyaz matara(Gien, 1987, s.28)	62
Resim 59. Fransa, kare ayak üzerinde duran çiftli matara (Gien, 1987, s.38)	62
Resim 60. Fransa, yuvarlak mataralar (Gien, 1987, s.41)	62
Resim61a-b. Almanya, stoneware matara (Honey, W. B., 1949, r. 9a)	63
Resim 62. İtalya, grotesk süslemeli mataralar (Conti, G., 1980, r.74)	65
Resim 63a. İtalya, Mayolika matara (Wilson,T., r.242)	65
Resim 63b. İtalya, köşeli matara (Conti, G., 1980, r.21)	65
Resim 64. İtalya, Mayolika matara (Conti, G., 1980, r.104)	66

Tablo 1. Anadolu’da mataranın gelişimi	17
Tablo 2. Asya ve Avrupa Kıtalarında mataraların yer ve kronolojiye göre dağılımı ..	57

UYGULAMALAR

Resim 1. Su mataraları	73
Resim 2. Su mataraları	74
Resim 3. Su mataraları	75
Resim 4. Su mataraları	76
Resim 5-6. Davul gövdeli matara	77
Resim 7-8. Davul gövdeli matara	78
Resim 9-10-11. Cep Mataraları	79
Resim 12. Mercimek gövdeli form	80
Resim 13. Davul gövde esaslı form	81
Resim 14. Hamile kadın heykeli.....	82
Resim 15. Çiftli figür.....	83
Resim 16. Ayaklı kadın figürü.....	84
Resim 17a-b. Yatan kadın figürü.....	85
Resim 18. Duvar Panosu.....	86
Resim 19. Duvar Panosu.....	87
Resim 20. Duvar Panosu.....	87
Resim 21. Duvar Panosu.....	88
Resim 22. Duvar Panosu.....	88

Ansiklopedi ve sözlük tanımlarında -laboratuvar gereci olan hariç- mataranın deri, plastik veya metalden yapıldığı belirtilmiştir. Ayrıntılı araştırmaya girilirse, mataraların, deri, plastik, metal dışında, cam, seramik ve ahşap malzemedende üretildiği görülmektedir. Seramik mataralar, form yapıları ile diğerlerini andırmakla birlikte, şekillendirme ve dekor teknikleriyle farklı karakter taşırlar.

Seramik mataralar, farklı kaynaklarda tanımlanırken seramik mataraların genel olmayan lokal özellikleri belirtilmiştir. Ancak tarihi gelişimle birlikte form ve taşıyıcı eklerin tanımlarla kısmen çelişen farklılıkları, matara mı, değil mi endişesini yaşatır.

...Arkeolojik araştırmalarda açığa çıkan örnekleri, iki çanak biçimli pişmiş toprak parçanın birleştirilerek birleştirme yeri hizasına bir boyun takılmasıyla biçimlendirilirler. Boyun ile gövdeyi birleştiren iki dikey yada iki gövde parçasının birleştiği hizada yer alan birkaç ip delikli kulbu, kabın asılarak kullanılmasını sağlar (Ökse, T., 1993, s. 59).

Tunç Çağı'nda üretilmiş olan Ön Asya mataralarını tanımlayan alıntı, daha geç dönemlerde görülen matara tiplerini kapsamamaktadır.

...Yanlamasına yassılaştırılmış, balkabağı görünümü verilmiş kaplardır. Genellikle kullanımda matara ve şişe sözcükleri birbirinin yerine kullanılmıştır. Ancak onları ayıran şey geleneksel olarak mataraların kullanıcılarının yanında yer almasıdır. Balkabağı formunda mataralar yolda kolay taşınabilir olma özelliğine sahiptir...(Morris, D., 1981, s. 6).

Tanımlamaya göre mataraların tümünün yassılaştırılmış ve balkabağı formunda olduğu düşünülmemelidir.

... Arkeoloji literatüründe, basık küre veya mercimek şeklinde -lentoid- gövdeli, silindirik boyunlu, bir ila üç arasında değişen sayıda kulplu, kaideli veya dip formu göstermeyen formlar olarak tanımlanmıştır..(Bilgi, Ö., 1982, s. 3).

Belirli bir dönemin özelliklerini taşıyan matara tanımıdır. Kaideli, dip formu gösteren mataralar Selçuklular ve Osmanlılar döneminde Anadolu'da, Uzakdoğu ve Avrupa ülkelerinin örneklerinde de görülmektedir. Kulpsuz matara örnekleri, asılarak taşınmamakta, dar ağız ile vazo veya şişelerle karıştırılmaktadır.

...Genellikle iki delik veya halka bulunan dairesel biçimli yassılaştırılmış kaplara verilen addır. Kısa bir boyun ve dar bir ağıza sahiptir. Gövde kısa bir ayak veya dar bir kaide üzerinde durur. Farklı formlarda görülebilen seramik mataralar en erken M. Ö. 618 - 906 T'ang Hanedanı döneminde Çin'de yapılmıştır. Avrupa'da özellikle 16. yüzyıl başlarında çok renkli İtalyan mayolikaları stilinde mataralar görülmektedir (Boger, 1987, s. 262).

Mataraların tarihte ilk olarak Tunç Çağı'nda Anadolu'da görüldüğü kesindir. Tanımlamada bu konuya değinilmediği gibi Çin seramiklerinde rastlanan en erken matara M.S. 3. yüzyıla tarihlidir.

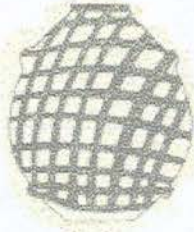
Sıvıların taşınması için kullanılan, genellikle yassılaştırılmış küre veya armut gövdeli, kısa boyunlu, ağız çapı dar olan kaplardır. Bazı kaynaklarda yolcu şişesi veya yolcu matarası olarak adlandırılır, her zaman asılması için gereken ip kulpları bulunmayabilir (Savage, Newman, Thomas, Hudson, 1989, s. 22).

Bu tanım, matara tanımının genel yapısına en uygun olandır. Matara mı? Kuşkusunu aralamaktadır. “Mataralar ve yolcu mataraları yassılaştırılmış genellikle yuvarlak formlu, kaideli veya kaidesiz, kulplu veya kulpsuz, dar ağızlı, içerisinde sıvıların taşındığı kaplardır. Kullanıcısının yanında taşınabilirliği ayırt edici özelliği olmasına rağmen bir araçla bir yerden bir yere ulaştırılan veya taşıma özelliği olmayıp özel sıvıların korunması için de kullanıldığı belirtilmelidir. Boyutları kullanım amacına göre 4cm.-50cm. arasında değişmektedir”.

1.2. Mataraların Tarihçesi

Matara genel tanımlamayla kaptır. İlk kapların nerede, ne zaman ve nasıl yapıldıklarına dair sorulara, ilk kapların taş, tahta yontular hariç seramik olduğu düşünülürse, mataranın tarihinin neredeyse seramiğin tarihi kadar eski olduğu yanıt olabilir. Matara; toprağın pişirilmesi ve çanak formunun gelişimini izleyen süreçtir.

1.2.1. Seramik mataralar.- Uygarlık tarihi keşifleri, insanın en temel gereksinimlerinden, en ayrıntısına uzanan bir yapılanma süreci olarak düşünülür. Su, toprak ve ateş, tek başlarına gereksinimlere farklı şekillerde hizmet verirken M.Ö. 6000’lerde Neolitik Dönemin Seramikli evresine geçişle birlikte var olarak farklı işlevleri olan kaplar ve düşüncelerine ifade olan seramik ürünlerle günümüze uzanan, değişirken gelişen süreç sunmaktadır. İnsan neslinin çoğalması, yeni yerleşim bölgeleri arama çabaları, coğrafi koşulların olumsuzluğu, ticaret, savaş, av benzeri yolculuklar nedeniyle su gereksinimini karşılayacak taşınabilir bir kabın gereksinimi, formun biçimlenmesinde etkindir. İlk kez Anadolu’da Neolitik dönemin geç evresinde(M.Ö.5700-5600), hangi işlev için kullanıldığı bilinmeyen matara biçimli kaplara yerleşim yeri Burdur’un 25 km. güneybatısında olan Hacılar kültüründe rastlanmıştır(resim 1a-b-c).

Resim 1.a

Resim 1.b

Resim 1.c

Resim 1.a-b-c: M.Ö.5700-5600 yıllarına Geç Neolitik döneme ait mataralar. Gövdeleri yassı küre formunda, oval ağızlı kısa boyunludur. Yanlarında kulp olarak dört tüp deliği bulunan mataralar; astarlı, perdahlı ve boya bezeklidir. Çapraz batların sardığı gövde, geometrik ve stilize kuş desenleri Hacılar kültürüne has desenlerdir. a-yüksekliği 46 cm. olan, krem renk astar ve perdahlı, elle şekillendirilmiş matara, kırmızıdan koyu beje kadar değişen renklerle belirtilmiş çapraz bantlarla bezenmiştir. b-yüksekliği 42 cm. olan elle şekillendirilmiş matara sarımsı krem renk astarlı ve perdahlıdır. Kırmızı ve kahverengi geometrik bezemelidir. c-yüksekliği 40 cm. olan matara, krem renk astarlı ve perdahlıdır. Elle şekillendirilmiş olan matara koyu bej renkle stilize edilmiş kuş bezemelidir. b-c örneklerinin, gövdelerinin bir bölümü kayıp olan mataralar Anadolu Medeniyetleri müzesinde bulunmaktadır (Bilgi, Ö., 1982, tablo 6).

M.Ö.2000’li yıllardan önce Ege Bölgesinde, matara biçimli bir kabın görüldüğü ancak mataraların Orta Tunç Çağı’nda Anadolu’da, sonraki dönemlerde Kıbrıs ve Mezopotamya’da görüldüğü, özellikle üç kulplu matara formunun Hititlere ait olduğu belirtilmektedir. Mataralar, kapalı, ağzı dar ve taşınabilir nitelikte olma esasına dayanır. Üretilen ilk kapların seramik olduğu düşünülürse, ilk mataraların seramikten üretildiği söylenebilir. İki çanak formunun mataraya dönüşümü M.Ö. 2000’li yılları bulmuştur.

Anadolu’da Asur Ticaret Kolonileri Çağı’nda, Hititlerde, formun üretiminde çoğalma ve kültürler arasında etkilenmeden dolayı, form yapısında benzerlikler görülmektedir. Mısır’da M.Ö. 3000’li yıllarda çömlekçi çarkının kullanılmaya başlaması, Girit, Anadolu, İran ve Uzak Doğu’ya yayılması mataraların yaygın olarak üretilip kullanılmasına neden olmuştur. İran üzerinden Hindistan ve Çin’e ulaşan (kesin tarihi bilinmeyen) çark, M.S. 59’da Kore ve M.S. 6. yüzyılda Japonya’ya ulaşmıştır. Mataralara, çarkın yayılımı izlek olarak düşünülebilir.

Deniz ticareti ve Asur Ticaret Kolonileri ile Akdeniz adalarına ve Anadolu’ya yayılan seramik kültürü, ilerleyen dönemlerde M.S. 7. yüzyılda başlayıp ve 17. yüzyıla kadar yapımı süren Çin Seddi boyunca uzanan İpek Yolu ve deniz ticareti ile Doğu’dan Batı’ya uzanan yaygınlığa ulaşmıştır. İpek Yolu, Avrupa ile Asya arasında yalnızca bir ulaşım ve alışveriş köprüsü değil, elçilerin, düşüncelerin, dinlerin, kervanların, sanatın bağlantısı olmuştur. Mataralar bu yolculuklardan en fazla nasiplenene kaplardır.

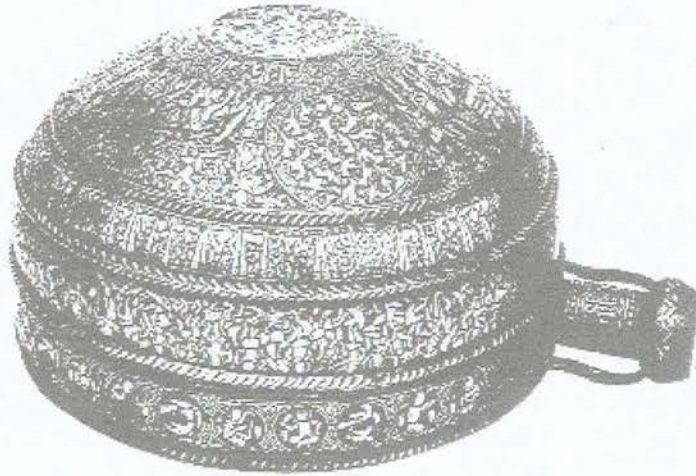
Avrupa’da, Roma döneminden önce ve Afrika’dan Magriplilerin İspanya’ya geçişine, M.S. 712 yılına kadar kayda değer seramik üretimi görülmemektedir. Sekiz yüzyıl boyunca seramik üretimine katkıda bulunan Magripli ustalar İslam seramiklerinin etkisini Avrupa’nın güneybatısına taşımışlardır. 15. yüzyılda Mayorka adalarından ithal edilen İspanya seramiklerinin esintileri görülen mayolika ürünler, 17. yüzyılda Delf seramiği ve Hollandalı tüccarların Çin’den porselen ithal etmeleri beraberinde geleneksel form ve dekor özelliklerinin taşınmasına neden olmuş ve Avrupa seramiğinin gelişmesini sağlamıştır. 15. yüzyıldan sonra seramik mataralar, İtalyan mayolikalarında sık görülen formlardandır.

Seramik mataraların coğrafi konumlandırılmasında göze çarpan bölgelere göre değişen üretim tarihleri ve sayısıdır. Milat öncesi ve sonrası erken dönemlerde Ön Asya’da rastlanılan mataraların, ilerleyen dönemlerde Asya’nın Doğusuna ve Avrupaya da aktığı izlenmektedir. Dünya coğrafyasında incelendiğinde, Amerika’nın ilkel topluluklarında, İnka ve Meksika geleneksel sanatlarında büyük su kapları kantarosların yanı sıra küçük kulplu yuvarlak dipli su mataralarının olduğu görülmektedir. Amerika’da, 18. yüzyılda endüstrileşmeye başlayan seramik sanatı içerisinde mataralara rastlanmaktadır. Mataraların form ve dekor özellikleri Uzakdoğu’nun ve Avrupa’nın etkilerini yansıtarak kaynağını gösterirler.

Seramik kültüründeki gelişmeler kronolojik olarak incelenirse, mataraların seramik literatüründeki taramasına Anadolu, Mezopotamya ve Ön Asya’da başlamak gerekmektedir. Seramik kaplardan sonra, cam, metal, ahşap ve deri kapların kullanılır olması ile, geçmişte seramikten üretilmekte olan mataralar, benzer formlarda sözü edilen materyallerden üretilmiştir.

1.2.2. Metal mataralar.- Tunç Çağı'nda metalin işlenmesiyle birlikte seramik kapların metal taklitleri, metal kapların seramik taklitleri yer almıştır. Asur ticaret kolonileri çağında anadoluya Babilden gelen metal ustalarının karum adını verdikleri pazarlarda ürünlerini takas ettikleri bilisi olmasına karşın tarih öncesi döneme ait metal mataraya rastlanmamıştır. Form olarak seramik mataraların yerine üretilip kullanılan metal matara örnekleri yakın tarihte de görülmektedir. Yassılaştırılmış küresel gövdeli mataraların yanlarından zincir takılıp taşınabilmesi için yapılan ufak halka delikleri bulunmaktadır. Bakır matarlar ve aliminyum asker mataraları günlük kullanımda sıklıkla yer almaktadır.

Metalin işlenmesi M.Ö. 3000'li yıllarda başlamasına karşın araştırma sırasında rastlanan en erken tarihli matara, Washington Freer Sanat Galerisinde bulunan 13. yüzyıl Suriye yapımı örnektir(resim 2). M.Ö. 3000 ortalarına tarihlenen altın güğüm var ve bu ürünlerde seramik kapların taklidi ise mirası yüklü Anadolu'da neden literatürde kayıtlı mataraya rastlanmadığı düşündürücüdür.

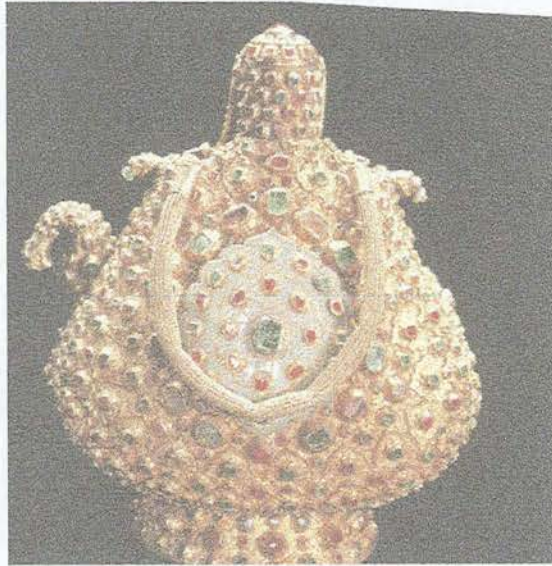
Resim 2

Resim 2. Suriye'de 13. yüzyılda yapılmış olan, Washington Freer Sanat Galerisinde bulunan 36 cm. çapındaki pirinç mataranın bir yüzü düz, diğer yüzü yarım kubbe biçimindedir(Erginsoy, Ü., 1978, r.162a).

Mataranın düz olan yüzünün merkezinde daire bir çukur bulunmaktadır, bu çukurun sıvıyla dolunca ağırlaşan mataranın bir desteğe dayayarak kullanılabilmesi için yapıldığı anlaşılmaktadır. İslam eserleri arasında bilinen madenden yapılan tek matara örneğidir. Ancak bu esere çok benzeyen Suriye'de, Hama ve Halep'te bulunmuş 13. yüzyıla ait seramik örneklerin, Washington Freer Art Gallery'de bulunduğu belirtilmektedir. Mataranın konveks olan diğer yüzünün merkezinde büyük ve dairesel bir madalyon görülmektedir. Hafifçe çukurlaştırılmış madalyonun içini, tahtında oturan Meryem, iki çocuk aziz ve dört meleken oluşan kompozisyon süslemektedir. Madalyonun etrafını meandr şeriti çerçevelemektedir. Yer yer geometrik motifler, nesihle yazılmış rozetlerle kesilerek, bir kitabe frizi oluşturmaktadır. Kitabenin dışında yeralan enli frizin içinde ise uçları hayvan başı şeklinde sonlanan kıvrımlı dallarla kaplanmış madalyonlar ve madalyonların içinde de, doğum, tapınağa sunuş, Kudüs'e giriş gibi Hristiyan ikonografyasından alınan sahneler betimlenmektedir.

Mataranın düz olan yüzeyinde ise, merkezdeki çukurun etrafında ellerinde sancak ve mızraklar taşıyan atlı figürlerinden oluşan bir friz, frizin dışında sütunlarla ayrılan sivri kemerli nişlerin içerisinde aziz figürleri sıralanmaktadır. Mataranın omuz kısmında yine üç sıra friz dolanmakta, dıştaki frizde Kûfi bir kitabe, ortadaki frizde hayvan ve insan figürleri arasına karıştırılan, canlı yazı izlenimi verilen bir “*Pseudo*” kitabe yer almaktadır. Hilal tutan erkek figürleriyle süslü rozetlerle kesilen “*Pseudo*” kitabe frizinin içteki üçüncü frizinde dairesel madalyonların içine yerleştirilmiş, içki içen ve saz çalan müzisyen figürleri görülmektedir. Mataranın dekorunu ayrıntılı olarak inceleyen L. Schneider, bu eserin üzerinde yer alan Hristiyan ikonografyasından alıntı betimlerin, Hristiyan Doğu’nun dinsel geleneklerine bağlı olduğunu ve özellikle 13. yüzyıl Suriye el yazmalarında görülen minyatürlerle yakın benzerlikler gösterdiğini belirtmektedir. Mataranın kitabelerinde eserle ilgili bilgi bulunmamakla birlikte bu örnek, Hristiyan ikonografyası ile betimlenmiş madeni eserlerin çoğu gibi, 13. yüzyıla ve Suriye’ye mal edilmektedir.

Değerli metallere yapılan mataralara, altın, gümüş ve hatta değerli taşlarla işlenmiş olanlarına Osmanlı sarayında ve gümüş mataralara İngiltere kraliyet sarayında rastlıyoruz. III. Selim’e ait olan bir altın matara (resim 3), işçiliği ve üzerinde taşıdığı pahalı aksesuarlarıyla kullanılamayacak kadar kusursuz görünmektedir. Diğer bir yanda günümüze gelen ve hemen Anadolu’nun her yerinde görebileceğiniz halktan insanların kullandığı bakır mataralar, ordu’da askerlerin bugün de palanga üstünde taşıdıkları alüminyum mataralar bulunmaktadır.

Resim 3

Resim 3. Altın matara yüksekliği 28 cm., çapı 24cm. olan matara 16.yüzyılın ikinci yarısında yapılmıştır. Benzeri olmayan matarayı Osmanlı sultanları yolculuk sırasında su gereksinimlerini karşılamak için kullanmışlardır. Mataranın III. Selim’e ait olduğu düşünülmektedir. İstanbul Topkapı Saray Müzesinde bulunmaktadır (Karabıyık, A., 1993, r. 13).

Yassılaştırılmış soğan gövdesi formunda, boyuna doğru inceltilmiş soğan biçimli gövdeye ve kısa boyuna sahip olan matara, iki parçadan oluşmakta zarif bir ayak üzerinde durmaktadır. İki ejderha başı, omuzlarda kulp olarak kullanılmaktadır. Som altından yapılmış olan mataranın gövdesi palmetlerle kaplıdır. Ön ve arka yüzünde madalyon ve merkezinde yeşim taşı bulunmaktadır. Sultan'ın nişanı röliye olarak gösterilmektedir. Altın çiçeklerin ortasını zümrüt ve yakut taşlar süslemektedir. Asya'da yapılan deri matara örneklerinin prototipidir.

1.2.3. Cam mataralar.- Cam M.Ö. 2000'li yılların ortalarından itibaren Mezopotamya'da üretilmeğe başlamış ve bir çok merkezde ilkel biçimde sürdürülmüştür. M.Ö. 1000'li yılların başından itibaren teknik ve kap formlarında gelişme göstermiş, seramikten üretilen kapların benzerleri camdan üretilmeye başlamıştır. Matara formu, cam kaplarda sık görülen örneklerindendir.

Şekillendirme yöntemleri Geç Hellenistik Dönem(M.Ö.-30) kadar Kum-maça (maça kalıplar, döküm yapılacak eriyiğe dayanıklı, içi boş, kopya elde etmek için kum, maden veya başka bir maddeden yapılmış dolgu kalıptır), kalıba döküm, masif kesme (model bütün parçadan kesilir ve dış baskı uygulanır), kalıba baskı teknikleri kullanılmıştır. Bu dönemden sonra üfleme yöntemi doğmuştur. Üretilen mataralar genellikle iki parçalı kalıba döküm veya kalıba üflemedir. Laboratuvar ve ilaç şişesi olarak kullanılan ve matara olarak adlandırılan kulpsuz, uzun boyunlu, dar ağızlı cam kaplarda da üfleme ve kalıba döküm yöntemidir. Kıbrıs'da üretilen renkli ve ebru dekorlu matara (resim 4), Roma dönemi yağ mataraları, röliye ve applike dekorlu matara(resim 5), emaylı matara(resim 6), kristal mataralar tarihi süreç içerisinde görülen eşsiz örneklerdir.

Resim 4

Resim 5

Resim 4. M.Ö. 150- yıllarına ait olan cam matara Kıbrıs'a aittir. Dekor ve form olarak yerel özellik taşıyan ve Hellenistik Dönem tarzını taşıyan nadir kaplardan olan matara Kum-Maça tekniğinde yapılmıştır. Hellenistik dönemin sonlarında üfleme çubuğunun keşfiyle seri üretime geçilmiştir (Karabıyık, A., 1993, r.9).

Resim 5. 16. yüzyıl Venedik üretimi, üfleme çubuğuyla şekillendirilmiş, su kabağı formunda şeffaf gövde üzerine beyaz ve renkli camlarla applike dekorlu matara. Boyut belirtilmemiştir. Paris Louvre Müzesinde bulunmaktadır (Gruber, A., 1994, r.95) .

Cam mataraların büyüleyici estetiğine bir diğer örnek(resim 6), 13. yüzyıl Suriye yapımı emaylı, cam mataradır.

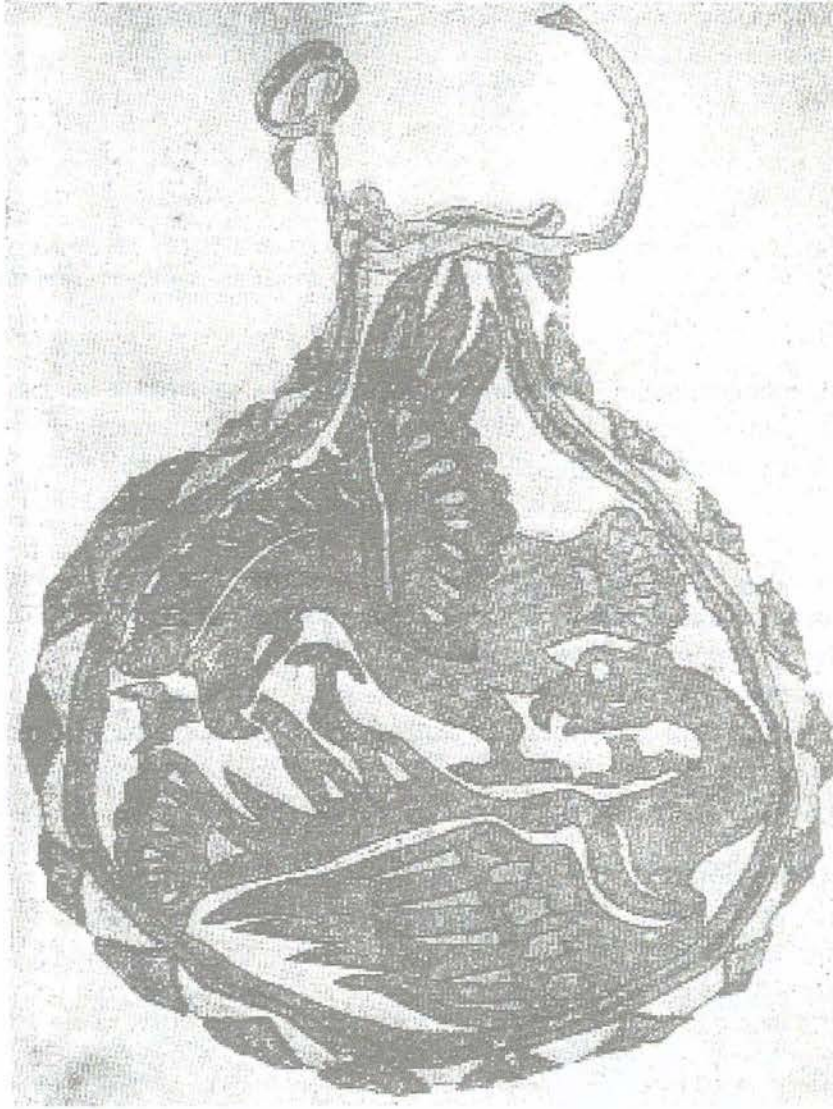
Resim 6

Resim 6. Suriye’de 1250-1260 yıllarına ait, Eyyubi ve Memluk dönemlerinde yapılan cam eşyalar arasında bulunan çift yönlü mataranın, bir yönü şişkin,diğer yönü düzdür. Bir yüzünde İslami motifler, altın dekorlu ve emaylıdır. Deri prototiplerinden üretilen mataranın seramik örnekleride uygulanmıştır. Dekor, önyüzünde üç ayrı arabesk bölümden oluşmakta, üzerinde sultan nişanı görülmektedir. Bitkisel kıvrımlarla biten setlerde insan ve hayvan figürleri yer almaktadır. Diğer yüzünde süvari ve kadın figürü bulunan mataranın muhafaza kabındada, arp çalan kadın figürü vardır. Yüksekliği 23 cm. olan matara Londra’da British Müzesindedir, bir diğer versiyonu Viyana Kunsthistorikhes Müzesinde bulunmaktadır(Karabıyık, A., 1993, r.15).

1.2.4.Deri mataralar.- Atlı kavimler olarak söz edilen, göçebe toplulukların M.Ö. 4000’lerden beri yaşadıkları Güney Rusya, Kafkasya, Yakın Doğu, Kazakistan, Batı Sibirya, Orta Asya, Cuncarya, Pamir, Türkistan, Aral bölgesi, Altaylar, Yukarı Yenisey, Uzak Doğu bozkırları alanlarında görülen step veya bozkır sanatı tek ulusa ait olmayan, birbirleri içinde etkileşimlerin yoğun olduğu sanattır. Sanatlarında ve günlük yaşamlarında deriyi geniş ölçüde kullanmışlardır. Deriyi kullandıkları ürünler içerisinde deri kapların kullanımı şaşırtıcıdır. Hatta kurban törenlerinde kızgın taşlar ile ısıtılan deri kaplarda kurbanların pişirildiği anlatılmaktadır (Reise in Sibirien., Gmelin., III, s.22-25).

M.Ö. beşinci yüzyıla tarihlenen pazırık kazısı buluntuları arasında seramik kapları taklit eden, elde yapılmış deri şişe, kase ve matara formları görülmektedir. Mataraların

alt kısmı yuvarlaklaştırılmış ve kenarları aplike desenlerle bezenmiştir. Üzerindeki aplike desenler, yırtıcı kuşların savaşları (resim 7), geyiğe saldıran kanatlı grifon gibi hayvan figürlerinin olduğu betimlerdir. Mataralar su taşımadan çok keyif verici maddeler içindir. Pazırık'da kenevir buharı üretmek için kullanıldığı düşünülen bronz bir kazanın ayaklarından birisine asılmış bir mataraya ve içerisinde kenevir tohumlarının izlerine rastlanmıştır. Derinin özelliği, hava geçirmezliği ve esnek oluşudur. İçkinin özellikle kırmızın fermantasyonu sırasında oluşan basınç diğer kapları patlatmaktadır. Bu nedenle taşıma işlevinin yanı sıra deri mataraları içki saklama kabı olarakta kullanmışlardır.

Resim 7

Resim 7: Altaylarda II. Pazırık kurganından (M.Ö. 5. yüzyıl) çıkartılan deri su matarası 12 cm. yüksekliğinde olup, Leningrad'da Hermitaj Müzesinde bulunmaktadır. Mataranın yüzeyinde yırtıcı kuşların savaş betimlenmektedir (Diyarbakirli, N., 1972, r.89).

Resim 10. Yüksekliği 38 cm. olan matara A. Zakharov tarafından 1978 yılın yapılmıştır.Kazıma yönteminin uygulandığı matara Kishinev’de Lore Bölge Müzesinde bulunmaktadır(Razina, T., Chekasoca, N., Katsedikas, A., s.306).

1.2.6. Matara mahfazaları.- Mataraları çarma, kırılma riskine karşı koruyan dış kaplar yapılmıştır. Bu kaplar “mahfaza” kabı olarak adlandırılır. Genellikle deri veya aba, kadife gibi kalın kumaşlardan mataranın formuna uygun dikilen mahfazalar da özenle nakışlanıp süslenmişlerdir. Değerli metal ve taşlarla süslenen mataralarda, cam mataralarda, porselen mataralarda mahfaza kabının bulunduğundan söz edilmektedir. Altın matara(resim 3) için dikilen mahfaza kabı Sadberk Hanım Müzesinde bulunmakta ve geç 16. yüzyıl, erken 17. yüzyıl’a tarihlenmektedir. Nakışlı kadife ve deriden yapılan mahfazanın, oval ayak ve ağız bölümleri fisto ile kaplanmıştır. Ayağın üst yarısına kadar kırmızı kadife, gümüş ve altın iplikle işlenmiş satenle süslenmiştir. Ayak ve kapak merkezi madalyon biçimindedir. Bu mahfazalar sultanlara ait, altın, gümüş, kristal, porselen mataraları yolda darbelerden korumak için yapılmıştır(Carswell, J., 1989). Asker mataralarında kalın kumaştan dikilen mahfazalar, bele asılmayı sağlar niteliktedir. Günümüzde piyasada satılmakta olan avcı, asker mataralarının dış yüzeyleri plastikle kaplanmıştır ve içleri camdır.

İKİNCİ BÖLÜM

ASYA VE AVRUPA KITALARINDA SERAMİK MATARALAR

2.1.Asya Kıta'sında Seramik Mataralar

Asya Kıta'sında seramik matarlara yolculukta; zaman-uzam aracını, önüne açılan yollara ve her durakta bir başka çeşmeden doldurduğumuz mataramızla yöneltirsek, yaşamaya korkacağımız kadar derin tarihi ve aşamayacağımız kadar sarp kayaları bir kuş süzülüğü ile aşmak olasıdır. Asya Kıta'sı sözü tükenmeyen yaşlı bir kadındır.

Anadolu yerleşimleri ve adalar(Kıbrıs, Girit, Rodos) ve Yakındoğu'da; Suriye, Filistin ve İran'ı kapsayan (Ön Asya) bölgelerde Tunç Çağı'nın başlangıcından (M.Ö.3000), Roma Döneminin bitimine kadar(M.S.395) (Antik Dönem kapsamında) görülen mataralar incelenerek, Ön Asya seramik mataralarına girilmesi gereklidir. Çünkü M.Ö. 7000'lerde ilk seramik kaplar, yer önceliğini Anadolu'ya vermektedir ve Anadolu, Yakındoğu, Adalar; "ilişkili ve etkileşimli" bir süreci paylaşmışlardır. M.Ö. 6000'lerde özellikle Çatalhöyük'te ve Hacılar'da üretilen elde şekillendirilmiş boya bezekli ve yalın seramikler oldukça başarılıdır. Hacılar'da ve Çatalhöyük'te görülen köy yerleşmesi şeklindeki uygarlığın benzerine Yakındoğu'nun, Suriye, Mezopotamya, Mısır gibi ülkelerinde de rastlanmaktadır. Ancak Anadolu; Konya, Burdur ve Antalya'da yapılan gelişmiş üretimleriyle o günkü uygarlıklara önderlik etmiştir.

Anadolu'dan uzaklaşmadan bir başka alt başlıkla, Selçuklu dönemi, Osmanlı dönemi; İznik, Kütahya, Çanakkale seramik mataraları incelenecek ve Osmanlı İmparatorluğu döneminde saraya ithal edilerek, matara formuna dönüştürülmüş Çin porselen kaplarına değinilecektir. Yakındoğu'da İran'da Antik dönem sonrasında görülen seramik mataralar ve Uzakdoğu'da Çin.

Çin, Uzakdoğu'da, Anadolu'dan daha geç, M.Ö. 2000'lerde başlayıp, günümüze uzanan süreçte seramik sanatının gelişimine küçümsenmeyecek ölçüde katkıları olan merkezlerin başında gelir. Seramik mataralar, kendilerine has form ve dekor özellikleri ile Çin seramiklerinde yaygın olarak görülür. Asya'da seramik matarlardan söz edildiğinde, Anadolu'da Hitit, Uzakdoğu'da Çin seramikleri usa gelir. Japonya'nın seramik tarihinin Comon Kültürü(M.Ö. 4500) ile başladığı ve Mezopotamya ile çağdaş olduğu belirtiliyor olsada Japon seramiklerinin ilk evreleri ilkeldir. Japonya ve Kore'de seramiğin gelişimi, Çin'den sonra ve Çin kaynaklıdır. Hindistan ve Rusya seramik üretiminde çok fazla sözü olmayan, kaynaklarda seramiklerine az rastlanılan ülkelerdir. Asya Kıtası seramik mataralarında, form ve dekor özellikleri bölgelere göre farklılık göstermekte ve geçiş bölgelerinde, örneğin; 17. yüzyıl İran mataralarında, Çin etkisi, Çin'de 7. yüzyıl'a tarihlenen asma dalları ve müzisyen figürleri olan stoneware rölyefli bir matarada Hellenistik figürlerin etkisi duyumsanmaktadır. Mataraların şekillendirme yöntemleri, form yapıları, kullanılan materyaller ise, seramiğin gelişim sürecini izlemiştir.

2.1.1. Anadolu'da Seramik Mataralar

Neolitik dönemden, Hellenistik döneme kadar uzanan süreç, Antik dönem olarak tanımlanmaktadır. Araştırma verilerine göre Antik dönemde, önce Anadolu ve ardından Yakındoğu seramiklerinde mataraların oluşumu, gelişimi ve birbirlerinden etkileşimleri gözlenmektedir. Boyun ve kulplarda görülen gelişme ise formların çeşitlilik kazanmasının sonucudur. Neolitik dönemde görülen ağız geniş kapların içerisinde elde şekillendirilmiş, yassı, dört tüp delikli, astarlı ve boya bezekli matara formunda kaplar(resim1) bulunmaktadır, bu kapların kullanım amacı bilinmemekle birlikte saklama işlevinin olduğu düşünülmektedir. Kap formlarındaki çeşitliliğin nedeni; kullanım tarzı, toplumsal yaşantı, inançlar ve üretim yöntemlerinin geliştirilmesidir. Yadsınamayacak en önemli gelişme ise çömlekçi çarkının keşfidir. Mataraların şekillendirme yöntemleri diğer seramik kapların üretiminden farklıdır. Mecimek gövdeli veya yassı küresel mataraların şekillendirilmesi, çarkta tek aşamada şekillendirilmemekte, üretim bir kaç aşamada gerçekleşmektedir:

-Çarkta iki ayrı simetrik veya asimetrik, yarım küre veya konveks parça şekillendirilir.

-Şekillendirilen parçalar, dış kenardan (kimi zaman bir bantla) birleştirilip, iç kenarlara ulaşabilecek bir araçla iç kenarlar kapatılır.

-Gövdeye, çarkta şekillendirilen boyun eklenir, gövdede uygulanan birleştirme sistemi uygulanır.

-Kulplar şekillendirilir ve üç kulplu mataralarda; elle taşıma kulbu boyundan gövdeye düşey olarak, ip vb. geçirerek bir yere asılarak taşınan mataralarda, yapılan asma kulpları ise taşıma kulbunu ortalayacak şekilde iki yanına, yalnızca iki kulbu olan mataralarda omuzlardan boyuna veya omuzlara eklenirler. Anadolu ve Yakındoğu'da uygulanan sistem aynıdır, fakat form özelliklerinde ve gelişim sürecinde değişiklikler gözlenmektedir. Anadolu'da seramik mataralar ilk görüldüğü tarih sırasına göre izlendiğinde(tablo I);

Tablo I.a: M.Ö. 5700-5600, Geç Neolitik dönemde ağız çok geniş olan elle şekillendirilmiş, boya bezekli ve perdahlı matara form özelliği gösteren kap(Bilgi, Ö., 1982, tab.18, des.1),

Tablo I.b: M.Ö. 5000, Erken Kalkolitik dönemde boyunlandırılmış ve kulp eklenmiş, kuş desenli ve perdahlı matara form özelliği gösteren kap(Bilgi, Ö., 1982, tab.18, des.2),

Tablo I.c: M.Ö. 3000-2500,Eski Tunç Çağı'nda; küresel gövdeli, uzun boyunlu ve boyundan gövdeye eklenen tek kulplu elle şekillendirilmiş matara(Bilgi,Ö., 1982, tab.18, des.6),

Tablo I.d-e: Eski Tunç Çağı'nda; Truva II katında bulunan küresel gövdeli, boyundan sırtta uzatılan bir taşıma, iki tane yanlarda asma, bir tanesi tek merkezli dairelerle

yivlendirilerek dekorlanan, üç kulplu elde şekillendirilmiş, astarlı ve perdahlı, yükseklikleri 24.4 cm. ve 27 cm. olan mataralar (Bilgi, Ö., 1982, tab.18, des.4, des.7),

Tablo I.f: M.Ö. 2500-2000, Orta Tunç Çağı; Asur Ticaret Kolonileri dönemine ait, Gözlükule'de bulunmuş olan çarkta şekillendirilmiş yassı küresel gövdeli, bej renk astarlı ve perdahlı, gövdesinde tek kulplu, çarkta şekillendirilmiş, her iki yüzeyi siyah boya ile üç çift tek merkezli daireler ve dış çift daireler arası dalga dekorlu, yüksekliği 21.9cm. olan matara(Bilgi, Ö., 1982, tab.7, des.4),

Tablo I.g: Orta Tunç Çağı; Eski Hitit dönemine ait, Alacahöyük yakınlarında Eskiypar'da bulunmuş, çarkta şekillendirilmiş, mercimek gövdeli, uzun boyunlu, üç kulplu, bej renk astarlı ve perdahlı, her iki yüzünde kırmızı boya ile iç içe aynı merkezli dairelerle dekorlu, yüksekliği 47.3 cm. olan matara(Bilgi, Ö., 1982, tab.8, des.2),

Tablo I.h: M.Ö.200-1200, Geç Tunç Çağı; Hitit İmparatorluğu dönemine ait, asimetrik mercimek gövdeli, uzun silindirik boyun ve yuvarlak ağızlı, gövdenin şişkin yanından boyuna düşey eklenen matara(Bilgi, Ö., 1982, tab.11, des.1),

Tablo I.i-i: Geç Tunç Çağı; Hitit İmparatorluğu dönemine ait, birincisi, şeritle birleştirilmiş simetrik mercimek gövdeli, uzun boyunlu ve tek kulplu, diğeri üç kulplu mataralar(Bilgi, Ö., 1982, tab.18, des.29, des.35),

Tablo I.j: Geç Tunç Çağı; Ege Denizi kıyısından içeride Müsgebi ilçesinde Miken mezarlığında bulunan kırmızı çamurdan çarkta şekillendirilmiş, bej renk astar üzerine açık ve koyu kahverengi arasında değişen aynı merkezli dairelerle ve birleşim yerinde dalgalı bir bantla dekorlu, tek kulplu, rodos matara form ve dekoru karakteri taşıyan, yüksekliği 28.4 cm. olan matara(Bilgi, Ö., 1982, tab.18, des.25),

Tablo I.k: Geç Tunç Çağı; Truva VI tabakasına ait, tornada şekillendirilmiş basık küresel gövdeli, iki yüzünde de merkezi dairelerle yivlendirilmiş 37 cm. yüksekliği olan, gri renk astar ve perdahlı, tek kulplu matara(Bilgi, Ö., 1982, tab.18, des.37),

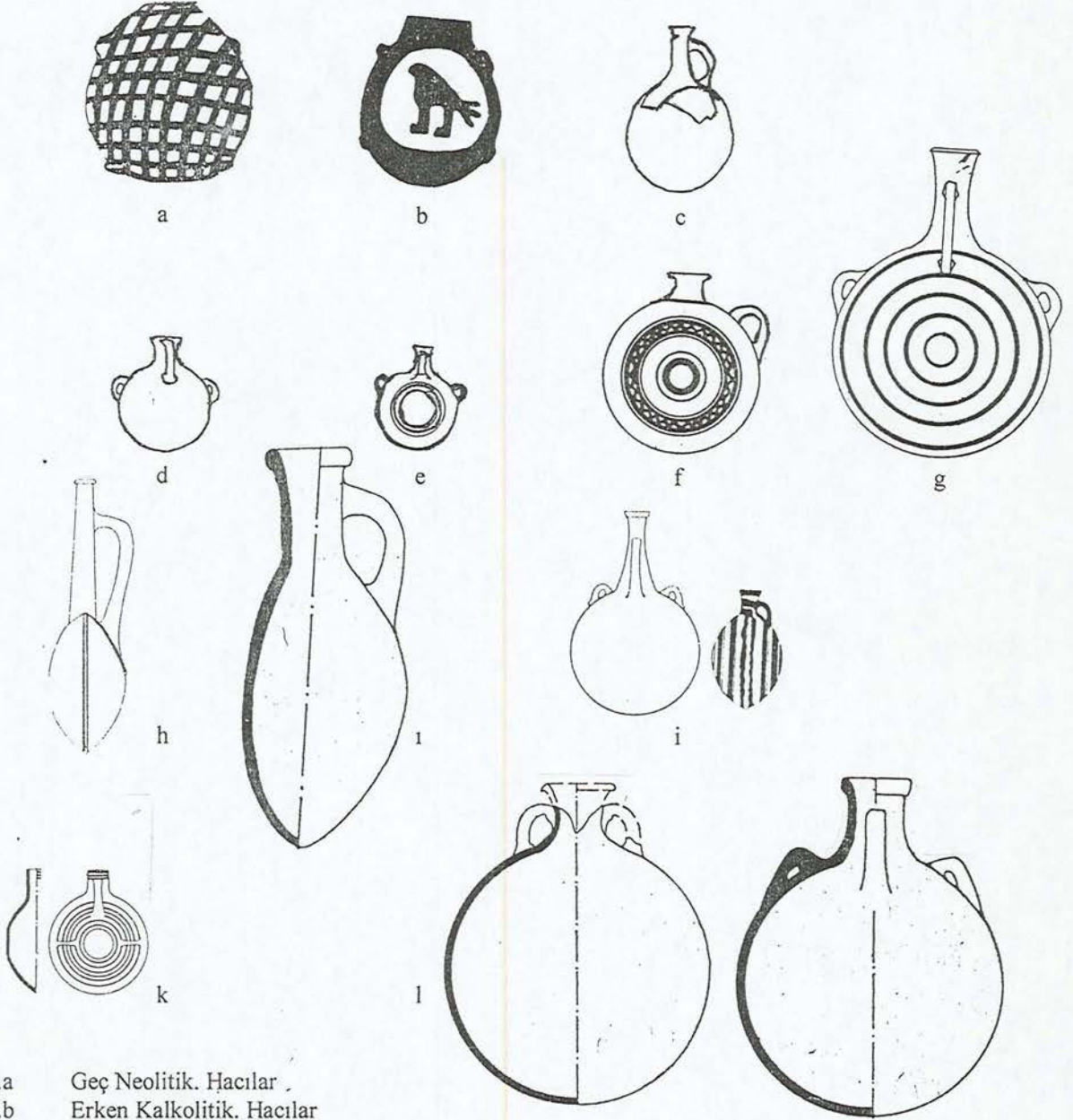
Tablo I.l: Geç Tunç Çağı; Hitit imparatorluk dönemine ait, mercimek gövdeli, iki kulplu Gözlükule'de bulunmuş, gri renk çamurdan çarkta şekillendirilmiş, kırmızımsı bej astarlı, perdahlı, yüksekliği 37.2 cm. olan matara(Bilgi, Ö., 1982, tab.12, des.2),

Tablo I.m: Geç Tunç Çağı; Hitit İmparatorluk dönemine ait, Maşathöyük'de bulunmuş, bej renkli çamurdan çarkta şekillendirilmiş, kırmızımsı bej renkli astarlı ve perdahlı mercimek gövdeli ve iki kulplu, yüksekliği 33.6 cm. olan matara (Bilgi, Ö., 1982, tab.18, des.33),

matara örnekleri, matara formunun gelişerek değişimini gösterir örneklerdir.

TABLO I

Anadolu'da Antik Dönem'e Tarihlenen Mataralar

- 1.a Geç Neolitik. Hacılar
- 1.b Erken Kalkolitik. Hacılar
- 1.c Eski Tunç Çağı. Alışarhöyük
- 1.d-e Eski Tunç Çağı. Truva
- 1.f Orta Tunç Çağı, Asur Ticaret Kolonileri Dönemi. Gözlükule
- 1.g Orta Tunç Çağı, Eski Hitit Dönemi. Sandıklı
- 1.h Geç Tunç Çağı, Geç Hitit Dönemi. Maşathöyük
- 1.i Geç Tunç Çağı, Geç Hitit Dönemi.
- 1.i Geç Tunç Çağı, Geç Hitit Dönemi. Müsgebi
- 1.k Geç Tunç Çağı, Truva VI.
- 1.l Geç Tunç Çağı, Geç Hitit Dönemi. Gözlükule

2.1.1.1 Hitit dönemi seramik mataralar.- Hitit Uygarlığı, Hint-Avrupa kavmi olup Orta Tunç Çağı'nda, Anadolu'da bulunan Hattilerin yerine geçmiş, Anadolu'da ilk Devlet sistemini kurmuşlardır. Yerleşik düzene geçtikleri Anadolu'da sayısız seramik ürün vermişler ve Demir Çağı'nın başlamasına dek sürdürmüşlerdir. Seramik kaplarda geliştirdikleri form ve teknik, mataralarında da görülmektedir.

Mataraların formlarında görülen gelişmeler, küresel gövdenin giderek yassılaşip mercimek gövdeye, mercimek gövdenin hacmini arttırmak ve bir zemine yatırıldığında dökülmemesini sağlamak için, asimetrik gövde ve eğimli boyuna sahip olan, yer kaplamadan, çarpmadan, dökmeden taşıyıcının gövdesine uygun bir gövdeye dönüştüğünü göstermektedir.

Mataralarda teknik açıdan gözlenen özelliklerden, şekillendirilen çamurun içerisinde kum katkısı olması ve Geç Neolitik dönemden itibaren perdahlanmış olmaları dikkat çekicidir. Suyun veya taşınan sıvının dışa sızması için estetik görünüm bir yana, yalıtım özelliği düşünülerek yapılmış olmalıdır. Perdahsız örneklerde bulunmasına karşın sayıları azdır.

Resim 11

Resim 11. Yüksekliği 49 cm. M.Ö. 2000 yılına ait olan matara. Lentoid gövdeli, uzun boyunlu ve üç kulplu, astarlı ve perdahlıdır. Sırttan boyuna uzanan taşıma kulbu Hitit Dönemi karakteristik matara örneklerindendir. İnandık'da yapılan kazılardan çıkarılmıştır(Anadolu Medeniyetleri Müzesi, 1993, r.119).

Doğu'da Hatti boyları, Batı'da Truva Krallığı, Asur Ticaret Kolonileri, Hitit İmparatorluğu dönemi seramik mataralarından sonra, Urartu, Frig ve Roma seramiklerinde matara yapılmış ve kullanılmıştır.

Hitit uygarlığı 1190'da sona ermiştir. Son dönem seramikleri Orta Tunç Çağı'nın kalitesini koruyamamıştır. Karanlık Çağ veya Demir Çağı'nın(M.Ö.1200-750) başlangıcı Hitit İmparatorluğu'nun sonu, Mikenlerin yayılışı, Balkanlar ve Ege'den Anadolu'ya akınlar, Anadolu'da M.Ö.1000'lerde Anadolu'da Küçük Krallıklar Dönemini başlatmıştır. Truva ve Hitit'den sonra seramiklerinden söz edilebilecek, Doğu ve Güneydoğu Anadolu'da Urartu (M.Ö. 860-580) ve Orta Anadolu'da Frigya (M.Ö.750-300) krallıkları kurulmuştur.

2.1.1.2. Urartu dönemi seramik mataralar.- Urartu dönemi seramikleri, Yakındoğu ticaret yolunun üzerinde olması nedeni ile geçmişteki Hitit tarzından farklı bir görünüm çizer. Urartuların Doğu Anadolu'da kurdukları (Van merkez) yaşam düzeyi, diğer kültürlerin yaşam düzeyine göre daha ileridir. Ancak seramikleri aynı dönem seramiklerin yanında farklı nitelikler göstermektedir. Mataralar, Asur Ticaret Kolonileri dönemi mataralarının etkisini taşır. Çömlekçi çarkında şekillendirilmiş mataralar genellikle yassı küresel gövde kısa boyun ve küçük hacimli, astarlı, perdahlıdır. Sırlı küçük mataralar Sırlı, M.Ö.1. yüzyılın ortalarında Ön Asya'da Geç Asur döneminde kullanılmaya başladığı bilinmektedir. Küçük sırlı mataraların özelliği bu döneme tarihli olmalarıdır. Frig seramikleri kendilerine özgü kap formları ve dekorları ile kısa dönemde çok söz söylemişlerdir. Ancak kaynaklarda matara formuna rastlanmamıştır. Anadolu Medeniyetleri Müzesinde son zamanlarda sergilenen Frig dönemine ait astar bezekli kaplar tarzında bir tek matara örneği bulunmaktadır.

Resim 12a

Resim 12b

Resim 12a. Kırmızı kilden, perdahlı matara. Gövdenin alt parçası mercimek, diğer yarısı küresel formudur. Omuzlarda iki, küresel gövdede tek olmak üzere üç küçük kulba sahiptir. Ağız kısa, dar ve silindriktir. M.Ö.800 Urartu dönemine ait matara Erzurum Arkeoloji Müzesinde bulunmaktadır.

Resim 12b. Yassılaştırılmış küresel gövdeli matara, gri çamur üzerine kırmızı astar içiçe aynı merkezli daire ile dekorlanmıştır. M.Ö. 800 Urartu dönemine ait olan matara Erzurum Arkeoloji Müzesinde bulunmaktadır.

Resim 13

Resim 13. Turkuaz sırlı, omuzlarda iki küçük kulplu, silindirik boyun ve yassı mercimek gövdeye sahip mataranın yüksekliği 12 cm. dir. M.S. 850-600 Urartu dönemine ait matara Erzurum Arkeoloji Müzesinde bulunmaktadır.

2.1.1.3. Roma dönemi seramik mataralar.-M.Ö. 334’de Büyük İskender’in Çanakkale Boğazını geçerek Anadolu’ya girişiyle Hellenistik dönem (M.Ö.330-M.S.30) başlar. Sanat ürünlerinde Batı ve Doğu uygarlıklarının kaynaşması ile Greco-Pers tarzı doğar. Roma Dönemi seramikleri geçmiş dönemlere göre farklı bir tablo çizerek, kap formlarının yanısıra dekorlamada da naturalist ve figüratif röliyepli kaplarıyla yeni dönemi duyumsatırlar. Röliyepli kaplar kalıba basılarak şekillendirilen açık pembe ve açık kırmızı renkli çamurdan yapılmıştır. Stilize bitki, hayvan ve hareketli insan figürlerinin yanında, yapay doğadan stilize süsleme öğeleri görülür. Röliyepli ve astarlı seramiklerinin etkisi yalnızca Anadolu’da değil, Çin röliyepli stoneware ve İran mataralarında da görülür.

Röliyepli matarlar, Romalıların kullandığı kalıba basma yöntemi ile şekillendirilmiştir. Dekor öğeleri, figüratif kabartmalardır. Gövde geçmişe göre daha basıktır fakat mercimek form sürdürülmektedir. Matara boyları Hitit mataralarındaki boyutları taşımaz. Şekillendirme röliyepler kalıpa işlenmiş olan negatif yüzeye basılarak ve iki yarım simetrik veya asimetrik gövde birbirine eklenerek kapatılır. Torna’da şekillendirilen boyun gövdeyle birleştirilir. Roma dönemi mataraların iki kulplu oldukları görülmektedir. Mataraların içerisinde çarkta şekillendirilmiş olanlarda yer alır.

Resim 14’de görülen çarkta şekillendirilmiş üst yüzü daha şişkin mercimek gövdeli matarada, uzun boyun, oturtulduğunda yukarı bakacak ve sıvıyı akıtmayacak

düzeyde eklenmiştir. Kulplar, üst gövdenin sonlandığı yanlardan boyun ortalanarak bağlanmıştır. Profilden bakılırsa askos formunu anımsatan matara, işlev ve estetik olarak iyi tasarlanmış bir üründür.

Resim 14

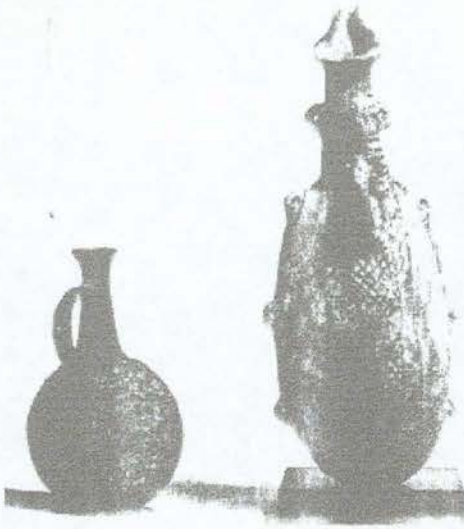

Resim 15

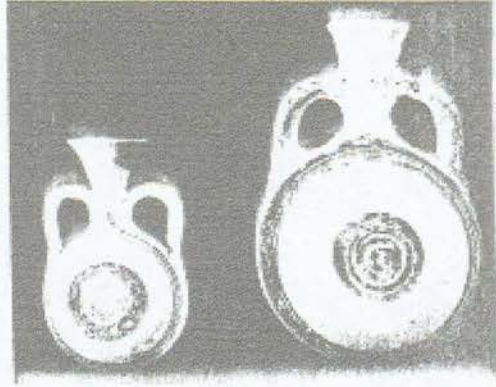
Resim 14. M.Ö. 30-M.S. 395 Roma Dönemine ait, pembe renkli çamur ezerine kırmızı boya bezekli,mercimek gövdeli, mataranın yüksekliği 23cm. dir. Eskişehir Arkeoloji Müzesinde bulunmaktadır (Karabıyık, A., 1993, r.4)

Resim 15. M.Ö. 30-M.S. 395 Roma Dönemine ait, açık pembe renkli, mercimek gövdeli mataranın yüksekliği 25cm.dir. Üzerinde figüratif betimlemeler rölyef dekorludur. Bergama Müzesinde Roma Dönemi seramikleri bölümünde bulunmaktadır.

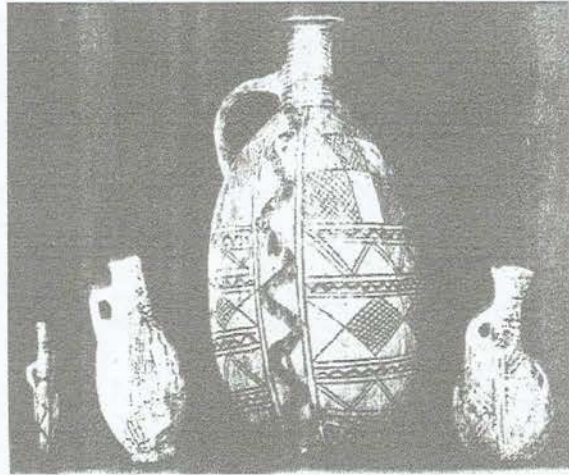
2.1.1.4. Kıbrıs, Girit ve Rodos adalarında seramik mataralar.- Anadolu'da kazı buluntularında ortaya çıkan matara formlarının benzerleri Kıbrıs'ta da görülmüştür. En erken Orta Tunç Çağı'nda bulunan mataralar; ip delikli, yassılaştırılmış bal kabağı görünümündedir. Geç Tunç Çağı'nda yeniden yolcu matarası olarak gündeme gelen mataralara Demir Çağı'nda dairesel astar bezemeler ve iki kulp eklenmiştir. Desmond Morris'in Antik Kıbrıs Sanatı isimli kitabında yayınlanan matara örnekleri formun gelişip değişme evrelerini gösterir örneklerdir (resim 16).

Resim 16 a-b

Resim 16 c-d

Resim 16 e

Resim 16 a. Halka tabanlı matara Geç Tunç Çağı'na aittir. Yassılaştırılmış yolcu matarası biçiminde, kırmızı çamurdan, perdahlı ve dikey tek kulpludur. Yüzeyi kaba, aşınmış görünümlüdür. Yüksekliği 13.4 cm. dir (Morris, D., 1981, r. 98a).

Resim 16 b. Elde şekillendirilmiş beyaz astarlı matara Geç Tunç Çağı'na aittir. Yassılaştırılmış, gaga ağızlı kabın üzerinde sekiz ip deliği, yan yüzeyinde tek düşey kulp bulunmaktadır, bezemeler turuncu astarla yapılmıştır. Yüksekliği 24 cm. dir (Morris, D., 1981, r. 98b).

Resim 16 c. İki renkli, yassılaştırılmış küresel formlu matara Demir Çağı'na aittir. Çark yapımı matara omuzlarından boyuna uzatılmış düşey iki kulba sahiptir. Yüksekliği 96 cm. dir (Morris, D., 1981, r. 99a).

Resim 16 d. Demir Çağı'na ait, çarkta şekillendirilmiş, beyaz astarlı matara, yassılaştırılmış küresel gövdeye ve gövdenin yanlarından boyuna birleştirilen iki düşey kulba sahiptir. Yüksekliği 13.9 cm. dir (Morris, D., 1981, r. 99b).

Resim 16 e. Elde şekillendirilmiş beyaz astarlı, geometrik bezemeli, boyuna bağlantılı tek düşey kulba sahip matara Orta Tunç Çağı'na aittir. Antik Kıbrıs'dan kayıtlı olarak bilinen en küçük ve ince görünümlü kaptır. Bu matara, bir model grubunun parçası, oyuncak veya birkaç damla değerli sıvının taşındığı kap olarak düşünülmektedir. Yüksekliği 6.7 cm. benzer kapların yükseklikleri b. 9.9 cm.; c. 21.5 cm.; d.; 9.3 cm. dir (Morris, D., 1981, r. 100a.b.c.d).

Kıbrısın Bamboula, Myrtou-Pigadhes, Enkomi, Akhera kazı buluntularında çıkan mataralarla Anadolu Hitit İmparatorluk Çağı'na tarihlenen Maşat Höyük, Tel Açana, Boğazköy, Gözlükule buluntularının benzer özellikler gösterdiği belirtilmektedir.

Geç Tunç Çağı'nın sonlarında Anadolu'da, Yakınoğu ve Adalarda lentoid, şişkin, simetrik veya asimetrik gövdeli, tek merkezden açılan dairelerle astar dekorlu, yükseklikleri 40 cm.'nin üzerinde ve özellikle silindirik ağızlı boyundan, karına eklenmiş kulbuyla belirgin bir matara formunda, Rodos yapımı olarak görülmektedir. Geç Miken dönemi olarak geçen matara tiplerinin, daha önce Anadolu'da Hitit merkezlerinde görüldüğü belirtilmektedir(Bilgi, Ö., 1982, s.73,74).

Resim 17a

Resim 17b

Resim 17a.b. Geç Tunç Çağı, Geç Minos Dönemi, Rodos yapımı lentoid gövdeli, tek kulplu mataraların yükseklikleri;41cm., 37.5cm. dir. Kopenhag Ulusal Müzesindebulunmaktadırlar (Furumark, A., 1992, cilt III., r.186, 7,8).

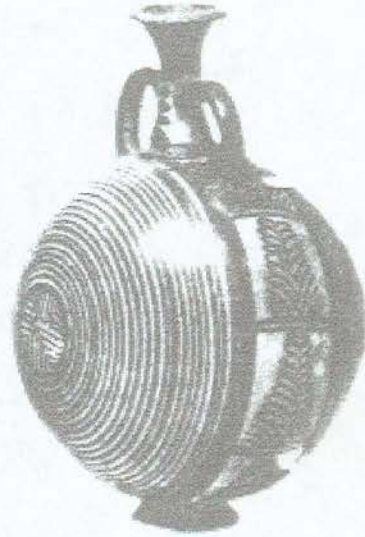
Girit Adası'nda; Minos, Miken ve Arkaik Dönem Grek Sanatı, Girit'in seramik yapısını oluşturan üç önemli dönemdir, başlangıçta Girit sanatını etkileyen Mısırdır. Minos (M.Ö. 3000-1200) Girit'in en eski Kültürüdür.Erken, Orta ve Geç Minos üç evresi ve her evrede sanatlarında gösterdikleri üsluplarıyla anılırlar. Knossos Sarayı'nın ünlü ahtapot ve deniz konulu betimleri, Geç Minos dönemine ait lentoid gövdeli matara da görülmektedir.(resim 18a). Girit seramiğinde form dilinden çok resim dili egemendir. Resimlerinde olduğu gibi Minos Seramiğinde de yaşam vardır ama çocuksu ve dekoratif. Minos seramiğinin ikinci evresi renkli, süslü dekorlarıyla bilinir, kapların üzerine çizdikleri naturalist resimler değil, çemberler, helezonlar, akıcı formlar, bitkiler, hayvanlar, tekerlek şeklinde süslerdir. Süsledikleri kaplar siyahtır, siyah zeminde renkli gelişigüzel biçimler, form'a da uymamaktadır. Bu dönemden sonra görülen Girit Sanatında yeni bir anlayış gözlemlenmektedir. Form ve dekor estetiği fark edilir ölçüde değişmiştir. Seramikler geniş karınlıdır, üzerindeki dekor bitki ve hayvan desenleri naturalisttir. Boyları da uzamış olan kaplara uygulanan desenler kabın formuna uyum sağlamaktadır. Kıbrıs'ta bulunan şişkin küresel gövdeli, dışa konik kısa ayaklı, iki kulplu matara, Minos saray uslubu son dönem örneklerindendir (resim 18b).

Miken, Minos üzerine kurulan bir kültürdür(M.Ö.1600-1200) ve Grek sanatının altyapısını hazırlar. Dekor özellikleri primitif Minos kültüründen farklıdır. Miken

seramiğinde kap yüzeyi geometrik matematiksel bir düzenle dekorlanmıştır. Ege ve Kıbrıs'ın geometrik etkilerini taşır. Girit seramikleri Mikenler'den(Akalar) sonra Dor istilasıyla geometrik dönemine girmiştir. Sert geometrik uslubun yumuşatılması, geometrik düzen içerisinde bir anın duruşun resmedilmesi Arkaik dönem eserlerinde görülmektedir. Girit Adasında M.Ö. 6. yüzyıla ait iki matara örneği Arkaik Grek Sanatını yansıtmaktadır. Dairesel geçmeli zincir deseni ile oluşturulan çerçevenin içerisinde hareketli iki figür bulunmaktadır. Açık renk çamur üzerine koyu renk astarla uygulanan figüratif dekoru ve kompozisyonu ile Arkaik Grek tarzını yansıtan mataralar, yassılaştırılmış küresel gövdeli ve kısa boyunludur. Gövdenin birleşme yerinde çift sıra şerit ve omuzlarda şeritlerin üzerine eklenmiş olan iki ip deliği bulunmaktadır(resim19a). Aynı formda diğer bir örnek üzerinde kazıma tekniğiyle, yazı ve desen görülmektedir(resim19b).

Resim 18a

Resim 18b

Resim 18a. Geç Tunç Çağ, Geç Minos Dönemine (M.Ö. 1580-1450) ait lentoid gövdeli, iki kulplu, kısa boyunludur. Boyutları belirtilmemiştir. Ahtapot dekorlu matara, Minos seramiklerinde sıkça görülen Naturalist tarzı olmayan deniz konulu betimlemelerden birisidir. Mataranın tabanında görülen ayak Geç Tunç Çağı ve Demir Çağında Anadolu ve Yakındoğu mataralarında görülmemiştir (Lacy, A. D., s.85, r. 37a).

Resim 18b. Geç Minos dönemine ait, küresel gövdeli, ayaklı mataranın yüksekliği 22.8 cm. dir. Kıbrıs'da bulunmuş olan matara İngiltere British Museum'dadır(Furumark, A., 1992, III. cilt, r.188:6)

Resim 19a

Resim 19b

Resim 19a-b: M.Ö. 6. yüzyıl Geç Girit Arkaik dönem seramik mataraları (Hampe, R., Winter, A., 1962, r.56,57).

2.1.2. Antik Dönem Yakınoğu Seramik Mataraları

Mısır , mezopotamya, Filistin, Suriye, İran'a kadar uzanan bölgeleri kapsayan, Kutsal Topraklar olarak adlandırılan bölgede mataralar, Geç Tunç Çağı'nda (M.Ö.1550-1400) görölmeye başlamıştır. Geç Tunç Çağı'nı izleyen dönemlerde seramik literatüründe görölen en popüler ve karakteristik olan formlar olduğu bilinen mataraların, geçmişı ve kaynağı hakkında çok şey bilinmemektedir. Canaan (Filistin-Suriye ve İran'a kadar uzanan) bölgesinde mi üretildiğı, yoksa o bölgeye dışarıdan mı geldiğı netlik kazanmamıştır. Yakınoğu'da Geç Tunç Çağı'ndan önce mataraların olup olmadığı tartışmalıdır. Orta Tunç Çağı'nda matara benzeri kapların, yolcu mataralarının başlangıcı olduğu söylenmektedir. Sidon bölgesinde mezar buluntuları arasında çıkartılan matara örnekleri, Kıbrıs buluntuları ile aynı özellikleri göstermektedir. Mataralar halka gövdeli, tek kulplu ve benzer dekorludur. Bölgede bilinen ilk matara, Geç Tunç Çağı'na (M.Ö. 1550-1400) aittir. Olives dağında bir mezarın ikinci evresinde gömölü bulunan açık kahverengi, iç içe üç halka dekorlu matara, daha sonraki mataralardan, ince ve uzun boyun formuyla farklıdır. Kulplar boyunu sarmaktadır. M.Ö. 1400-1300 yıllarına tarihlenen mataralarda, özellikle kulpların boyuna ve gövdeye ekleniş tarzı karakteristiktir. Bu eklenme boyuna sarılmış taç yaprağı görünümü vermektedir. Boyun genellikle kısadır, iki taç yaprağı arasında ve kulpların üzerinde duran geniş ağız, üçgen şekil oluşturur. Küresel gövdeli bazı mataralar, aynı merkezli dairelerden oluşan kırmızı astar dekorlarıyla, daha ileri dönemlerde üretilenler ise kırmızı ve siyah dekorları ile görölürler. Mercimek gövdeliler ise, simetrik ve tabanları da dekorludur. Kimi

mataraların gövdeleri bir parçası diğerinden daha derin ve merkezinde dışa çıkıntısı olan asimetric formdadır. Geç Tunç Çağı'na(M.Ö. 1300-1200) gelindiğinde mataranın gelişimi geçmiş dönemi izlerken, değişen, kısa olan boyna kulpların eklenme tarzıdır. Mataralarda değişim sürmüş ve boyun gövdenin yaklaşık yarısı kadar olmuştur (resim 20a)(Amiran, R., r.168). Öncesinde mataraların kulplar omuzların hemen yanında yer alırken, kulpların dış hatları, testi kulplarını andırır tarzda gövdeden boyun ortasına uzatılmıştır (resim 20b)(Amiran, R., r.288).

Resim 20 a

Resim 20 b

Resim 20 c

Resim 21

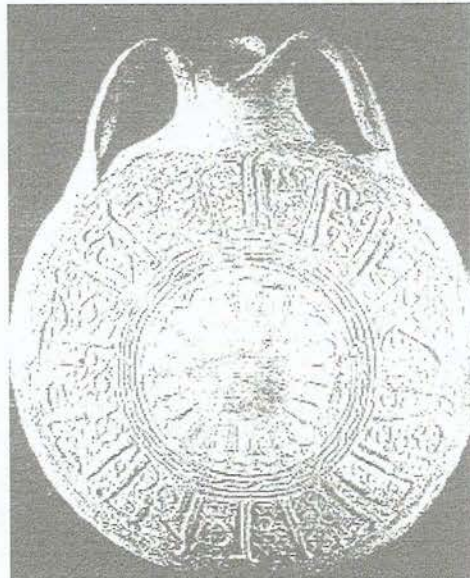
Resim 22

Dekor ögesi popülerliğini koruyan bir merkezden yayılan dairelerdir. Ancak daireler bordür niteliğinde ve daha kapatici görünümündedir. Demir Çağı'na (M.Ö.1200-1000) yaklaşırken perdahlanan mataralar, metal kapların etkisini taşırlar (resim 21)(Amiran, R., 1970, r.290). Orta ve Geç Tunç Çağ'larında Mezopotamya'da birbirine benzer kültürlerin arasında Suriye, doğu ve kuzeyde yaygın ve etkili seramik ürünler vermiştir. Kültürlerin yerel ürünlerinin yanında etkileşime uğrayan farklı özellikler gösteren mataralar en belirgin olanlarıdır. Suriye'de üretilen bu formun diğer yerleşim bölgelerine oranla fazla olduğu belirtilmektedir. Suriye tipi (Syrian Flasks) gibi bir

tanımla açıklanan mataralar, Hitit, Kıbrıs, Canaan ve Mısır'ı kapsayan bir alanda yaygın olarak görülmüştür. Suriye Palestine'de görülen mataralardan bazıları Canaan seramiklerinin raportörü niteliğindedir. Mataraların dolaşım fonksiyonu, Canaan ve Hitit üretim ve dekor tekniğinin etkilerini taşımıştır. Filistin seramikleri, Ege kültürlerinden etkilenmiş benzer özellikler taşımakla birlikte, etnik özellikler gösteren ürünlere de sahiptir. Seramiklerin form ve dekor özellikleri değerlendirildiğinde, form özellikleri ; Miken karakteri taşıyanlar ve yerel Canaan karakteri taşıyanlar olarak iki kategoride incelenmektedir. Form olarak mataralar Canaan karakteri taşımaktadır. Dekor olarak Miken etkisi görülmektedir. Resim 22'de görülen mataranın dekoru Filistin tarzının dışında kabul edilen özentisiz bir örnektir (Amiran, R., 1970, s.275). Mataralarda göze çarpan dekor özellikleri, gövdenin yarısının dekorlu olmasıdır, omuzlar ve merkezi bölgeler gibi.

2.1.3. Selçuklu Dönemi Seramik Mataralar

Anadolu Selçuklu Dönemi seramik sanatı, 11. yüzyılda Selçukluların Anadolu'ya girişleriyle başlamıştır. 12. ve 13. Yüzyılda Anadolu ve İranda'da, yaptıkları çini duvar kaplamaları ve kullanım kapları ile Çini Sanat'ının gelişimine önder olmuşlardır. Selçuklu döneminde görülen iki matara örneği, iki farklı tekniği vermektedir. Rölyef dekorlu, sırsız, mercimek gövdeli matara (resim 23), teknik olarak; rölyefli kalıba basılarak şekillendirilmiş ve malzeme kaba, kumlu seramik çamurundan üretilmiştir. Form yapısı Geç Tunç Çağı'nda Suriye'de yapılan mataraları hatırlatır. Rölyef dekorunda şahsa ithafen yazılmış Nesih yazı bulunmaktadır. Türkler 10. yüzyılda İslam dinine geçişlerinden sonra Kuran ile birlikte Arap yazısındaki alımlar ancak bu yazıyı süslü hale getirmişlerdir. Türk sanatının birçok dalında görülen, köşeli yazı Kufi, yuvarlak yazılar Nesih ve Sülüs Selçuklular döneminde çiçekli ve örgülü süslemelerle, duvar seramikleri ve seramik eşyalarda kullanılmıştır.

Resim23

Resim 23. 13. yüzyıl Anadolu Selçuklu dönemine ait olan mercimek gövdeli, sırsız matara, 1979 yılında yapılmış olan Samsat kazı buluntularındandır. Omuzlardan boynun ortasına eklenmiş iki kulplu matara, röliyeif dekorlu diğer mataralarda olduğu gibi kalıplara basılarak şekillendirilmiştir. Mataranın merkezinde madalyon, saç örgüsü bant ve bantın çevresini saran, mutluluk ve iyi dilekler ithaf olunan nesih yazı röliyeif dekoru tamamlamaktadır. Mataranın ağzı kırıktır Yüksekliği 24 cm. olan matara, Adıyaman Arkeoloji Müzesinde bulunmaktadır (Karabıyık, A., 1993, r.14).

Çini çamurundan yapılmış, sırlı ve dekorlu matara(resim 24), yeni olmayan ama Selçukluların geliştirdikleri Çini sanatının güzel bir örneğidir. Sır altı tekniğiyle, firuze, yeşil, mor, lacivert, mozaik çini ve levhaların yanında, Çanak, tabak, kapaklı kaplar, figüratif heykel formunda kaplarda yapılmıştır. Kapların sayısı ve sağlam olarak ortaya çıkartılanların sayısı sınırlıdır. Getirdikleri en büyük yenilik 12. yüzyılda ilk kez Rey ve Keşan atölyelerinde uygulanan, iki defa fırınlanarak sıraltı ve sır üstü yedi rengin gösterildiği en zor çini tekniği Minai'yi bulmaları ve getirdikleri desen zenginliğidir.Desenler; geometrik şekillerin matematiksel olarak birbiri içerisinde geçilerek üretilip oluşturuldukları desenler; yıldız geçme ve yıldızlarla birlikte yaprak desenleri, oturmuş ve ayakta insan figürleri, tavus ve su kuşları, balık, kaplan, çift başlı kartal, sfenks, harpi, grifon, bir ağacın iki yanında kuş figürleri ve sembolik figürlerden oluşur.

Resim 24a

Resim 24b

Resim 24a-b: M.S. 12. yüzyıl sonu- 13.yüzyıl başlarına tarihlenen Anadolu Selçuklu veya İran ürünü olduğu düşünülen mataranın yüksekliği 21.1 eni, 15.2, ayak çapı 6.5 cm. dir. Yassılaştırılmış dairesel gövdeli mataranın ön ve arka yüzü şişkincedir. Her iki merkezinde Selçuklu geçmeleri yan yüzeyinde bant halinde yarı insan yarı hayvan figürleri görülmektedir. Minai tekniği ile dekorlanmıştır. Matara New York Metropolitan Sanat Müzesi'nde bulunmaktadır (Fukai, S., 1918, r.230).

Formundan dolayı tek örnek olarak gösterilen matara, İslam sırlı seramiklerinin ender örneklerindendir. New York'da bulunan iki örnekten birisi lüster sırlı diğeri röliyef ve Lajvardina dekorludur. Minai tekniği 13. ve 14. yüzyıllarda Suriye ve İran'da popüler olan ortak bir dekor tekniğidir. İran minai tekniğinin canlı renkleri yanında soluk bir palet sergileyen matara İrandan daha çok Selçuklu döneminde Anadolu'da bulunan atölyelerce üretildiğini düşündürmektedir.

2.1.4. Osmanlı Dönemi Mataraları

Osmanlı Dönemi Anadolu seramikleri başlıca üç yerel üretimi gösterir. İznik, Kütahya, Çanakkale seramikleridir. Seramik mataraların yoğun olarak 18. yüzyıl Kütahya seramiklerinde bulunmaktadır. Yerel üretimin yanı sıra, 16. yüzyılda başlayan porselen ithali ile Osmanlı sarayına sayısız mavi beyaz Çin porselenleri ve grimsi yeşil seladon kapları girmiştir. İbrik, vazo gibi işlevi olan kapalı kap formlarından bazıları 17. yüzyılda, metal, özellikle gümüş eklemelerle matara formuna dönüştürülmüştür.

2.1.4.1. İznik seramikleri.- 15. yüzyıl İznik seramikleri kendisine özgü nitelikli seramik form, renk ve dekor öğeleriyle, başarısından günümüzde de söz ettirmektedir. İznik atölyelerinin yaygınlaşması ve kapanmak zorunda bırakılması konuları bir yana bırakılırsa, kısa bir dönemde olsa saray desteğinde üretilmiş ürünlerin kalitesi bir rüya gibi anlatılmaktadır.

14.yüzyılda başlayan ve 17. yüzyıla kadar süren İznik seramiklerinde iki çeşit; kırmızı ve sert, beyaz geliştirilmiş çini çamuru kullanmışlardır. Kırmızı çamurdan yapılan seramikler üç ayrı teknik ve tarzda incelenmektedir.

1.Sigrafitto tekniğiyle yapılmış olanlar (Selçuklu ve Bizans Seramiklerinde de uygulanan teknik) renkli, akıcı sırla sırlanmış seramiklerdir.

2.Astar dekorlu, Kahverengi, sarı, yeşil renkli şeffaf sırlı seramiklerde, sır altında astar dekoru röliyef etkisi yaratmaktadır.

3.“Milet İşi”; beyaz astarlı, mavi-beyaz dekorlu seramiklerdir.

15. yüzyılda beyaz sert çini çamurunu geliştirmişler ince ve şeffaf sırlı kaliteli seramikler üretmişlerdir. Çamurda yapılan değişikliğin yanı sıra, derin kase, geniş kenarlı ve dilimli tabaklara, sürahi, kavanoz gibi kapalı formlar eklenmiştir.

Dekorları aldıkları renklere ve desenlere göre; mavi-beyaz, ince spiral kıvrımlı Haliç İşi; mavi beyaz dekora firuze, mor ve yeşilin katılması ile Şam İşi; mavi-beyaz, mor,

yeşil seramiğe en son siyah ve kırmızının katılmasıyla ve sarayın da etkisiyle çinilerde naturalist tarzda, gül, karanfil, sümbül, lale, hatai, rumi gibi desenler yaygınlaşmıştır. Rodos İşi isimlerini alışları, giderek çinilerdeki sır ve renk kalitesinin bozuluşunun, kırmızının kahveye dönen tonunun, rastlantı olarak bir müze için Rodos'dan alınan bir grup İznik tabağında görülmesinden sonra Rodos İşi olarak anılmasıdır. Çoğu yurt dışı müzelerde ve özel koleksiyonlarda bulunan İznik çini pişirimleri (duvar seramikleri, günlük kullanılan kaplar) içerisinde, kandil, gülabdan, matara gibi özel formlarda bulunmaktadır. Mataranın Osmanlı İmparatorluğu dönemi seramiklerinde az bulunur olmasının nedenleri, Çin'den ithal edilen porselen kaplar, Sarayın Anadolu'nun bir bölgesinde etkinlik göstermesi, bakır, deri, ahşap mataraların halk tarafından yaygın olarak kullanılması, yerleşik tarıma dayalı yaşama geçen insanların gereksinim duymaması benzeri düşünceleri yaratmaktadır. 15. yüzyıl İznik seramiklerinin mavi tonu koyu kobalt mavisi iken giderek açılmıştır.

Resim 24'de görülen kobalt mavi ve beyaz, rumi dallarıyla dekorlanan tek hacı matarası örneği, kalitesiyle İznik'in en parlak döneminde, mavi değişmeden yapılmış olduğunu göstermektedir.

Resim25

Resim 25. İznik, kobalt mavi ve beyaz hacı matarası 1480-1490 yıllarına aittir. Yassılaştırılmış küresel gövdeli mataranın merkezinde, rumi dalları ve çiçek k serpintileri beyaz bir daire ile çevrelenmekte, dairenin etrafını yinelenen ve uçlarda genişleyen rumi ve çiçek motifleri kaplamaktadır. Yüksekliği 32 cm. olan, silindirik dar boyunlu, tabanı yuvarlak ve ayaksız mataranın dört küçük ip delikleri bulunmaktadır. Paris'de Sevr Ulusal Seramik Müzesindedir (Carswell, J., 1989, r.278)

2.1.4.2. Kütahya seramikleri.- Kütahya, Anadolu'nun 16. Yüzyılda başlayıp, 17. ve 18. yüzyıllarda seramik üretiminin yoğun sürdürüldüğü bir merkezdir. Özellikle 18. yüzyılda seramik mataraların en yaygın görüldüğü bölgedir.

Kütahya seramiklerinde kullanım kapları, özellikle kubbe formunda kahve kapları, kupalar ve fincanlar görünüm olarak erken Meissen ve Viyana porselenlerini anımsatmaktadır. Bunun yanı sıra yerel yarı saydam malzeme ile muntazam olarak şekillendirilen basık yolcu mataraları, gülabdanlar, tütsü kapları, çanaklar ve tabaklar form, çini çamuru, sarımsı saydam sır, dekor öge ve renkleriyle Kütahya'nın geleneksel seramiklerini yansıtır. 19. yüzyıl ortalarından bu güne Kütahya'da İznik Rhodian döneminin seramikleri taklit edilmektedir (Lane, A., 1972, London, s.65).

Resim 26a-b

Resim 27

Resim 26 a. 18. yüzyıla ait olan matara, yassı gövdeli konik boyunlu ve çift şerit kulpludur. Gövde, yapraklı saplar üzerinde çiçek ve nar desenleri ile bezelidir. Form yapısı Çin porselen mataralarını andırır. Mavi beyaz mataranın alt bölümünü iki sıra Stilize çiçek ve deniz kabuğu desenlerinden bordür çerçevelemektedir. Yüksekliği 28.3 cm. olan matara İstanbul Sadberk Hanım Müzesindedir (Altun, Carswell, Öney, 1991, r. K.3).

Resim 26 b. 18. yüzyıla ait yassılaştırılmış halka gövdeli, silindirik kısa boyunlu matara, çini çamurundan yapılmıştır ve sır altı dekorludur. Gövdenin bir yüzünde iki, diğer yüzünde üç sıra olan silme dekor; zigzag halka bordür ve içinde kanat biçiminde yapraklar ve çiçek motiflerinden oluşmaktadır. Yüksekliği 19.3cm., çapı 17.5cm. olan matara İstanbul Sadberk Hanım Müzesindedir (Altun, Carswell, Öney, 1991, r. K.4).

Resim 27. 18.yüzyılın ilk yarısına ait olan kısa dar boyunlu, yassı yuvarlak gövdeli, iki kulplu, çini çamurundan yapılan matara, iki küçük eğimli ayak üzerinde durmaktadır. Beyaz astarlı ve sıraltı dekorludur. Geleneksel Kütahya renkleri kobalt mavi, sarı, yeşil, kırmızı kullanılmış, desenler siyah renkle konturlanmıştır. Gövdenin her iki yüzü birer silme ile kuşatılmıştır. Silmelerin içi çiçek açmış birer ağaç, çevreleri ise lale desenleriyle bezenmiştir. Boyunda ve kulpta yaprak desenleri bulunmaktadır. Restorasyon gören mataranın, yüksekliği 20.8cm., çapı 16.6 cm.dir. İstanbul'da Sadberk Hanım Müzesindedir (Altun, Carswell, Öney, 1991, r.K.20).

Kütahya yolcu mataraları, halka biçimli, dışbükey gövdeli, merkezinde kabartılıdır. M.S. 1763-4 tarihli geç dönem örneklerdendir(Carswell, J., vol.II, s. 23) Çoğunlukla form yapısı ve boyutları birbirine yakındır. Çeşitlilik desenlerde gözlenir. Kütahya mataralarında gözlenen taban türleri a)düz, b)yuvarlak dipli c) 2 veya 4 eğimli ayak üzerinde durmakta olmalarıdır. Erken dönem mataralar farklı desenlerin aynı tarz formlara uygulanmasıdır. Mataranın her iki yüzünde farklı dekorlanmıştır. Çinilerindeki sarı, yeşil, mavi, mor çok renkliliği ve Kütahya'ya özgü çiçek desenleri, yerel giysiler içerisinde kadın ve erkek figürleri ile 16. yüzyılda başlayan günümüzde de yaşayan geleneksel seramiklerini sürdürmektedirler.

Resim 28

Resim 28. 18. yüzyılın ikinci yarısına ait olan matara, kısa silindirik boyunlu halka gövdelidir. Çini çamurundan yapılmış olan mataranın her iki yüzünde de kadın figürü, folklorik giysiler içinde, elinde çiçekle görülmektedir. Kütahya seramiklerinin belirgin özelliklerinden olan figüratif bezeme, beyaz astar üzerine kobalt mavi, sarı, firuze, mor, kırmızı renkler kullanılarak ve siyah renkle konturlanarak sıraltı tekniği ile uygulanmıştır. Yüksekliği 17.7cm., çapı 16.8 cm. dir. S. Kıraç koleksiyonunda bulunmaktadır (Altun, Carswell, Öney, 1991, r.K65).

Resim 29

Resim 29. soldan sağa ;

a) 18. yüzyılın ikinci yarısına ait olan matara, çini çamurundan yapılmış, dışa dönük ağızlı, her iki yüzü yuvarlak çıkıntılıdır. Sıraltı tekniğiyle uygulanmış olan matara, siyah yaprak kıvrımları ile bezenmiştir. Yüksekliği 17.8 cm., çapı 14.4 cm.dir. İstanbul'da Sadberk Hanım Müzesindedir (Altun, Carswell, Öney, 1991, r.K83).

b) 18. yüzyılın ikinci yarısına ait olan matara, düz ağızlı, kısa dar boyunlu ve basık yuvarlak gövdelidir. Beyaz astarlı, şeffaf renksiz sır altında kobalt mavi, yeşil sarı firuze mor ve kırmızı ile konturlarda siyah kullanılarak bezenmiştir. Gövdenin bir yüzü iki kademeli olarak çıkıntılıdır. Her iki yüzü merkezden kenara doğru, iç içe daireler oluşturacak şekilde stilize çiçek dalları ve küçük yapraklı bordürlerle bezenmiştir. Boynu kırık olan mataranın yüksekliği 17.1 cm., çapı 15.9 cm. dir. İstanbul'da Sadberk Hanım Müzesindedir (Altun, Carswell, Öney, 1991, r.K84).

c) 18. yüzyılın ikinci yarısına ait olan matara, açık ağızlı, kısa dar boyunlu ve basık yuvarlak gövdelidir. Beyaz astarlı, şeffaf renksiz sıraltı, kobalt mavi, firuze ve kırmızı ile konturlarda siyah kullanılarak bezenmiştir. Gövdenin bir yüzünde iç içe iki silme vardır. Her iki yüzü merkezden kenara doğru stilize çiçek dalları ve kırık yapraklı bordürlerle bezenmiştir. Ağız kenarı kırık olan mataranın yüksekliği 16.4 cm., çapı 14.6 cm. dir. İstanbul'da Sadberk Hanım Müzesindedir (Altun, Carswell, Öney, 1991, r.K85).

d) 18. yüzyılın ikinci yarısına ait olan çini mataranın her iki yüzü yuvarlak çıkıntılıdır. Beyaz astarlı, firuze rengi şeffaf sırlıdır. Ağız kenarı kırıktır. Bir yüzünde üç ayak izi görülür. Mataranın yüksekliği 17.8 cm., çapı 15.7 cm. dir. İstanbul'da Sadberk Hanım Müzesindedir (Altun, Carswell, Öney, 1991, r.K86).

e) 18. yüzyılın ikinci yarısına ait olan çini açık ağızlı mataranın her iki yüzü yuvarlak çıkıntılıdır. Beyaz astarlı, firuze rengi şeffaf sırlıdır. Yüksekliği 16.4 cm., çapı 14.7 cm. dir. İstanbul'da Sadberk Hanım Müzesindedir (Altun, Carswell, Öney, 1991, r.87).

Üç ayak izi tabanı yere düz oturmeyen yuvarlak dip formu gösteren sırlı mataralarda görülmektedir. Araştırmalara göre gövde fırın zeminine paralel duracak şekilde üç ayak üzerine oturtulmakta, hatta üst üste dizilerek pişirilmiş mataraların her iki yüzeyinde de üç ayak izi vardır.

Resim 30a-b

Resim 30(a-b). 19. yüzyıla tarihlenen Kütahya işi seramik mataralar, İstanbul'da özel koleksiyonda bulunmaktadır. Geleneksel sır altı Kütahya renk ve çiçek motifleriyle dekorlanan mataralardan birisi yassı dikdörtgen, diğeri yassı yarım daire formundadır. Şişe tarzı mataraların tabanları düzdür, ebatları belirtilmemiştir (Art Dekor, Aralık, 1996, s. 53).

2.1.4.3. Çanakkale seramiklerinde mataralar.- Gelibolu'lu denizci Pirî Reis'in Kitab-ı Bahriye'sinde Çanakkale'nin o günkü isminin "Kale-i Sultaniye" olarak geçtiği, seramik ve çömlekçilikten söz edilmediği ancak 17. Yüzyıl sonlarında gelen gezginlerin çanak çömlek yapımından dolayı yazılarında "Çanakkalesi" olarak geçtikleri ve 18. yüzyılda seramik üretiminin artması ve ünlenmesiyle "Çanakkale" olduğu belirtilmektedir (Altun, Carswell, Öney, 1991, s.105).

17. yüzyılda Çanakkale'de yalnızca çukur çanak, tabak ve küpler yapılmıştır. Çanakkale seramiklerinde çoğunlukla kaba kırmızı çamur kullanılmıştır. 18. yüzyılda farklı tarzda gelişen seramik üretimi, aynı dönemde Anadolu'da sürdürülen üretimlerden renk, form ve desenleriyle farklıdır. Teknik olarak; çömlekçi çarkında şekillendirdikleri seramikleri, beyaz astarla örterek sır altı dekoru uygulamışlardır. Sır altı renkleri morumsu kahve, turuncu, sarı, lacivert beyaz, sır renkleri, şeffaf, şeffaf yeşil, kirli sarı, kahvemsu turuncu, şeffaf bejdir. Çanakkale, çiçek rozetler, benekler, yelkenliler, kalyonlar, yelkenliler, balıklar, kuşlar, camiler, köşkler benzeri seramik dekorları ile tipik barok özellikleri yansıtmaktadır.

Matara formu Çanakkale’de ibrik, şamdan, mangal, hokka gibi farklı formların seramiklerine katıldığı, Çanakkale seramiklerinde ikinci devir olarak belirtilen 19. ve 20. yüzyıllarda girmiştir. Bu yüzyıllarda tek renk, şeffaf krem, yeşil, sarı, mor, kahverengi sırlar kullanılmakta ve üzerlerine altın yaldız, mavi, sarı, kırmızı, siyah, beyaz çiçek ve yaprak desenleri ile sır üstü dekor tekniği uygulanmıştır.

Ebruli Çanakkale seramikleri de geç dönem örneklerdendir. Dört ayaklı matara örneği (r.31), Kütahya seramiklerinde görülen ayaklı matara örneğinde(r. 27) olduğu gibi ve 17.-18. yüzyıl Avrupa Barok tarz küçük seramik mataralarla benzerlik gösterir. Daha öncesi ayak formu, gövde ile bütünlük göstermektedir.

Resim 31a

Resim 31b

Resim 30. 19. yüzyıl Çanakkale seramiklerinden olan yassı yuvarlak, bej-kahverengi mataranın çapı 16 cm. dir. Ön yüzü, kirli sarı kabartma çiçek desenleri ile dekorlanmıştır. Çanakkale seramiklerinin tipik çiçek rozeti bu mataranın merkezinde de görülmektedir. Rozetin ortasına kırmızı bir boncuk oturtulmuştur. Çiçekler ve yapraklar rozetin çevresini çelenk şeklinde sarmaktadır. Çanakkale işlerinde görülen sarı ve yeşil sır, dört küçük taşıma kulbu olan matarada da görülmektedir. İstanbul Çinili Köşk Müzesinde bulunmaktadır(Öney, G., 1971, r.98).

Resim 31. 19.yüzyıl sonu 20.yüzyıl başlarına ait kırmızı çamurdan yapılmış yassı yuvarlak gövdelidir. Gövdeyi taşıyan dört dışa eğik ayak ve gövdenin taşınmasını sağlayan yanlarda ikişer tane halka kulbu bulunmaktadır. Her iki yüzünde kabartma rozet görülmektedir. Beyaz astarla örtülerek yeşil, mor, kahverengi sırla dalgalı olarak sırlanan mataranın yüksekliği 18.9cm. çapı 11.7cm.dir. Gövdesi ince yivlidir ve ağız kenarında yaldızdan bir kuşak vardır. Matara S. Gönül Koleksiyonundadır(Altun, Carswell, Öney, 1991, r.Ç.74).

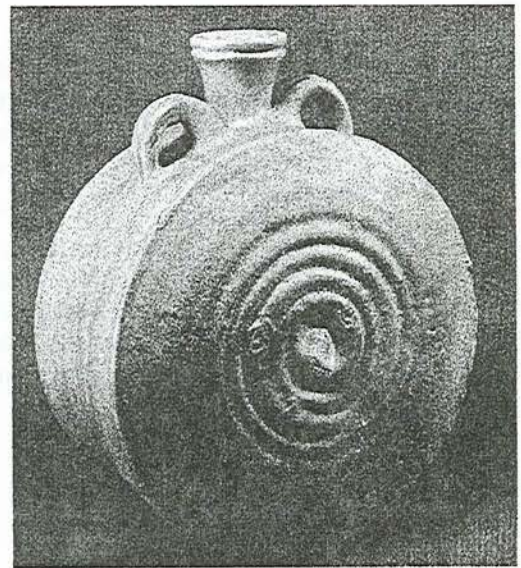
Çanakkale seramik mataralarının şekillendirilmeleri konusunda yazılı bir kaynak yoktur, ancak günümüzde yaşayan torna ustalarının söylediği, tornada şekillendirilen tek parçanın plastik kıvamdayken yanlardan bastırılarak yapıldığıdır. Seramik Mataralar 18. yüzyıl öncesinde seramik üretiminde büyük boşluk yaşayan Çanakkale seramikleri ile eş zamanlı Kütahya seramikleri kıyaslandığında Çanakkale’de sık görülmeyen formlardandır.

2.1.5. İran'da Seramik Mataralar

İslamiyetten önce İran seramik sanat tarihi Neolitik Dönem ile Roma Dönemi arasında beşbin yıla uzanan seramik üretimini göstermektedir. Antik dönem olarak anılan bu süreçte diğer seramik üretim merkezlerinden farklı karakter taşıyan İran seramik kültürü Yakın Doğu kültürleri arasında teknik ustalık ve tasarım birlikteliği ile seçkinlik göstermiştir. Antik seramikler, doğadan esinlenen, koç, boğa, geyik formunda tören kaplarıdır. İran seramik sanatında da Anadolu'daki seramiklerde olduğu gibi metal sanatının etkisinde, form ve renk özelliklerini yansıtan perdahlı seramikler bulunmaktadır. İran seramik literatüründe 7. yüzyılda başlamış olan İslam dönemi seramikleriyle sınırlandırılıyor olsada, uzun bir geçmişe sahiptir ve erken dönem sanat tarihinden söz edilmemektedir. Gerçekte İslam sanatının başlangıcına kaynaklık eden İran'ın M.Ö.2000 yıl öncesidir. 20. Yüzyılda yapılan kazılarda, Antik dönemde ipek yolu üzerinde yapılmış olan yolculuklardan keşfedilmemiş birçok eser bulunmuştur. Bu eserler Japonya'nın koleksiyonundadır. Kazılarda M.Ö.13. yüzyıl Elamlar'ın altın çağından, Akhemenitlere, Parthian ve Sasani dönemine varan sürece ait, seramik kaplar, ritonlar, günlük yaşantılarında olan hayvan figürleri bulunmuştur. Parthian dönemi; Orta ve Yakındoğu'nun iyi bilinen, Büyük İskenderin Doğu ülkelerine yaptığı seferlerle Hellenistik kültürü benimseyen, M.Ö. 250 yılından sonra Mazandaran ve Horasan çevresinde Parthia Sülalesi tarafından kurulan bir devletin yaşadığı süreçtir(M.Ö.249-M.S.226). İran'ın Sasani'lere geçişine dek yaklaşık beş yüzyıl İran'dan Mezopotamya'ya kadar olan bölgede yerleşmişlerdir. Roma İmparatorluğu ve Çin'in, Parthian ile bağlantıları olmuştur. Mezopotamya'nın, başta Dura-Europos olmak üzere, Nineveh, Hatra, Assur, Seleucia, Nippur ve Warka bölgelerinde Parthian eserleri bulunmuştur. İran topraklarında bulunanlar Dailaman, Nehavand, Haft Tepe ve Kuh-i Khwaja bölgelerindendir(Fukai, S., 1981, böl.4). Haft Tepe'den üç sırlı matara Ön Asya'da izini sürdüğümüz mataralardan farklı karakter taşımaktadırlar(resim 32).

Resim 32a

Resim 32b

Resim 33a

Resim 33 b

Resim 33: Sabz pushan. Yüksekliği 18.4 cm., çapı 21.6 cm. olan mataranın kesin olarak nereye ait olduğu bilinmemektedir. Yeşilimsi yüzeyli mataranın üst parçası kalıpla şekillendirilmiştir. Merkezinde bulunan madalyonda, Sasani döneminde popüler olan mitolojik yaratık 'Senmuru'nun' başı bulunmaktadır. Madalyon, yıldızlardan oluşan bir bantla çevrilmektedir. Bir merkezden yayılan ışın gibi çizgiler, eşkenar dörtgenlerden oluşan bir bant ve çift olukla çevrilmektedir. Mataranın 12.-13. yüzyıla ait olduğu düşünülmektedir (Wilkinson, K.C., r.106a-b).

Görülen mataraların birbirinden farklı formlarda oluşu, mataraların İran'da mı üretildiği, İran'a başka yerlerden mi getirildiği düşüncesini yaratmaktadır. Genellenecek olursa, mataralar; düz, zemine oturan, şişkin göbekli, kubbemsi yukarıya meyilli ağızlı, ağza ve boyna yapışık iki uzun kulplu, geniş sağlam dairesel bir tabana sahiptirler. Üzerlerinde iki tür dekor yöntemi çalışılmıştır.

a)10. yüzyıl başlarında çalışılmaya başlanan sigrafitto örnekler,

b)12. yüzyıldan sonra görülen seramik ürünlerde, kalıplara basarak şekillendirilmiş rölyef dekorlu örneklerdir.

Resim 33c

Resim 34. Rölyef dekorlu, yeşil sırlı matara, erken 17. yüzyıla ait örneklerdendir. Yüksekliği 8 5/8 inç olan matara İsfahan Brooklyn Müzesinde bulunmaktadır (Wilkinson, K.C., Iranian Ceramics, r.92).

Bu tarz küçük şişe ve mataralar genellikle yeşil veya amber renk sırlıdırlar. Dekor, bir yüzünde simetrik diğer yüzünde asimetriktir. 17. yüzyılda üretilen tek renkli röliyef dekorlu seramiklerde, sıklıkla, hatırı sayılır çekiciliği olan pür İran seramiklerine rağmen, Çin motiflerinin etkisi görülmektedir. Yeşil veya yeşilimsi kahverengi sırlıdırlar.

2.1.6. Çin’de Seramik Mataralar

Yazılı kaynaklarda Çin seramik sanatının başlangıcı M.Ö. 2000 yılı olarak belirtilmektedir. Çin seramikleri M.Ö.2000-M.S.1912 yıllarını kapsayan kronolojik dizinde, tarihi dönemler, bu süreçte hüküm sürmüş, seramik geleneğinin sürdürülmesinde büyük katkıları olmuş hanedanlık ve imparatorların isimleriyle anılmaktadır.

- Yang-shao kültürü (- M.Ö.2000)
- Lung-shan kültürü (M.Ö.2000-1750)
- Shang-Yin Hanedanı (M.Ö.1750-1027)
- Chou Hanedanı (M.Ö.1027-249)
- Ch’in Hanedanı (M.Ö. 249-206)
- Han Hanedanı (M.Ö.206-M.S.220)
- Üç krallar dönemi (220-265)
- Altı Hanedanlar dönemi (265-589)
- Sui Hanedanı (589-618)
- T’ang Hanedanı (618-907)
- Beş Hanedanlar Dönemi(907-960)
- Sung Hanedanı (960-1279)
- Yüan Hanedanı (1279-1368)
- Ming Hanedanı (1368-1644)
- Ch’ing Hanedanı (1644-1912) (Ayer, J., 1982)

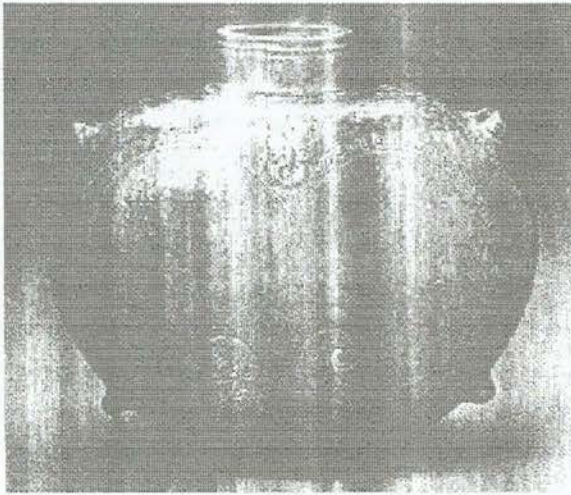
Güçlü ve eski sayılabilir bir geçmişe dayanan seramik kültürleri olmasına rağmen mataralarla, ilkel seramiklerini tanımak zordur. Tümü sırlı olan mataraların en yaşlısı, M.S. 3. yüzyıla tarihlenmektedir. Çin’de görülen seramik mataralar; earthenware, stoneware ve porselen çamurundan yapılmışlardır. Şekilendirilmeleri, kalıba baskı ve kalıba döküm yoluyla yapılır. Çömlekçi çarkının Çin’e nasıl ve ne zaman gittiği bilinmemektedir. Ancak M.S. 1.yüzyıldan önce var olduğu kesindir. Çarkta şekillendirilen mataraya araştırma süresince rastlanmamıştır. Mataralarının belirgin özellikleri, form ve dekor olarak iki grupta incelenirse, her ikisinde birbirleriyle yarıştığını düşündürür. Form yapıları yalın, dekor yapısı oldukça hareketlidir. Kaba sığmayacakmış duygusu uyandıran hırçın ve coşkulu betimlemeleri ile, oldukça sakin, tabanı yere basan formları, zıttır. İki kontrast birlikteliğin uyumu, doğayı yorumlamalarıdır.

Çin’de seramik mataralar, yüzyıllara ve mataraların form ve desenini birleştiren tekniğine göre değerlendirildiğinde, Çin seramik sanatında, mataralarla kabataslak gösterilen tarih bir anlamda da günümüz porselenine geçişin aşamalarıdır. Han ve Altı Sülaleler döneminin porselen benzeri pişirimlerinden, beyaz porselene geçişte seramik sanat tarihinde ilk kez, üretilen seramiklerin karakteri dışında gelişen bir dizi ürün, Tan’g yapımları adı altında görülmektedir. Bu dönemde üretilen mataralar, form olarak yapısını koruyan, ayırd edilir bir sınıf oluşturmuşlardır. Röliye dekorlu, genellikle zeytini yeşil,

kahverengi sırlı, stoneware pişirimlerdir. Stoneware ürünlerin yanısıra, daha yumuşak sarımsı, deve tüyü renginde bir tür çamurda kullanılmıştır.

M.S. 3. yüzyılda görülen earthenware pişirimler; M.S. 6. ve 7. yüzyıllarda stoneware pişirimlere, sonrası dönemlerde porselene geçiş ve nitelikli beyaz porselen ürünlere dönüşmüştür. Form yapıları yassı veya küresel mataraların, yuvarlak dip formu gösteren örneği yoktur. Genellikle iki kulplu veya kulpsuz, iki yada dört ip deliklidir. Porselen mataralarda; Dolunay formunda, boyun; düz ve silindirik, kulplar boynun iki yanından gövdeye uzatılmıştır. Boynun ağıza yakın olan bölümünde, soğan formunda genişleme olan, su kabağı formunda mataraların, boyun ve kulpları diğer matara formlarına göre daha uzundurlar.

Dekor olarak kazıma,röliyef ve sır altı teknikleri uygulanmıştır. Asya steplerinde yaşayan halklarda , “hayvan” üslubu (Ordos) ve dalgalı “kıvrık dal” üslubu adı altında, süsleme tarzı gelişmiştir. Çinde M.Ö. 6. yüzyılda eşyalarında kullandıkları hayvan betimleri, bitki desenlerinden çok öncedir. Hayvan biçimleri, sürüngen, balık, kuş ve dört ayaklı hayvanların oluşturduğu bir yaratık fantezisiidir.

Resim 34

Resim 35

Resim 34. Yürek formunda, uçuk sarı sırla renklendirilmiş olan matara stoneware çamurdan yapılmıştır. 3-4 y.y. Altı Süllaleler dönemine ait ve 22.2 cm. yüksekliğinde olan matara, Boston Güzel Sanatlar Müzesinde, Charles B. Hoyt koleksiyonunda bulunmaktadır (Watson, W., 1990, r.16).

Resim 35. Earthenware matara, yan yüzeylerinde, müzisyen ve dansçı figürlerinin betimlendiği röliyef dekorlu, kahverengi kurşunlu sırlıdır. Kuzey Qı (M.S.265) Hanedanı dönemine ait ve yüksekliği 20.3 cm olan matara 575 yılında Henan, Anyangda General Fan Cui'nin mezarında gömülü olarak bulunmuştur (Watson, W., 1990, r.24).

Çin seramiklerinde bu dönemde, mataralarda da görüldüğü gb. tek renkli, çok renkli sırlı seramik kaplarda, hatta metal kaplarda da yabancı orjinli dekorları kendi dekorları içinde kullanmışlardır. Asma dalları arasında figüratif dekorlar Geç Klasik

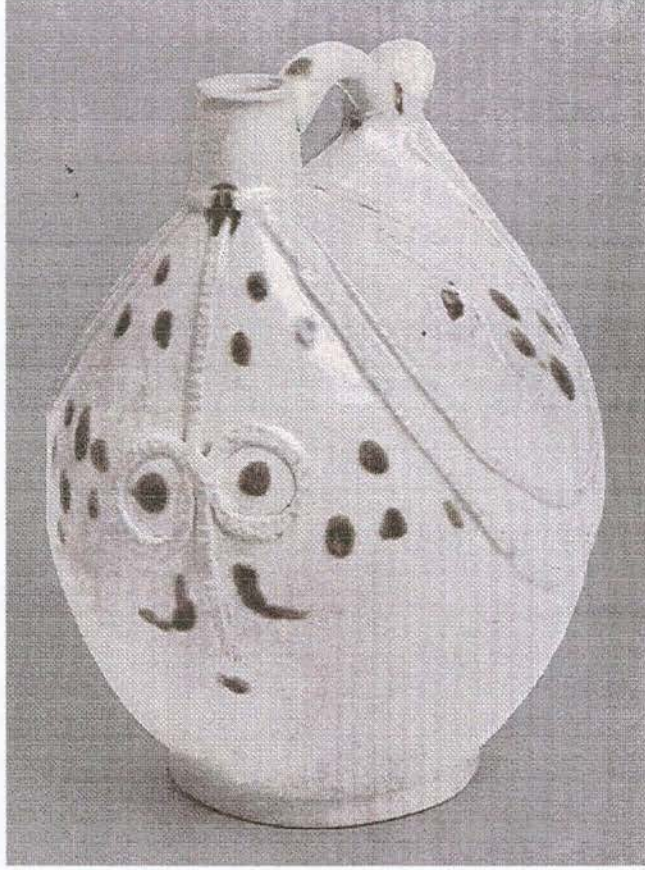
dönemin yansıması olup, Çin'in seramik ve seramik olmayan formlarında da kullanıldığında form-dekor uyumsuzluğuna neden olmuştur. Tıpkı şişe formunda deriden yapılmış yolcu mataraları gibi. Röliyefli mataraların şekillendirme yöntemi, iki ayrı kalıba basılıp yanlarından birleştirilmesidir. Benzer kaplardaki figürler parlak renklerle astarlanarak saydam sırlarla sırlanmıştır.

Resim36

Resim 36. Yeşil-kahverengi sırlı, röliyef dekorlu, stoneware matara, M.S.7.yüzyıl Tang hanedanı dönemine ait ve yüksekliği 21.9 cm. dir. Matara T'ang Hanedanı döneminden öncede uygulanan ve halen bilinen Çin sanatında göze çarpan Asya'nın Batı'sına ait figürlerin yaygın şekilde işlendiği resimlerle süslenmiştir (Ayer, J., 1982, r.16).

Yolcu mataraları, develerin üzerine kayışla bağlanan matara türleriyle kıyaslanabilir form özelliklerine sahiptir. Yüzeydeki röliyef dekor, her iki yüzeyde de uygulanmış, Hellenistik betimlemeleri anımsatan yeşil asma dalları arasında dansçı figürleri düşey olarak işlenmiştir. Röliyef dekor, kalıp yöntemi ile yapılmıştır. Tang döneminde stoneware pişirimler gelişmiş ve yaygın olarak uygulanmıştır. Bu geçiş döneminde Batı kaynaklı dekor öğeleri taklit edilmiştir. Danseden figürler, Anka kuşları, asma yaprakları arasında betimlenmiştir. M.S. 3. ve 4. yüzyılda Hellenistik sanatta da aynı tarz betimlemeler görülmektedir. Tan'g dönemine sınıflandırılan Hellenistik dekorlu mataraların dışında daha erken dönemlere ait aynı form üzerinde, oturan deve figürlü mataralar bulunmaktadır(Ayer, J., 1982, s.164).

Resim37

Resim 37. M.S. 10-11. yüzyıl Liao Sülalesine ait olan poselen matara, applike dekor tekniği ile koyun postu şeklinde dekorlanmış ve kahverengi beneklerle renklendirilmiştir. Mataranın yüksekliği 21.6 cm.dir (Ayer, J., 1982, r.20).

Resim 38

Resim 38. Armut biçiminde, iki yandan yassılaştırılan, giderek incelen konik boyunlu, sırsız ayaklı ve yumurta biçiminde, oval, sırlı tabanlı seladon matara, gerçekte ibriktir. 14. yüzyıla ait olan matara'nın yüksekliği 20.5 cm. dir. Bir yüzünde, uçan bir turnanın üzerinde Ana Tanrıça, Xi Wang Mu, diğer yüzünde dalgalar üzerinde tekne, lotus kıvrımları ile bir uçtan diğer uca rölyef dekoru olarak yer almaktadır İstanbul'da Topkapı Sarayı Müzesinde bulunmaktadır (Krahl, R., 1993, r.219).

Çin mitolojisine göre; meyvelerini tanrıların ve insanların yediği Çin' lilerin dev şeftali ağacı Tibet' teki Kwun-lun dağlarının arasındaki Batı Cennet' inde yetişmektedir, Xi Wang Mu Batı Cennet' inin Anasıdır ve 3000 yılda olgunlaşan ölümsüzlük meyvesi şeftali bahçesinin koruyucusudur. "... De Groot' a göre" yola çıkan ruhlar, bazen, mutluluk bölgelerine, bir turnanın sırtında yolculuk ederken tasvir edilmişlerdir" Ruh, Batı Cennet' ine, bir teknede seyahat etmelidir. Ölüye hitap eden bir ifadede "Merhamet teknesiyle geri dönüşü olmayan Batı' ya doğru yola çıktın" denmektedir(McKenzie, D., 19, s.131).

Hindistan'dan Çin'e ihraç edilen Budizm inançlarının etkisini duyumsatan bu alıntının, seramik kaplardaki, özellikle suyla bağlantılı ibrik formundaki resimsel ifadesi, şasırtıcı, bir o kadarda anlamlıdır. Rölyefler ince bir telle şekillendirilmiştir.

17. yüzyılda Osmanlı İmparatorluğu döneminde, kayıp olan kulp, emzik, kapak, kırık olan boyun yerine, gümüşten ilave parçalarla, ibrik formu, mataraya dönüştürülmüştür. İlave parçalar, iki eğik emzik, kaş kemer biçimli, üzerinde mercan boncuk olan kapak, boyuna sarılan eşkenar dörtgen biçiminde palmetlerden oluşmuş ağız, ustaca çalışılmış hakkaklık sanatının kanıtıdır. Matarayı asmak için emziklerin gövdeye birleştirildiği iki yana ve kubbemsi kapağın mercan boncukla birleştirildiği yere, gümüş zincirler takılmıştır. 1983 yılında İstanbul'da sergilenen, ibrikten dönüştürülmüş, mataranın, benzer dekorlu olan bir örneği, 1966 yılında Nanjing' te yapılan bir kazıda, mezar buluntuları arasından çıkarılmıştır ve Ulusal Koruma Komitesi' nin koleksiyonundadır. Benzer bir konunun ve formun işlendiği diğer bir örnek de, Hükümet Kültür Komitesi' nde bulunmaktadır.

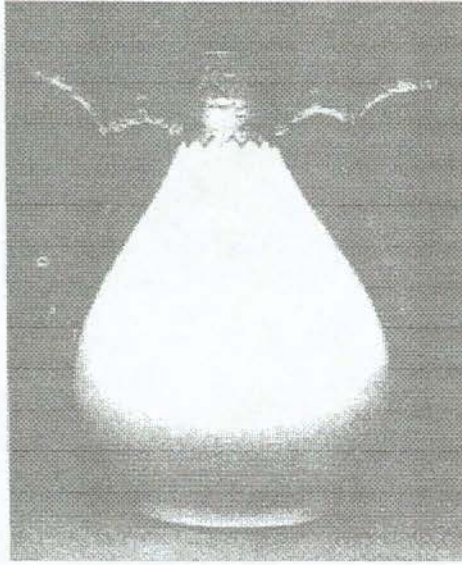
“*Mei p'ing*” kapları olarak sözedilen iri kaplar (*kuan*), kavanozlar, küpler, mataralar tamamıyla yiyecek taşımak amacıyla üretilip, kullanılmışlardır. 12. Yüzyıl Chin Hanedanı döneminde porselenlerinde kobalt oksit kullandıkları sır altı dekor tekniği uygulanmaya başlamıştır. Tarihi kesin olmayan 14. yüzyıl mavi ve beyaz betimlemeler çizim tekniğinde farklılıklar göstermesine karşın dekor bantlarının düzenlenmesi ve biçimleri benzer özellikler göstermektedirler. Mataralardan bazıları Eumorfopoulos mataralarından daha erken ortaya çıkan kenarlarında lotus tomar ve kıvrımlı dallarının betimlendiği tarzındadır ve yarım yüzyıl süren benzer bir dekor örneğiyle ve bu formla görülmüştür. Mavi beyaz dikdörtgen matara örnek olarak sunulmaktadır(resim39)

Resim 39

Resim 39. Ejderha desenli porselen matara, M.S.14. yüzyıl ilk çeyreği Yüan Hanedanı dönemine aittir. Yüksekliği 36.6cm., eni 28.3cm. dir (Ayer, J., 1982, r.40)

Sır altı tekniğiyle kobalt oksitle dekorlanan matara o dönem için yeni bir tarzdır. Dalga deseni içinde görülen çiçekler, üstündeki anka kuşu ve güç tanığı ejderha, parlak ve ender görülen tarzla uyulanmıştır. Sık görülmeyen ejderha şeklindeki kulplar heykel niteliği kazandırmıştır. Sır altı tekniğinin ustalıklı yapıldığı gözlemlenen Çin porselenleri, tek pişirimdir. Kurutulan form dekorlanıp ve sırlandıktan sonra pişirime girmektedir. Bu tarzda birkaç matara Teheran’da Teheran Bahrami, Ardebil Çin Porselenleri Müzesinde ve İstanbul’da Topkapı Saray Müzesi Çin Porselenleri bölümünde, 14. yüzyıl karakteristiğini gösteren güçlü deliller olarak bulunmaktadır(Pope, Fourteenth century blue and white, Freer Gallery of Art Occasional papers). Benzer matara formlarının Ön Asya ve Yakındoğu’da görülmesi, Uzakdoğu ve Moğol göçebe ticaretini düşündürmektedir. Eumorfopoulos koleksiyonundadır. 15. yüzyıl Ming Hanedanı dönemine ait örnekleri de İstanbul Topkapı Sarayı Müzesinde ve İran Ardebil’de bulunmaktadır.

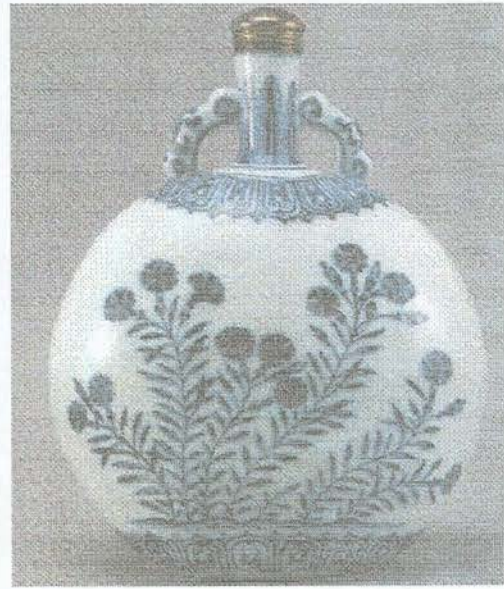
Resim40

Resim 40. Matarayı oluşturan beyaz, porselen gövde, armut biçimindedir, tabanı, hafif yayvan ve sırlıdır. Önceki formu, şişe olan mataranın, yüzeyi kazıma tekniğiyle dekorlanmıştır. Rumi uçlarının oluşturduğu bir bant altında, yaprak şeklinde kıvrımlar, şakayık, krizantem, kamelya çiçekleri ile bezenmiştir. Yüksekliği 23.5 cm. olan matara erken 15. yüzyıla aittir. İstanbul'da Topkapı Sarayı Müzesinde bulunmaktadır (Krahl, R., 1993, r.635).

17. yüzyılın ilk yarısında Osmanlı İmparatorluğu Döneminde gümüş boyun ve iki emzik eklenerek mataraya dönüştürülmüştür. Emziklerden boyuna uzatılan köprü biçiminde bağlı olan parçaların üzerinde ip delikleri bulunmaktadır. Gümüş ekler paralel tekrarlanan çiçek desenleriyle bezenmiştir. Tabanda okunamayan, Arapça bir kayıt yazılıdır. (Örneği; Mikami & Ciğ & Namikawa, 1974 pl. 16).

Resim 41a

Resim 41 b

Resim 41. Mavi beyaz, yassılaştırılmış küresel gövdeli porselen matara' nın (bian hu), dar, silindirik boynuna, iki kıvrımlı kulp eklenmiştir. Bir yüzünde zarif karanfil demeti (resim 41a), diğer yüzünde yıldız çiçekleri (resim 41 b), boyun ve tabanda taç yapraklarından paneller ve kulplar üzerinde yaprak kıvrımları görülmektedir. Tabanı düz ve sırsız olan mataranın yüksekliği 30 cm. olup, erken 15. yüzyıl Ming Hanedanı dönemine aittir. Topkapı Saray Müzesi, Çin seramikleri bölümünde bulunan matara, 1935-36 yıllarında Londra Kraliyet Sanat Akademisinde sergilenmiştir. Mataranın bir diğer örneği hiç bir yerde yayınlanmamıştır (Krahl, R., 1993, r.613).

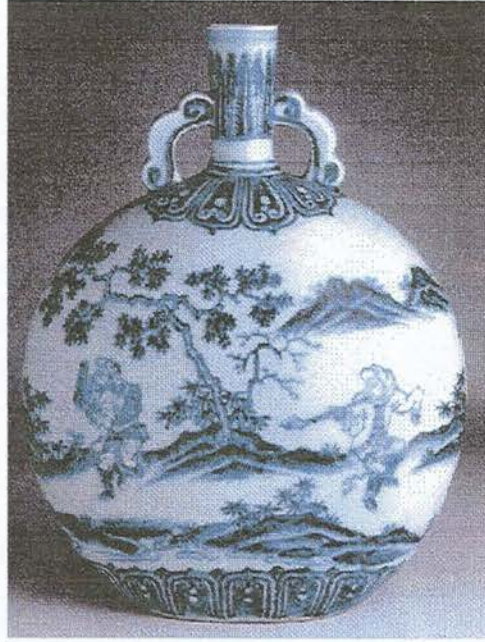
18. ve 19. yüzyıllarda Osmanlı İmparatorluğu döneminde mataranın ağız kısmına gümüş fistolu bir çerçeve ve vidalı bir kapak ilave edilmiştir. Tabanında, Arapça, kullanıcısını gösterir kayıt bulunmaktadır.

Resim 42

Resim 42. Mavi beyaz yassılaştırılmış dairesel gövdeli, ince boyunlu, soğan biçimi ağızlı, uçları rumi biçiminde iki şerit kulplu, oval ayaklı, porselen mataranın tabanı sırsızdır. Her iki yüzde de bir Yin-Yang merkezli rozet (kimi kaynaklarda sekiz parçalı şemsiye, yağmurun yağmasını sağlayan sekiz, kardeş gök gürültüsü tanrısı olarak belirtilmektedir. Yin; karışıklığın dişi edilgin olumsuz ilkesi, Yang; karışıklığın erkek, etkin, olumlu ilkesi karşılığında kullanılır. Evrenin oluşumunu temsil eder. Bu iki ilkenin birleşimi Tao'dur. Taoist inanışa göre,) bulunmaktadır. Rozetin çevresi şerit bir bordürle çevrelenmektedir. Boyundan yükselen soğan formu ağızın üzerinde, ince çiçek serpintileri ve karanfillerden oluşan çift çizgi arasında bordür desen bulunmakta ve kulpların üzerinde çiçek serpintileri yinelenmektedir. Yüksekliği 32.5 cm. olan matara, 15. yüzyılın erken dönemlerine aittir. Soğan formu üzerinde bulunan bazı dekorlar, restorasyon geçirdiği zaman ilave edilmiştir. Tabanda yer alan klipslerin, çerçeve kalıntısı olduğu düşünülmektedir (Krahl, R., 1993, r.616)

Ardebil Shrine'da üretilen benzer mataralar Theran, İran Bastan müzesinde bulunmaktadır (Pope, 1956, r. 55). Bu tarz mataraların , Taipei Ulusal Saray Müzesinde bulunan bir örneği, 1426-1435 yıllarına, Xuande dönemine aittir ve boyun üzerindeki soğan formu ağız; abartılı, gövde; dikdörtgen ayak üzerinde durmaktadır ve her iki yüzeyde bulunan rozetler birbirinden farklıdır(Taipei Ulusal Saray Müzesi, 1977, r.43).

Resim 43

Resim 43. Erken 15. yüzyıl, Ming Hanedanı dönemine ait, yüksekliği 30 cm. olan, mavi- beyaz matara; yassılaştırılmış küresel gövdelidir. İki kıvrımlı kulp, gövdenin iki yanından dar, silindirik boyuna bağlanmıştır. Tabanı düz ve sırsızdır (Krahl, R., 1993, r.612)

Beş yabancınn; birisi dansçı, flüt, trampet, zil ve clapper(vurmali) ensturaman kullanan figürlerin, arkasında dağ sırası, bambu ağaçları ve kayalık manzaranın betimlendiği dekorasyon, mataranın boynu ve tabanında iki bant halinde, beyaz üzerine mavi renkte, taç yapraklı paneller arasında verilmiştir (resim 43). Boyunda dik yapraklar ve kulplarda çizgili kıvrımlar bulunmaktadır.dekorasyondaki mavi tonlamalar içerisinde, boyun ve kulplardaki mavi tonu daha koyudur. 1935-36 yıllarında Londra Kraliyet Akademisinde sergilenmiştir.

Figürlerin Orta Asya Türklerini betimlediği düşünülmektedir. Figürlerin yüz ifadeleri ve başlıkları nedeniyle, Türk veya Uygur olması olasılığı, Moğol kökenli olma olasılığından fazladır (*kişisel iletişim*)(Krahl, R., 1993, r.612), Trampet ve Frame-drum Çin enstrumanıdır. Uygur ve Özbek Türklerin bu enstrumanlarla daha sonra tanışmış olduğu belirtilmektedir. 15. yüzyıl Osmanlı minyatür resimlerindeki figürlerle karşılaştıldıklarında Türk olma olasılıkları yüksek görünmektedir (Aslanapa,1954). Aynı tarz dekorasyonu olan bir diğer matara da, Taipei’de Taiwan Saray Müzesinde bulunmaktadır.

Hsüan Té’nin imparatorluk döneminde seramik geleneğinin 14. yüzyılda gösterdiği gelişmeler, Yung-lo periyodundaki ön hazırlık dönemine en güzel aşama ve saygı olarak nitelendirilebilir(Garner, H., 1981, s.22). Sonraki dönemlerde de Yung Lo periyoduna ait betimlemelerin olduğu görülmektedir. İmparator Hsüan Té döneminde benzer tarzda yapılan sayısız ürünler, eskiyi izleyip geliştiren ürünlerdir. Bu ürünler geniş çapta Yakındoğu’ya ihraç edilmiş, günümüzde bir çok müze ve özel koleksiyonlarda

bulunmaktadır. Üç-beş pençeli dalgalar arasında ejdehalar, lotus, çiçek kıvrımları, meyve serpintileri dönemin dekor öğelerini oluşturmaktadır.

“Dolunay”, “çift boğumlu su kabağı” matara formu yine aynı dönemi yansıtır. Bu mataralar İmparator Hsüan Té dönemi öncesi ve sonrası kadar niteliklidir. Mataralar tarzlarından dolayı 15. yüzyılın ilk yarısına tarihlenmektedirler. Ortak konu olan budanmış bir ağaç üzerinde kuşlar olan dekor, 18. yüzyılda da fazlasıyla kopya edilmiştir. Bu dönemde yapılan, dekorunda karanfillerin derlendiği bir matara İstanbul’da bulunmaktadır(resim 41a-b). Yakın Doğu koleksiyonları içinde bulunan diğer bir çift matara da “su kabağı” formundadır. Mataralar markasızdır, ancak benzer mataralar kesinlikle Hsüan Té markalı ve imparatorluğa ait nitelikli ürünlerdir. Bu formda ürünler, yüzyılın ikinci yarısında İmparator Cheng Té döneminde de görülmektedir. Hsüan Té döneminden sonra Çin porseleninde bir otuz yıl boşluk yaşanmış ve 1457 yılında T’ien Shun’ın saltanata geçmesiyle yeniden canlanmıştır.

“Ejderha”; Çin geleneksel dekor öğelerinin en belirgin motifidir. Adeta ejderha sanatı oluşturulmuş, geleneksel sanatların tümünde aynı tema işlenmiştir. Porselen dekorlarının çoğu örneklerinde görülmektedir. Erken dönemlerden itibaren üretilen çalışmalarda, imparatorluk için üretilen ve saray dışı üretilen seramiklerde de görülmüş, seramiğin gösterdiği gelişme evreleri boyunca ejderha dekoru sürmüştür. Bununla birlikte aynı dönemler içindeki ejderha desenleri farklı varyasyonlarla sunulmuş olanlar, özellikle imparatorluk için yapılan çalışmalarla, özel bir dönem için kullanılanlar aynı karakteristik eğilimleri göstermektedirler. 14. yüzyıl ejderhalarının çatal boynuzları vardır ve genellikle yelesizdirler.

Ming dönemi seramiklerinde form ve dekorasyonda olan gelişmelerin yanısıra mataraların ve diğer formların şekillendirme yöntemlerinde de gelişme görülmektedir. Dolunay, çift boğumlu su kabağı gibi formların fabrikasyon üretim yöntemleri değişmiştir. Bu formlar erken dönemlerde küçük parçalar halinde yatay olarak kalıplanırken 18. yüzyıldaki kopyaları dikey konumda kalıplanmaya, su kabağı formundaki ürünlerin ayakları şekillendirildikten sonra ekleniyorken bütün olarak şekillendirilmeye başlamıştır.

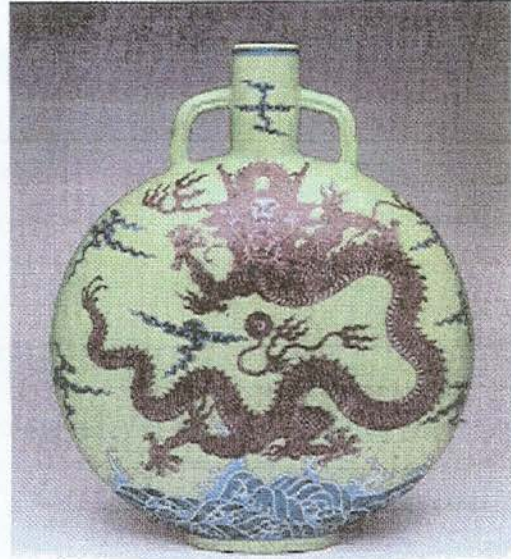
Çin porseleninin kutlanmaya değer seramik formlarından ilk kez erken 15. yüzyılda görülen dolunay formu oldukça popülerdir. Çinlilerin takvimlerinde, ayın ilk günü yeni ayın ilk günü ile çakıştığında dolunay; doğanın diş ögesini sunuyor anlamındadır(Ceramics Monthly. Kasım 1993, s.14). Bu konu da çeşitli inanışlar ve mitler bulunmakla birlikte yaşanan dinlerin etkisi yadsınmamalıdır. Dolunay formu, Yakındoğu koleksiyonlarının sevdiği güzel bir formdur. Örneğin; Alamgir markalı, 1659-1660 tarihli bir Dolunay matara Moğol İmparatoru Aurangzeb’e aittir ve Mrs. Sedwick’in özel koleksiyonunda bulunmaktadır.

18.yüzyıl ortalarında, İmparatorluğa çalışan atelyelerin siparişlerindeki bir dizi su kabağı ve dolunay formunda mataranın, beyaz zemin üzerine mavi dalgalı ve kırmızı

ejderha figürlü olduğu belirtilmektedir (resim 44). Mataraların sayıca üretiminin fazla olduğu, bir mataranın benzerlerinin üretilmiş olduğu görülmektedir. Zeminde beyaz renk yerine ıhlamur yeşili kullanılmış benzer dekorlu matara (resim 45) hariç, üretilen mataraların çoğu Qianlong dönemini yansıtır (1735-1795). Tamamıyla örten veya yer yer kullanılan sır renkleri, koyu kırmızı, yeşil, açık yeşil ve erken dönem seramiklerden mavi renk alınarak yeni bir tarz oluşturulmaya çalışılmıştır

Resim 44

Resim 45

Resim 44. 18.yüzyıl mavi beyaz dolunay matara, kırmızı ejderha dekorludur (Yihva, L., Xin, Y., Xu, N., 1990, r.141).

Resim 45. Sır altı mavi ve bakır kırmızısı dekorlu, ıhlamur yeşili matara Qianlong dönemine aittir ve aynı dönemin imparatorluk markasını taşımaktadır (1735-1795). Yüksekliği 39 cm. olan matara, Cenova'da Edward Chow koleksiyonunda bulunmaktadır. Yeşil renk, matara formunda ender görülmektedir. Kemerli iki kulplu, silindirik mataranın yüzeyinde beş pençeli ejderha, yılan kavi biçimde kutsal inciye sarmaktadır. Matarası, Çin seramiklerinin simgesi olarak kitap kapağında yer almaktadır (Beurdeley, M., Raindre, G., Qing Porcelain, r.162).

Qianlong döneminde Kutsal İnci'nin çevresinde yılan kavi şekilde betimlenen beş pençeli ejderha deseni (yalnızca imparatorluk ejderhaları beş pençelidir) ve pençe sayısı imparatorların dönemine göre değişir. Beş pençe Qianlong İmparatorluğu'nun simgesidir.

İmparator Qianlong, aydınlatan bir zalim gibi davranarak Qianlong ününe yaraşır bir sarayı olsun istemiştir. Böylece, sanatında sadık destekçisi olmuştur. 1745 yılında yalnızca bir yılda porselen fırınlarında saraya üretilen ürün sayısı 5389 adet vazo, kavanoz, çanak ve dinsel objelerdir.

Resim 46

Resim 46. Mavi-beyaz üç mataranın tümü Jindezhen’de üretilmiştir. Ming, Qing ve modern dönemlere aittir. Soldan sağa; erken 15. yüzyıl, yüksekliği 25 cm.; Kangxi dönemi, 1662-1722. Yükseklikleri: 22.1 - 27cm.dir (Medler, M., 1986, r.167).

Çin’de geleneksel seramik sanatı, geçmişin izlerini koruyarak sürdürülmüştür. Sarayın seramik sanatına yüz yıllardır verdiği destek küçümsenmeyecek ölçüde önemlidir. Ticari veya diğer yollarla dünyaya yayılan ve etkisi altına alan, taklit edilen Çin seramikleri sayısız müze ve koleksiyonlarda bulunmaktadır.

Yüzyıllardır seramikleri imparatorlarıyla anılan ve 14. yüzyıl başlarında da sistemli ve seri üretim yapan saray atölyeleri, Çin Seramik Sanat Tarihinin, politik tarihle birlikte gelişmesi, uzak doğuda bu konuda yapılan çalışmaların kanıtı ve başarısının nedenidir. 20. yüzyılda da çeşitli seramik merkezleri aynı geleneği sürdürmüşlerdir. Bu merkezlerden birisi Jiangxi seramik merkezidir. 1921’de kurulmuş ve Jingdezhen’de 1949 yılına kadar üretim vermiştir (resim 46). Üretim nitelikler ile, hanedan, imparatorluk, atölye veya şehrin ismiyle anılan pişirimler, Çin geleneksel sanatını günümüze taşıyan ürünlerdir.

2.1.7.Kore’de Seramik Mataralar

Kore seramikleri, dönem olarak Çin seramikleri gibi hanedan isimleriyle anılmaktadır.

- Büyük Silla Hanedanı: M.S. 668- 935
- Koryo Hanedanı: M.S. 918-1392
- Yi Hanedanı: M.S. 1392-1910

(Ayer, J., 1982)

Kore’de ilk seramikler, elle şekillendirilen ilkel kaplardır. Silla Hanedanı Döneminde çark yapımı ürünlerin yaygın olduğu, ancak M.S. 59’da Kore’de çark ürünlerinin görüldüğü belirtilmektedir. Çin; Uzakdoğu’daki uygarlıkların baş merkezidir

ve Çin'in Kore'yi istila etmesi, Çin seramik kültürünün Kore'de yayılmasına neden olmuştur. Yine çarkı M.S. 749'da Japonya'ya taşıyan ünlü Koreli rahip Giyogi'dir.

Dekorlarında ejderhaları, bulut kıvrımlarını, hayvan, bitkisel dekorlar ve özellikle lotus çiçekleri, balıklar, bambu, asma, karanfil, krizanem, şakayık desenleri görülmektedir. Dairesel ve dört yapraklı paneller daha geç döneme ait örneklerde görülür. Geç dönemlere ait seramik kapların dekorlarında Japon porselen dekorlarının etkisinin taşınmaktadır. Geleneksel Kore seramikleri benzer tarzda Yi Döneminde de üretilmeye devam etmiştir. Derin olmayan röliye dekorlu ürünlerde, ekleme veya astar tekniği uygulanmıştır. Bu seramikler Çin Fukien beyaz porselenlerini anımsatırlar. Ancak su kabağı yaprakları ve asmabıyıkları, geyik, çam ve bambu özellikle Kore karakteri taşımaktadır. Bir çok küçük form küçük hayvan figürleri ve dinsel, Taoist ve Budist etkileri taşıyan masa üstü kullanım kapları olarak yapılmıştır. Silla döneminde üretilen sukabağı ve meyva formları popülerdir. Aynı form Yi döneminde de üretilmeye devam etmiştir. Kazıma dekorlar mavimsi gri sırlı ürünler Kore porselenlerinin özelliklerindendir.

Yi dekorlu seramikleri fırça kullanımında Japonların Edo dönemi dekorlu örnekleri kadar iyidir. Erken dönemde görülenler gri beyaz opak sır veya astar dekorlu, kırmızımsı stoneware gövdeli, kahverengi sırlıdır. Dekor genellikle stilize edilmiş çizgisel kıvrımlardan oluşur. Daha geç örneklerde Çin Ching döneminin natüralist ve grimsi mavi, açık renkli dekorları görülür. Kalıpla şekillendirilen ve Yi döneminde görülen yassı formlar Kore'de popüler olan formlardır. Kore'nin kazıma ve astar doldurma yöntemi Yi döneminde uygulanan ve Japonlar'ın "mishima" adıyla bilinen tekniklerinin aynısıdır. Yi modelleri, Koryu seramiklerinden adapte edilen Me'iping kaplarının etkisini taşır. Yassı, ayaklı, mataralar, Geç Yi Döneminde, yassı dairesele gövdeli, yüzeyinde balık figürü iyi bir fırça çalışmasıyla verilmiştir.

Resim 47

Resim 47. Seramik matara, kakma motifli yassı 'punch ong' ismiyle anılan 15. y.y siyah beyaz sıraltı gömme dekorludur ve gri stoneware çamurdan yapılmıştır. Sanggam-punch'ong 17.3cm yüksekliğindedir. 20cm. eninde 11cm. kalınlığındadır, Seoul'de Kore Ulusal Müzesinde bulunmaktadır. Pagji-unch'ong: (Sanggam tekniği) kazınan bölgelerin astarla doldurulmasıdır (Ducaju, S., 1984, r.57).

Yanlarından yassılaştırılmış ve kısa boyunlu bu tip kaplar genellikle yolcu matarası olarak anılmaktadır. Formun yapımı hatırı sayılır ölçüde teknik beceri gerektirmektedir.

Bununla birlikte dekor tekniği ilk bakışta pagji-punch ong tekniğini andırmaktadır. Sanggam tekniğinde şakayık tomarlarında beyaz renk kullanıldığı görülür.kenarların en üstünde stilize yaprak motiflerinde az miktarda siyah kullanılmaktadır. Demir oksitli mataranın tüm yüzeyi grimsi yeşil seladon sırlıdır.

2.1.8 Japonya’da seramik mataralar

Japon seramikleri en erken M.Ö. 4500 yıllarında Comon kültürüyle başlamıştır. Çinde olduğu gibi Japonyada da hanedanlık dönemleri bulunmaktadır. Bu dönemlerde üretilen seramikler çamur, form ve dekorlarıyla belirgin özellikler gösterirler. “Comon” en ilkel seramiklerin üretildiği Mezopotamya seramikleriyle çağdaş olan dönemdir.

Sırasıyla;

- Nara Dönemi M.S. 710-794
 - Heian Dönemi M.S. 794-1192
 - Kamakura Dönemi M.S. 1192-1333
 - Muromachi Dönemi M.S. 1338-1573
 - Momoyama Dönemi M.S. 1573-1603
 - Edo Dönemi M.S. 1603-1868
- (Ayer, J., 1982)

Japon Seramik Sanatında zaman zaman Asya üzerinden yayılıp gelen kültür dalgaları etkinlik kazanmıştır. Bu etkiler Çin ve çoğunlukla Kore’den gelmiştir. 13. yüzyılda Japon yaşamının önemli bir bölümünü kapsayan “çay seromonisi” seramik sanatındaki gelişmelere de hız kazandırmıştır. Çin’ de seramik üretim yöntemlerini öğrenen Japonlar seramik konusunda endüstrileşmeye geçmişler, 16. yüzyılda Kore’den ustalar getirerek Japonya’nın çeşitli bölgelerinde seramik atölyeleri kurmuşlardır. Üretilen seramikler adlarını atölyelerin bulundukları bölgelerden almışlardır. Fildişi renginde çatlak görünümlü ürünleri olan Satsuma işleri gibi.

İlk porselenler Çin’den getirilerek Arita’da yine Çin’den gelen mavi renkle üretilmişlerdir. 17. ve 18. yüzyılda Japonya’da da porselen kilinin bulunması üzerine çok sayıda porselen fabrikası kurulmuştur. En ünlü porselenler Arita, Nabeşima ve Kutani işleridir.

Japon seramik dekorlarında çiçekler, bahar dalları, kuş yada efsanevi hayvanlar, kamış filizi ve sitilize desenler görülmektedir. Dekorları zariftir öyleki Çin seramiklerine de yansımıştır. Japon seramikleri iki tarzda dekorlanmaktadır. Birincisi Japon beğenisini yansıtan kusursuz yada yetkin güzellikten çok, kusurlu olup da uzun yıllar kullanılabilen seramiklerdir. Japon inancına göre gizemli güzellikleri vardır. İkincisi yabancıların beğenisine yönelik porselenlerdir. Japonların beğenisi seramiği porselene yeğlemektedir.

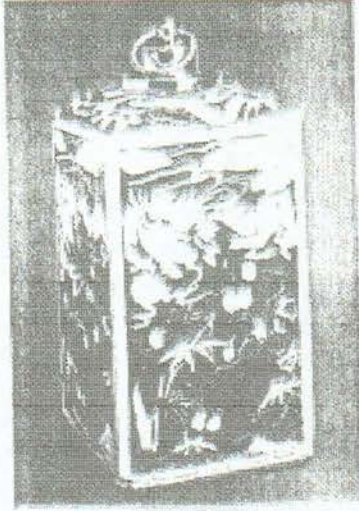
Araştırma süresince görülen mataralar Edo Dönemi, Arita, İmari tarzı mataralardır. 17. yüzyıl öncesi seramik matarlara rastlanmamıştır. Bu daha erken örneklerin bulunmadığı anlamında alınmamalıdır. 17. yüzyılda Arita’da, İmari adıyla anılan bir gelenek oluşmuştur. Literatüre “Eski-İmari” adıyla geçen bu geleneğin ilk örnekleri üzerinde Yi Dönemi Kore porselenlerinin etkisi, geç dönem örneklerde de Çin etkisi görülmektedir. Minai tekniğinde üretilenler oldukça süslüdür. Başlangıçta mavi-beyaz İmariler yapılmıştır. İmari’nin en karakteristik uygulaması Nişike’dir. Nişike, Brokervari bir bezemedir. Kaplar, yüzeyler boşluk bırakılmaksızın dekorlanır. İkonografik, hayvan, bitki ve manzara betimleri görülür.

Mataralarda görülen kare prizma form Japonya’ya özgüdür, aynı formda şişe ve vazolar bulunmaktadır ve yüzeylerine naturalist desenler çalışılmıştır. Üretilmiş olan mataraların çoğu porselen çamurundandır. Diğer coğrafyalarda görülen seramik mataralar arasında benzer form ve dekorda örneklerle rastlanmamıştır. Yassı gövdeli, yuvarlak, akıtma sırlı, stoneware matara (resim 48), Japon beğenisine uygun üretilen seramiklerdendir.

Resim48

Resim 48. Sırlı Stonware matara Edo dönemine ait ve 23 cm yüksekliğindedir. 1840’da yapılmış olan matara Japon Mary M.Emeri’nin vasiyetiyle başka bir eşya ile değiştirilmiştir(Karabıyık, A., 1993, r. 23).

Resim 49

Resim 50

Resim 49. Matara, mavi seladon ve kahverengi sırlı ve sır altı röliyef dekorludur. Avrupa gümüşü kapağı bulunan matara geç 17.yüzyıla ait ve Arita, İmari tarzındadır. Yüksekliği 29.8 cm olan matara, Victoria ve Albert Müzesinde bulunmaktadır(Ayer, J., r.241)

Resim 50. Kare Prizma Matara, porselenden üretilmiştir. Çiçek ve bitki motiflerinin etrafı kırmızı konturla çevrilmiştir. 1660-1680 Edo dönemi Arita, İmari tarzında mataranın yüksekliği 24.8 cm dir. Victoria ve Albert Müzesinde bulunmaktadır (Ayer, J., ,r.249)

2.1.9. Hindistan ve Rusya'da seramik mataralar

Hindistan ve Rusya seramikleri seramik sanat tarihi kapsamında az görülen örneklerdir. 19. yüzyılda Hindistan'da ve 18. Yüzyılda Rusya'da görülen örnekler dışında seramik mataraya rastlanmamıştır. Rus ahşap ve deri mataralarının yanında seramik örnekler yok denilecek kadar azdır. Hindistan'da ilkel dönemlerden seramik kapların varlığından söz edilmekte ancak resim ve heykel sanatı kadar belirgin olmadığı vurgulanmaktadır(Turani, A., 1995, s.294).

Resim 51

Resim 52

Resim 51. 18. yüzyıl Hint seramiklerine ait sıraltı dekorlu matara. Boyutları belirtilmeyen yassı gövdeli, kısa boyunlu, iki kulplu, dikdörtgen ayaklı matara, ilk bakışta furnuyla Kütahya mataralarını hatırlatmaktadır. Merkezden açılan dairelerin içerisi ve yan yüzeyler çiçek desenler ile dekorlanmıştır.

Resim 52. 19. yüzyıl Rus seramiklerine ait sırlı, kazıma dekorlu matara, yassı davul gövdeli, dört ayaklı, kısa silindirik boyunlu ve tek kulpludur. Yüksekliği 26 cm. olan matara, Yaroslav Province'nin Lazartsevo Köyünde yapılmıştır. Leningrad Etnoğrafya Müzesinde bulunmaktadır (s.89).

Asya ve Avrupa kıtalarında görülen seramik mataralar

			M.Ö.	3000	2500	2000	1200	1000	750	330	M.S.	300	395	500	600	700	800	900	1000	1100	1200	1300	1400	1500	1600	1700	1800	1900	2000	
Seramik Mataraların Coğrafi Konum ve Dönemlerine Göre Dağılımı			TUNÇ ÇAĞI			DEMİR ÇAĞI		Hellenistik Dönem																						
			İlk	Ort	Geç																									
ASYA KİTASI	Anadolu ve Adalar	Hitit Dönemi		■	■																									
		Urartu Dönemi						■		■																				
		Roma Dönemi										■																		
		Selçuklu Dönemi																			■		■							
		Osman = İmp.																							■					
		İznik																									■			
		Kütahya																									■	■	■	■
		Çanakkale																									■			
	Kıbrıs		■		■		■																							
	Girit				■		■								■															
	Rodos				■																									
	Filistin				■		■																							
	Suriye				■		■																							
	İran												■		■															
	Çin										■						■													■
	Kore																													
Japonya																										■		■		
Hindistan																											■			
Rusya																												■		
AVRUPA KITASI	İngiltere																		■											
	Fransa																								■	■	■			
	Almanya																								■					
	İtalya																								■	■	■			

2.2. Avrupa Kıta'sında Seramik Mataralar

Avrupa kıtası, Asya kıtasında çok daha erken görülen ve gelişen seramik üretimine, daha geç dönemlerde ve aşama aşama geçmiştir. Mısır, Mezopotamya, Grek ve Roma ileri bir kültürü yaşarken, Avrupa'da kuzeyde yaşayan Germanler, Keltler, Slavlar ilkel bir yaşam sürmüşlerdir. Asya'dan Avrupa'ya ve Avrupa'dan Güney'e Ege Bölgesine ve Karadeniz kıyılarına varan göçler nedeni ile Avrupa'da yerleşik düzene geçiş gecikmiştir. Avrupa sanatını etkileyen Grek ve Roma Sanatıdır. Bu uygarlıkların kaynağı Mısır ve Asya kültürleridir. M.Ö. 1000'lerde Asya'dan İtalya'ya göç eden Etrüskler, Roma Dönemi öncesi yerleşik düzene geçmiş ancak seramik sanat tarihinde ürünleri görülmeyen terrakota heykelerinden söz edilen bir kültürdür. Romalılar M.Ö. 509 yılında İtalya'da Cumhuriyet yönetimini kurmuşlar, İtalya'nın güneyinde ve Sicilya'da Grek sanatını tanımışlar, Asya ve Afrika kültürleri ile bağlantıları olmuştur. Farklı kültür zenginliklerini kendi yapılarıyla bütünleştirerek Avrupa Sanatının temelini atmışlardır. Avrupa'da görülen bir gerçek, resim, heykel ve mimarlık sanatının baskın olduğu ve seramik yapımının geciktirildiğidir.

Asya ülkelerinin çoğunda tarih öncesi dönemlere dayanan seramik üretimi, Avrupa'da; M.S. 712'de Tarık Bin Ziyad'ın İspanya'ya geçişi ve beraberinde Faslı seramik ustalarının İspanya'ya yerleşerek Güney Avrupa'ya seramiklerini öğretmeleri, Mayorka Adalarında mayolikanın doğuşu, Doğuyla deniz ticaretinin gelişmesi sonucu Çin porselenlerinin Avrupa'ya tanıtılması ve Avrupa'nın, çeşitli merkezlerinde porselen üretme çabasına girilmesi, süreç olarak kısa ancak ciddi bir iddia ile üretim etkinliği açısından hızlı bir gelişmedir. Avrupa'da seramik ve porselenin gelişmesini etkileyen bu olaylar, Avrupa Seramik Sanat Tarihi açısından önemli ve özet niteliğindedir.

Araştırma sürecinde ulaşılan kaynaklarda, seramik matarlara Avrupa'da ilk kez, Orta Çağ'da 10. yüzyılda İngiltere'de rastlanmıştır. Bu Orta Çağ'dan önce Avrupa'da matara kullanılmadığı anlamında değildir.

Seramik matara olduğunu düşündüren, ancak kaynaklarla belgelenemeyen, şaşırtan noktalar, Tunç Çağı'nın geç döneminde Yunanistan ve adalarında Akdeniz ticareti sırasında, Avrupa'da yaşanan göçlerde ve Emevilerin İspanya'ya geçişleri sırasında, Avrupa'ya, özellikle Güney'ine taşıdıkları ve sekiz yüzyıl sürdürdükleri geleneksel seramiklerinde din kültürlerinde yer alan matarlara rastlanmayışdır.

Avrupa'da seramik mataraların en yaygın görüldüğü dönem, Rönesans ve sonrası dönemlerdir. Seramik mataralar; form yapısına ve dekor özelliklerine göre iki grupta sınıflandırılabilir. Avrupa seramiklerinde, iki farklı formda matara örnekleri görülmektedir:

-Form yapısı yassılaştırılmış armut veya soğan biçiminde olanlar mataralar ki, en çok görülenlerdir.

-Form yapısı yassılaştırılmış daire biçiminde olanlar. Her iki formun kaynağıda Asyadır.

Mataraların tabanları, zemine düz basmakta, düz dip formu göstermeyenler ise kıvrımlı veya kaideli konik açılan ayak yapısına sahiptir. Mataralarda kulplar küçüktür veya yanlarda iki - dört tüp delik asma işlevini görür.

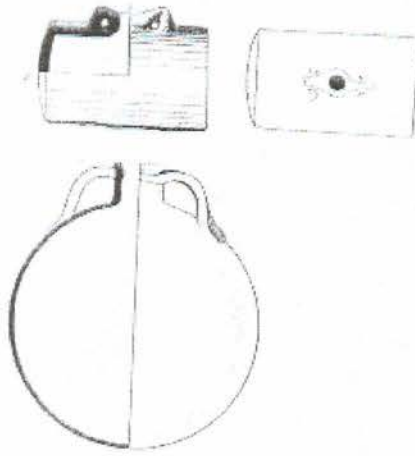
Dekor teknikleri olarak incelendiğinde, röliyef dekorlular ve mayolika mataralar olarak iki grupta sınıflandırılabilir. Mayolika, yassı armut gövdeli mataralar, Avrupa seramiklerinde en popüler olan matara örnekleridir. 17. Yüzyılda mavi beyaz Delft seramiklerinde görülen mataralarda benzer formdadırlar. Form olarak Avrupa'ya özgü görünen armut veya soğan formunda mataralar Çin kap formlarını anımsatırlar.

Röliyef ve renkli fırça dekorlarında, aristokrasi, hiciv ve antikite yoğun olarak duyumsanır. Desenlerinde görülen hayvan figürleri, bitkisel öğeler ve görülen diğerleri, süs niteliğindedir. Form ve dekor uyumsuzluğu, desenlerindeki karakterlerin ifadesi ile perçinlenmektedir. Estetik ve düşünülmüşlükten uzaktır. Hayvan figürlerinin sanatın her türü ve döneminde kullanılması yaygındır ve Asya step sanatına uzanan geçmişi vardır. Örneğin; Hunlar, Çinliler, Anadolu Uygarlıkları da, hayvanları form veya dekorlarında kullanmışlardır ancak sunuşlar farklıdır.

Seramik mataralar Avrupa Kıta'sında köklü bir oluşum ve üretim süreci yaşamamıştır. Yapılan mataraların Rönesans öncesi ve Rönesans döneminde earthenware ve stoneware, röliyefli mataralar, 16. yüzyılda Mayolika mataralar, Çin'den ithal edilen porselen kapların etkisi ve Avrupa'da porselenin gelişimi ile üretildikleri düşünülürse, görülen mataraların yapısına göre dizin oluşturmak daha doğru yaklaşımdır. Ancak, Mayolika'nın doğuşundan sonrada earthenware ve stoneware kaplar yapılmıştır. Porselene geçiş döneminde, porselenden daha sert ve beyaz olmayan Delft seramikleri teknik ve renk olarak, Çin mavi-beyaz porselenlerinin taklidir. Mayolika mataralarla; İtalya, Earthenware mataralarla; kilise adına yapılan Fransa mataraları, Stoneware mataralarla; Almanya mataraları belirgin yapıyı gösteren örneklerdir.

Kaynaklarda ilk tespit edilen matara örnekleri Orta Çağ'dandır.

2.2.1. İngiltere'de seramik mataralar.-Beşinci yüzyıl başlarında, Romalıların İngiltereden ayrılışından sonra İngiltere seramik üretiminde gerileme dönemi görülmektedir. Orta çağda Avrupa'nın kuzeyinden gelerek İngiltere'ye yerleşen Anglo-Saxon'lar, İngilizlere, Ön-Roma Demir Çağmdan beri sürdürdükleri geleneksel, elle şekillendirilen seramiklerinden sonra, çarkı getirerek yeni bir dönem başlatmışlardır. Avrupa'da Britanya'da Geç Saxon dönemi ve Orta çağda kullanılan mataralar bele takılacak niteliktedirler. Bu çağlarda kullanılan iki matara örneği, bir Saxon kasabası olan Thedford'da Norwich Şatosu Müzesinde bulunmaktadır. (Resim 53 a, b).

Resim 53a: üst çizim
Resim 53b: alt çizim

Resim 54

Resim 53a. M.S. 10. yüzyıla ait küre formunda matara (costrel), iki kulplu ve sırsızdır. Mataranın yüksekliği 23 cm. dir (Charleston, R.J., r. 325).

Resim 53 b. M.S. 13. yüzyıla ait fiçi formunda matara (costrel), kısa silindirik boyunlu ve boyna yapışık iki küçük kulpludur. Mataranın genişliği 14,3 cm. dir (Charleston, R. J., r.325).

Resim 54. Tek renk sırlı, "Tenmoku" olarak bilinen kaplardan olan stoneware yolcu matarası, Bernard Leach atölyesi ürünlerindendir. Sırın siyahla renk arasında değişen tonları redüksüyonlu fırınlamada oluşmaktadır. Mataranın yüksekliği yaklaşık 21 cm.dir(Bernard Leach a potter's work. 1967, r.VII).

İngiltere'de şekillendirilmiş olan yassı gövdeli ve tabanı düz ayaklı matara, erken dönemlerde Çin ve Kore'de at sırtında sıvı taşımak için yapılan veya Doğu'da deve sırtında gezen mataralarla benzer yapıdadır. Bernard Leach'ın matarası Doğu mataralarının modern versiyonudur.

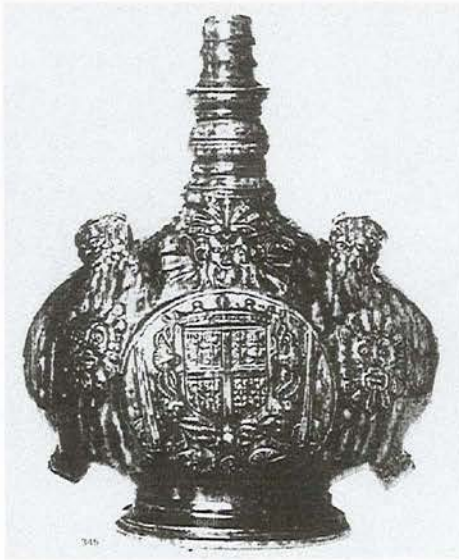
2.2.2. Fransa'da Seramik Mataralar.-Fransa'da 15. yüzyıl sonlarına doğru hızla gelişen seramik sır teknolojisi, 16. yüzyılda mükemmeliğe ulaşmıştır. Rönesansın en civcivli döneminde mayolikanın popülerliğine rağmen geleneksel seramikler geçerliliğini korumuş ve soylu sınıfa hitabeden üretimler yapmışlardır. Orta çağdan beri çalışılan rölyef dekorlu seramikler Fransa'nın hemen her bölgesinde görülmektedir. Üretilmiş olan beyaz veya renkli astarlı, rölyef dekorlu, mühür baskılı, kahverengi, sarı, harelî yeşil sırlı seramiklerde merkezler arası üretimi ayırd etmek zordur.

Saintonge Şapel'ine yapılmış olan çift yüzlü seramik kapların bir grubu, sürahiler ve armalı yolcu mataralarıdır. Armalar harflerden, markalardan veya prene ait ceket armalarından uygulanmışlardır. Louvre Müzesinde bulunan armalı yolcu matarası örneklerden birisidir.

Fransa'da üretilen 17. yüzyılın üçüncü çeyreğine ait olan mayolika mataralar, armut gövdelidir. Ayrıca, bitki ve kuş desenleri, pastoral betimlemeler ile dekorlanmıştır. Yanlarında dört halka ip deliği bulunan mataraların ayağı kısa ve dışa koniktir. Mataralar, İtalyan mayolika mataralarının benzeridir. Fransa'da mayolika mataralarının yanısıra yine armut gövdeli, rölyef dekorlu stoneware mataralar bulunmaktadır.

17. yüzyılda Hollandalı tacirler Çin porselenlerini ithal etmeye başladıktan sonra, Avrupa bunları taklit etmeye çalışmış, üretilen kalay sırlı seramiklerin bir bölümü Delft kentinde üretilmiştir. Delft seramiği adını bu kentten alsada, Hollanda, Almanya, Fransa ve İngiltere'de üretilen tüm kalay sırlı zarif mavi-beyaz seramikler için kullanılmıştır. Delft seramikleri arasında dekoru ile Çin esintisi taşıyan, formu ile Avrupa'ya ait mataralar görülmektedir. Delft seramikleri ve porselenin bulunuşu mayolikanın yaygınlığını azaltmış ve üretilen seramiklerde mavi egemenliği başlamıştır.

Seramik mataralar, ilerleyen dönemlerde Delft seramiklerinde, Wegwood'un krem renkli ürünlerinde de görülmüş olsada, İtalyan mayolikalarındaki kadar çok üretilmemişlerdir.

Resim 55

Resim 56

Resim 55. Yolcu matarası tarzında, dört delikli, yassılaştırılmış earthenware matara, yeşil sırlı, rölyef dekorudur. Armaların üstündeki sembol Anne de Montmorence'nin kendisine ait olduğu bilinen azizler çalışmalarındandır. Seramikler Saintonge Şapel'ine ithafen üretilmişlerdir. Sanatçının benzer çalışmaları, ceket arması türü armalar ve sembollerle dekorlanmış yeşil kurşun sırlı seramiklerdir(Charleston, R. J., r 345)

Resim 56. Antione Syjlon tarafından dekorlanan çok renkli, armut gövdeli, yüksek derecede pişirilmiş çini mataranın tarihi, Nimes 1581 ve yüksekliği 38 cm. dir. Mavi sırlı gövdenin merkezinde Saksonya Saray Armalarından biri görülmekte ve çevresini grotesk figürler süslemektedir. Seramikçi, grotesk süslemesi ile mataraya allegorik bir karakter vermiştir. Bu özelliği ile İtalyan sanatçı Cafaggiolo'nun 'candelieri' modellerini akla getiren matara, New York, Metropolitan Sanat Müzesinde bulunmaktadır(Charleston, R. J., r.439).

Resim57

Resim 58

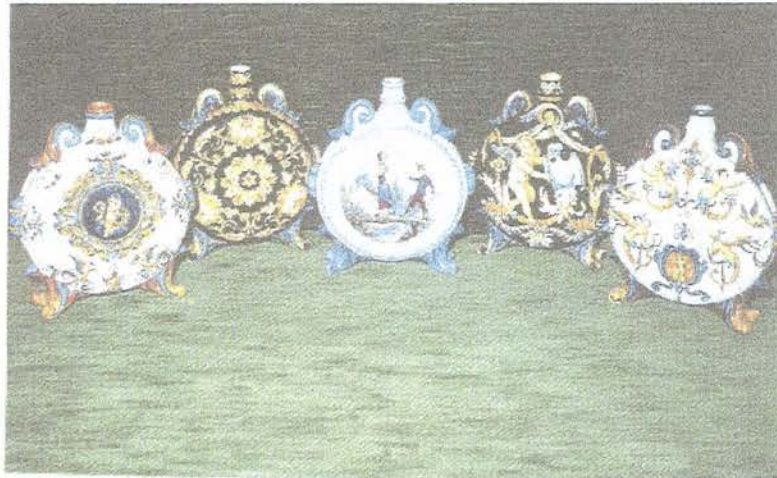
Resim 59

Resim 57. Yeşil krakle sırlı matara(Gien, 1987, s.41).

Resim 58. Fransa'da Delft seramiklerinin etkisini taşıyan mavi beyaz matara(Gien, 1987, s.28).

Resim59.Kare ayak üzerinde duran çiftli matara(Gien, 1987, s.38).

Resim 60. Dört ayaklı ve çiçek desenli, askeri desenlerden alıntılı yuvarlak mataralar(Gien, 1987, s.41).

Resim 60

2.2.3.Almanya’da Seramik Mataralar.-18.yüzyılda, İngiltere’de başlayan krem renkli yumuşak porselenden, ilk kaliteli sert porselene geçiş Almanya’da gerçekleşmiştir. Porselen öncesi, Stoneware pişirimlerin, röliyeif dekorlu iki matara örneği, diğer form yapılarında diğer Avrupa mataralarından ayrılan yönleri bulunmaktadır. Tabanındaki kaide yüksek, boyun daha kısa, gövde basık ve görünümüleri metalden yapılmışçasına serttir.

Resim 61a

Resim 61b

Resim61a.1588, stoneware matara, Raeren, Almanya(Honey, W. B., 1949, r. 9a).

Resim61b. 1570-71 stoneware matara, Siegburg, Almanya(Honey, W. B., 1949, r.9b).

Raerende, 1588 yılında stoneware malzemeden üretilen mataranın sanatçısı Jan Emensdir. Dairesel yassılaştırılmış gövdeli mataranın ölçüleri kaynaktaki belirtilmemektedir. Mataranın merkezinde kime ait olduğu bilinmeyen bir arma bulunmaktadır. Armanın üst tarafında görülen kandil deseni bitkisel dekorlarla çevrelenmiştir. Boynun gövdeye bağlantısı dardır, giderek konik şekilde genişlemektedir. Ağız kenarında erkek başı bulunmakta, ağızından metal bir halka geçmektedir. Ayak konik olarak dışa açılır ve yüksek kaidelidir (Resim 61a).

1570-75 yıllarına ait olan stoneware matara, Anno Künütgen tarafından şekillendirilmiştir ve Siegburg’da bulunmaktadır. Armut formunda olan matara röliyeif dekorludur. Merkezinde eşkenar dörtgen madalyon bulunmaktadır. madalyonun içerisinde gamalı haçlar bitkisel motiflerle simetrik olarak düzenlenmiştir. Üst kenarlarında karşılıklı iki arslan figürü, alt kenarlarında bitkisel desnlerden oluşan iki panel ve iki insan başı yer almaktadır. Dışa açılan konik ayaklı mataranın dört ip deliği kabartma insan başı olarak gövdenin kenarlarına eklenmiştir. Mataranın uzun boynunda oval bir arma ve ağızında vidalı metal kapak bulunmaktadır (Resim 61b).

2.2.4.İtalya’da Seramik Mataralar.-15. yüzyılda İtalya’da mayolika adı verilen, kalay sırlı seramikler üretilmeye başlamıştır. Balear Adaları’ndaki Mayorka’dan ithal edilen İspanyol seramiklerinden esinlenilerek, ilk kez Valencia’da üretilen örneklerde, yeşil ve mor renk egemenliği gözlenmekte, sonraki örneklerde mayolika tanımına, mavi, yeşil, mor, turuncu, sarı renkleri içeren, parlak bezemeli kalay sırlı seramikler uymaktadır. İlerleyen yüzyıllarda İtalya ve Avrupa’nın geniş bir kesimine yayılan ve önemli merkezleri Urbino, Floransa, Castel Durante, Faenza, Deruta olan mayolika seramikler, form özelliklerinden çok resimsel dekorlarıyla tanınmışlardır.

Mayolika teknik olarak zordur ve özen gerektirir. Kuru sır üzerine fırça ile yapılan yanlış bir vuruş dekoru bozabilir. 16. Yüzyılda kalay sırlı dekorun üzerine atılan, Copetra adı verilen ince bir kat saydam sır ile iki sır tabakası arasına sıkıştırılan dekor, gerçek mayolika tekniğidir. Mayolikanın doğmasıyla birlikte mayolika ressamlarında gündeme gelmiştir. Montegna, Nicoletto da Modena, Pelligrino da San Daniele, Marcantonio Raimondi, Agostino Veneziano, Marco Dente, Giovanni Antonio Coraglio, 16. yüzyılın ünlü mayolika ressamlarından. Bu resamlardan bazıları Dürer, Raphael gibi ünlü ressamların resimlerini mayolikalarda taklit etmişlerdir.

Mayolika dekorlarında kullanılan süslemeler; fantastik insan ve hayvan figürlerinin kıvrımlı dallarla verildiği “grotesk”, beyaz zemin üstüne bitkisel dekorlu Doğu kökenli “arabesk”, “Trophies (Ganimet)” olarak adlandırılan değişik silah ve müzik aletlerinden oluşan ve Durante mayolikalarında görülen “Cerquate” olarak adlandırılan birbirine dolanmış meşe dalları ve palamutlarından oluşan süslemeler olarak sınıflandırılabilir. Genellikle yaprak süslemeler arasında veya insan başları etrafında ve madalyonlar içindeki büstlerde karışık şeritler görülmektedir. Bu süsleme ise “Tirate” olarak adlandırılır.

Avrupa genelinde görülen mataralarda, armalar, röliyeif dekorlu ve mayolika dekorlu farketmeksizin vazgeçilmez dekor ögesidir. “Cartauch” armaların yanısıra görülen özellikle matara gibi kişiye ait seramiklerde kullanılan, kullanıcısına veya armağan edilen kişiye ait sembollerdir. Rumuz niteliğindedir denilebilir. 15. yüzyılda görülen süslemelere ek olarak, 16. yüzyılda hümanistik konulu resimlerde görülmeye başlamıştır. Roma efsaneleri, mitolojik, dinsel kahramanların betimleri o günlerdeki antikite modasına uymaktadır. Dinsel temalarda İncilden çok Tivratan ve azizlerin yaşamlarından yararlanmışlardır. Nedeni Tivratin çıplak figüre kısıtlama getirmemesidir. İnsan ve hayvan figürleri, manzara veya mimari arka zemin üzerinde gösterilmişlerdir. Zamanın önemli olayları genellikle allegorik olarak dekor konusu olmuşlardır.

Farklı mayolika kaplar arasında matara,”Vasi a pera”armut şeklinde çift kulplu kaplar tanımlamasıyla yer almaktadır. Rönesans döneminde doğum günlerinin önemli bir sosyal olay olduğu ve bu tip kapların armağan edildiği belirtilmektedir.

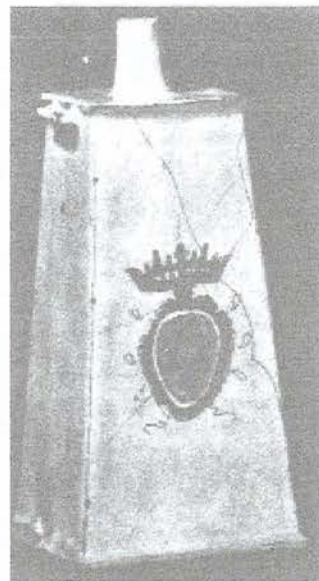

Resim 62

Resim 62. Tipik İtalyan grotesk süslemeli mataralar, rönesans dönemi popüler olan dekor ve form özelliklerini taşımaktadırlar(Conti, G., 1980, r.74).

Resim 63a

Resim 63b

Resim 63a. 1579 veya sonrasına ait olan matara, Urbino'da Antonio Patanazzi'nin atölyesinde üretilmiştir. Matara masklarla sonlanan iki taşıma kulbuna ve dairesel boğumlu bir kapağa sahiptir. Turuncu, sarı, mavi, yeşil, mor, kahverengi ve beyaz renklerle, grotesk resimlerle dekorlanmıştır. Beyaz gövde üzerinde birleştirilmiş maymunlar, yarısı insan figürler, canavarlar, yunus balıkları, öküz başları bulunmaktadır. Mataranın bir yüzünde madalyon içerisinde, giden sonbaharı ve gelmekte olan kışı

betimleyen şarap tanrısı Baküs ve diğer yüzdeki madalyonda Ardet Aternum ve bir parça asbest taşı görülmektedir. Ayak'da iki delik bulunmaktadır ve yüksekliği 40cm. Dir(Wilson,T., r.242)

Resim 63b. 1550-1600 yıllarına ait olan köşeli matara 24 cm. yüksekliğinde olup, Milano'da özel bir koleksiyonda bulunmaktadır(Conti, G., 1980, r.21)

İlkbahar ve sonbaharın betimlendiği benzer mataralar da yapılmıştır. Ardet Aternum setinin bazı parçaları mayolika ressamı Antonio Patanazzi tarafından üretilmiştir. Bu tarz üretim geniş bir alana yayılmış başka atölyelerde aynı işleri çalışmışlardır. Üretilen setlerde birden fazla ressamın çalıştığıda görülmektedir. Şişe biçiminde, genellikle yolcu mataraları olarak bilinen mataralar önceleri, metal ve cam Rönesans döneminde de seramik ve porselenden üretilen kaplardır. Bu dönemde üretilen delik tapalı örnekler Piccolpasso kimliği taşımaktadır.

Resim 64

Resim 64. Bir yüzünde Kabil'in, Habil tarafından öldürülme sahnesi ve diğer yüzünde İbrahim peygamberin, oğlunu kurban etme sahnesinin betimlendiği mataranın boynu, Urbino Dük'ünün ceketinin arması dekorlanmıştır. Yüksekliği kapak dahil 38.5 cm. olan matara, 1556-1562 yıllarına ait ve Urbino'da bulunan Fontana atölyesi ürünlerindendir. Hermitage müzesinde bulunmaktadır(Conti, G., 1980, r.104)

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

SERAMİK MATARALARDA FORM DEKOR VE İŞLEV

3.1. Form Özellikleri

Seramik mataralar, form özelliklerini genelde doğadan alan, insan ve binek hayvanı ergonomisine uyan, yalın formlu özgün kaplardır. Taşınabilir olma özelliği, mataranın taşıyacağı sıvıya, taşıyacak canlıya, nasıl, nerede kime ne sunacağına bağlı kalarak, formunu ve boyutlarını belirler. Mataraların formlarında gövde yapısı(hacmi), taşıyacağı sıvı miktarına ve taşıyanın dökmeden nasıl kullanacağına yanıt bulan özelliklerdedir. İşlevin anahtarı uyum sözcüğündedir. Taşınana, taşıyana ve doğaya uyum. Gövde, kulplar, boyun uzunluğu ve ağız açıklığı, taban yapısı, kısaca her ayrıntısı, kendisini, barındırdığı sıvıyı ve taşıyıcısını korur kollar niteliktedir ve olmalıdır. Belde taşıma, omuza asarak taşıma, binek sırtında taşıma ve düz zeminde ticari sıvıları taşıma (deniz ticareti) gibi eylemlerde, farklı form ve kulp yapılarında görünmektedirler.

Doğayı taklit eden formları, yine taklit ettikleri nesnenin adını alırlar. Mercimek , balkabağı, su kabağı, soğan, armut, yürek şeklinde gövdeler, form tanıtılırken yine aynı isimle anılırlar. Dolunay, yassılaştırılmış küresel gövde, prizma, simit, fiçi formu mataraların genel form karakterleridir.

Boyları 4-7 cm. ile 50 cm. arasında değişen mataralar, işlevlerine göre taşınabilir nitelikte kulplara, ip deliklerine, yere düz basar, ayaklı-ayaksız veya dip formu göstermeyen yapıya fakat mutlaka çok geniş olmayan boyun ve ağıza sahiptirler.

3.2. Şekillendirilmesi

Seramik mataralar seramik şekillendirme yöntemlerinin değişip gelişmesinin paralelinde çizgi izlemişlerdir.

İlk üretilenler küçük elde şekillendirilen mataralardır. Çarkın keşfinden önce, iki çanağın kalıba basılarak birleştirilmesi, boyun ve kulpların eklenmesiyle oluşturulmuştur. Çarkın keşfinden sonra daha seri ve daha düzgün üretim aynı yöntemle, iki parçanın birleştirilmesi ile tekrarlanmıştır. İkinci bir yöntem küresel gövdeli dar ağızlı, torna üzerindeki kabın yassılaştırılmasıdır. 20. yüzyıl başlarında Çanakkale mataralarının bu yöntemle üretildiği çark ustalarınca belirtilmektedir. Üzerindeki süslemeler kalıp ürünü izlenimi yaratmaktadır. Gerçekte aplike dekor uygulanmaktadır.

Kalıp yöntemiyle üretim Roma Dönem’inden bu güne uygulanmaktadır. Rölyefli mercimek gövdeli mataralara Roma Dönem’inde rastlanmaktadır. Uygulanan yöntem iki kalıba basılarak birleştirilmesi, kulp ve boyun eklenmesidir. Kalıplara döküm yolu ile

şekillendirme en yeni, bilinen yöntemdir. Bu yöntemin başlangıç tarihi 7. yüzyıla uzanır. Çin'de 6. yüzyılda kalıplara basılarak üretilen rölyefli stoneware mataraların yerini ilerleyen dönemlerde döküm porselen mataralar almışlardır. Kalıpta mataranın ayağı alınamadığı için bir dönem mataraların yere düz bastığı görülmektedir veya ayak sonradan eklenmiştir.

3.3. Mataralarda Dekorlar

Seramik mataralarda ilk görülen örneklerden itibaren dekor farkedilen unsurların başında gelmektedir. Mataraların dekor tekniklerini ve dilini çözümleme zorunluluğunu gerektirmektedir. Sırsız, sırlı mataralarda dekorsuz örnekler nadir görülmektedir. Perdahlanmış ürünler sır görevi üstlenerek dekoratif görünümü zenginleştirmişlerdir.

3.3.1.Dekor teknikleri.- Astar uygulamaları; fırınlanmamış kapların üzerine renkli astar bezemeler Orta Tunç Çağından bu yana uygulanmışlardır. Renk açık renk zemin üzerine kırmızı, kızıl kahve, siyah; koyu zemin üzerine (kırmızı, gri) beyaz astarla forma uyan desenlerle süslenmişlerdir.

Kazıma dekorlu mataralar içlerine astar veya sır doldurularak fırınlanmışlardır. Uzakdoğu mataralarında bu uygulama sık görülmekte, aynı işlem farklı isimlerle anılmaktadır. Rölyef dekorlu mataralar kalıba ayrıntıları ile işlenerek çoğu zaman ince kabartma desenler oluşturulmuştur. Kabartma etkisi applike yöntemi ile ürün yaşken eklenerekde verilmektedir. Çin, İran ve Avrupa'da rölyef dekorlu stoneware mataralar sıklıkla görülmektedir.

Sır altı dekor tekniği mayolikanın bulunuşuna kadar her coğrafyada popülerdir. Ürünler, ilk pişirimden sonra astarlı veya astarsız dekorlanır, sırlanır, fırınlanırlar. Sır üstü dekoru parlak ve lüsterli renklerin dekora katılmasıdır ve üçüncü fırınlama düşük derecede uygulanır, renkler sabitlenir. Minai, Lajvardina, Mayolika, uygulanan fırça dekorlu tekniklerdir. renkler genellikle bulunduğu bölgenin seramik geleneklerini yansıtır. Örneğin; Çin mavi-beyaz porselen mataraları, İtalyan Mayolikaları, Kütahya işleri, Çanakkale işleri geleneksel özelliklerini formlarında da olduğu gibi dekorlarında gösterirler.

3.3.2.Dekor öğelerinin anlatım dili.- Seramik mataraların öznel form niteliği kazanması, dekoratif süsleme gibi görünen bezeme unsurlarının fantastik, kavramsal anlamlar yüklenmesi ile pekiştirilmiştir. İnançları, mitolojiyi ve olayları bedeninin dışında taşıyan mataralarda, çoğu zaman kullanıcısına ait belirteçler görülmektedir. Seramik mataraların varlık derinliğini yakalayabilmek, inançların, mitlerin kısaca sahip olunan kültürün bilinerek çözümlenmesi ile olasıdır. Bir kap sıradan

görüntüsünün altında sayısız anlatımı barındırmaktadır ve sonuç olarak resimsel anlatım dili oluşmaktadır.

Tarihte görülen ilk mataralarda, iç içe daireler ve benzeri geometrik çizgiler forma uygunluğu ile teknik olarak tanımlanmakta, sürekli aynı unsurun kullanımı simgesellikle açıklanmakta ve dairelerin sonsuzluğu ve yaşamı sembolize ettiği görüşü vurgulanmaktadır. Çoğunlukla; çok tanrılı dinlerden tek tanrılı dinlere kadar dinsel inançları betimleyen dekor öğeleri, sosyal yaşam konusunda bilgi vermektedir.

Uzakdoğu'da, Taoist, Budist inanışlar kullandıkları her nesnede görülebileceği gibi seramik mataralarda da görülmektedir. Taşlar, bitkiler, meyveler, kuşlar, balıklar, ay, yağmur, gök gürültüsü doğada olan her şey kutsal ve anlamlıdır. Doğadaki pek çok hayvanın birleşiminden Ejderha ve sanatı doğmuştur. Suyun denetleyicisi ejderha hem koruyucu hem yok edicidir. Dili yağmuru yağdıran şimşektir. Çin mataralarında en çok görülen yaratıktır. Her Hanedanın ejderhası farklı görünümündedir.

Şakayık, krizantem, lotus, kiraz, şeftali ağacı ve çiçekleri kutsal sayılan ve dekorlarında görülen sadece birkaç bitki örneğidir. Ölümsüzlük sağladığına inanılmaktadır. Güzel haber müjdecisi serçe, birlikte cennete uçulan turna, anka kuşu simgesel anlatımlardır. Sekiz kollu şemsiye Budizmin sembolüdür ve sekiz gök tanrısını gösterir. Madalyonda verilen Yin-Yang deseni dişi ve erkeğin ve her şeyin oluşumunu ifade eden Taoist yaklaşımın uzantısıdır. Japonya'da; çiçekler, kamış yaprakları, Kore'de; balık ve iri lotus, şakayık desenleri Asyalı toplumların zaman içerisinde ortak inanç ve karakterlerini geleneksel sanatlarına yansıttığını göstermektedir. Asya'da yoğun yaşanan step sanatı, seramiklerin dekor ve formlarını etkilemiştir. Hayvan ve bitki desenleri doğayla içiçe sürdürülen yaşantının göstergesidir. Çin'de 6.yüzyılda rölyefli mataralarda görülen Hellenistik tarzda figüratif dekorlara daha sonraki dönemlerde İran'da da rastlanmaktadır. Bu şaşırtıcı dolaşımın anlamı kesin olarak çizilememiştir.

Hristiyan ikonografik resimlerinin bulunduğu 13. yüzyıl Suriye'ye ait Seramik mataralar (Shneider., Washington Freer Art Museum Flasks), yine bitkisel kıvrımlar arasında haç işareti daha önceki çağlarda da örneğin Roma mataralarında kullanılmıştır (Eskişehir Arkeoloji Müzesi).

Selçuklu mataralarında görülen yarı insan yarı arslan figürleri gücü belirtmektedir. İslam sanatını seramik matara örneklerinde, kaligrafik yazılar; ithafları, duaları ve kelime-i şahadet'i içermekte, bu örneklerin zenzem suyu taşıyıcıları olan mataralarda kullanıldığını düşündürmektedir.

Kütahya mataralarında görülen gelin figürü yörenin geleneksel giysileri hakkında bilgi verirken kullanılan renklerdeki canlılık da dikkat çekmektedir. Çanakkale ürünlerindeki abartılı süsleme mataralarda da uygulanmıştır.

Avrupa mayolika ve rölyefli mataralarında Hristiyan inanışların yansıtıldığı dekoratif unsurların yanı sıra konulu, mitolojik, güncel yaşamdan betimlemeler yer almaktadır. Grotesk figürler Rönesans sonrası moda olan allegorik anlatım aracıdır.

Bazı mataraların üzerinde kime, hangi saraya veya hangi soyluya ait olduğuna dair bilgi vardır. Bilgi ya direkt yazı ile verilir yada kime ait olduğunu sembolize eder genellikle merkezde bulunan madalyon vardır. “Cartouche” olarak ifade edilen sembol, rumuz niteliği taşır ve herkes bilmez. Herkesin tanıyabileceği armalarda kullanılmıştır.

Renk Konusunda açıklama yapmak konuyu dağıtma endişesi gütmektedir. Ancak mataraların dekor renklerinde, renk sembolizmini düşünerek değerlendirmek doğru olur.

3.4.İşlevselliği

Mataraların işlevi konusunda insanlar arasında yaygın olan öngörü; su gereksinimi için var olduğu ve mataraları askerlerin kullandığını düşüncesidir.

Yolculukların türüne, uzun ve kısalığına değil, coğrafi koşullara, hava sıcaklığına, içilebilir suyun bulunup bulunmamasına bağlıdır. askerlerin kullandığı düşünülen mataralar, hacılar, tacirler, avcılar, gezginler, çobanlar tarafında kullanılmışlardır.

İçerisinde su dışında alkollü veya alkolsüz içki taşınan mataralarda, ticari sınırların gemilerle mataralarla taşındığından söz edilmektedir. Kutsal suların ve yağların taşındığı mataralar Asya’da mezar eşyası olarak görülmektedir.

Günümüzde kullanımı az olan özellikle seramik mataraların yerine termoslar, pet şişeler, basınçla doldurulmuş içecekler yolculukların konuğu olmaktadır. Metal küçük içki mataraları taşıyan kişiler vardır. İçilebilir su gereksinimini plastik suluklarla gideren küçük öğrenciler matara taşıma geleneğini plastik ile olsa “suluk” ile yaşatmaktadır.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

UYGULAMALAR

Matara; evrende her var olan gibi kendine özgü form ve işleve sahiptir. Ve yine evrende her “var” olabilenin bir metni ve bir alt metni bulunur ki, bu alt metin matara başlığı altında verilen, gövdeli, boyunlu, kulplu kimlik bilgileriyle başlar, odaklaşma arttıkça artık o, o metin değil, duyumsanandır. Kimlik tanımlamaları ve insanın yaradılışı, yaşamını sürdürmesi ve mataranın oluşumu arasında benzerlik görülen ve gösterilmek istenendir. Bu benzerlik; Sert-yumuşak, duru-hareketli, saklama-verme gibi sözcüklerin kavramsal boyutuyla düşünülmesi ve mataraya insan gövdesiymişcesine yaklaşp, algıların tasarım sürecine yönlendirilmesiyle, sis bulutunun ardında sezilenin insan yapısında da var olan, iç ve dış uzamların görüntüsüdür.

Eylemler, düşünceler birebir varlığın kendisinde görülmeyebilir, ilgisi olmadığı sanılan nesnelerde an içerisinde sayısız imgeye dönüşebilir. Çarkta şekillendirilmiş ve yassılaştırılmış olan mataralar, bir bakışın yarattığı, alternatif ama uyumlu duyumlardır. Sözü edilen iç ve dış uzamlar, gövdesi ve dinamizmi ile sınırlı değildir. Mataralarda oluşturulan iki farklı boyut, sert bir yüzey ve içinden çıkartılırcasına yumuşak bir gövde. İçerisinde ses saklıdır ve ancak dokunup, yudumlandıkça ses verir. Lokma, lokma ritmik başlayan, akıp giden ve en son damladır ses. Yaşamın tüketildiği düşünülür. Bir başka kaynaktan doldurana dek içi boşalmış kurumuştur.

Matara, insan, yaşam özdeşleyimi matarayı totem yapmaz özel kılar. Sınırları yaşamın sınırlarıdır. Resim 3’de görülen kadın formunda matara, kadınlığın doğasında var olan çokluğu barındırırken çömertce sunmaktadır da yaşamı, suyun sunulduğu gibi.

Kanyak mataraları, Ankara Sakarya caddesinde bir gün. Sabahın Erken saatleri, öğleden sonra, akşamın geç saatlerine uyarlanan kurguyla verilmiştir. İşlevsel mataralar, karakter oyuncularıdır, caddenin seline kapısalarda iç ve dış hacmi ayrı yaşarlar.

Resim13, Davul gövde esaslı form; ellerinde deniz taşıyan adam.

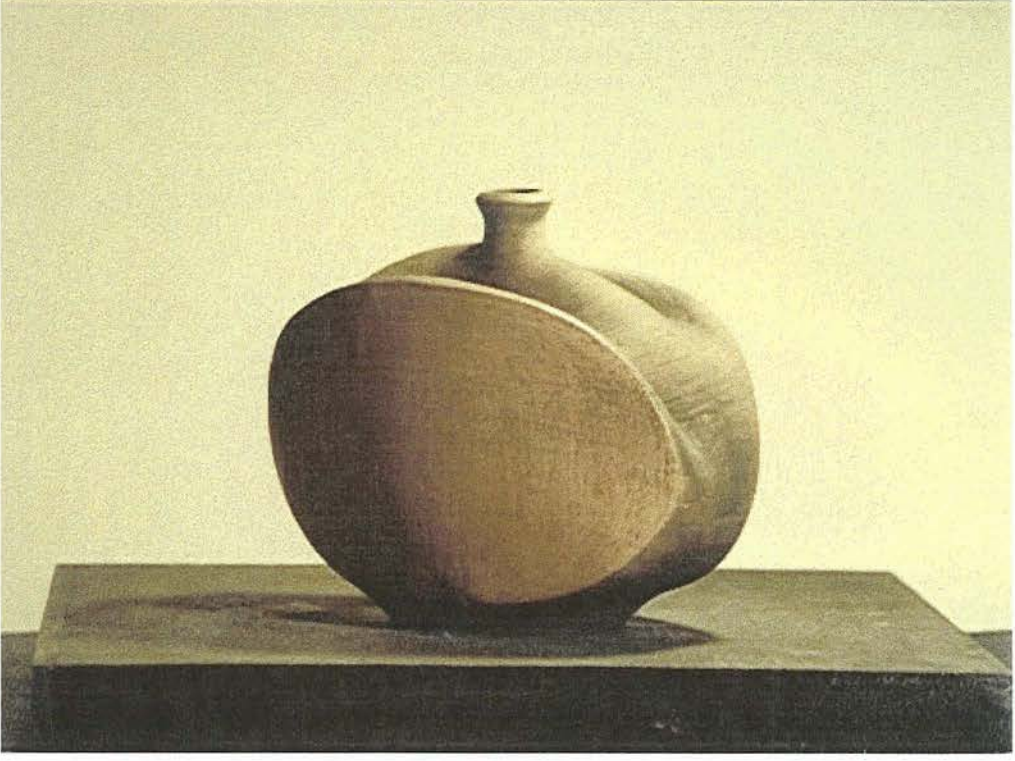
Gözlerinden mavi yaşlar akıtan adamın. Taşır. Taşır..

Resim 14, Hamile Kadın neye gebe olduğu bilinmeyen. Yaşam, kaos birlikteliğini incecik bacaklarında taşıırken gözleri ileridedir. Yassı gövdesi fırça darbeleriyle, fırtına ve karışıklığı yaşamasına rağmen paylaşımın imgesini taşır. Ve + ∞ fiyonklu pabuçlarıyla yola koyulur.

50 cm.lik mercimek gövde hem gövde hem gözdür. Gövdeyi taşıyan tek ayak, boyun, kolun kucakladığını taşımaktadır.

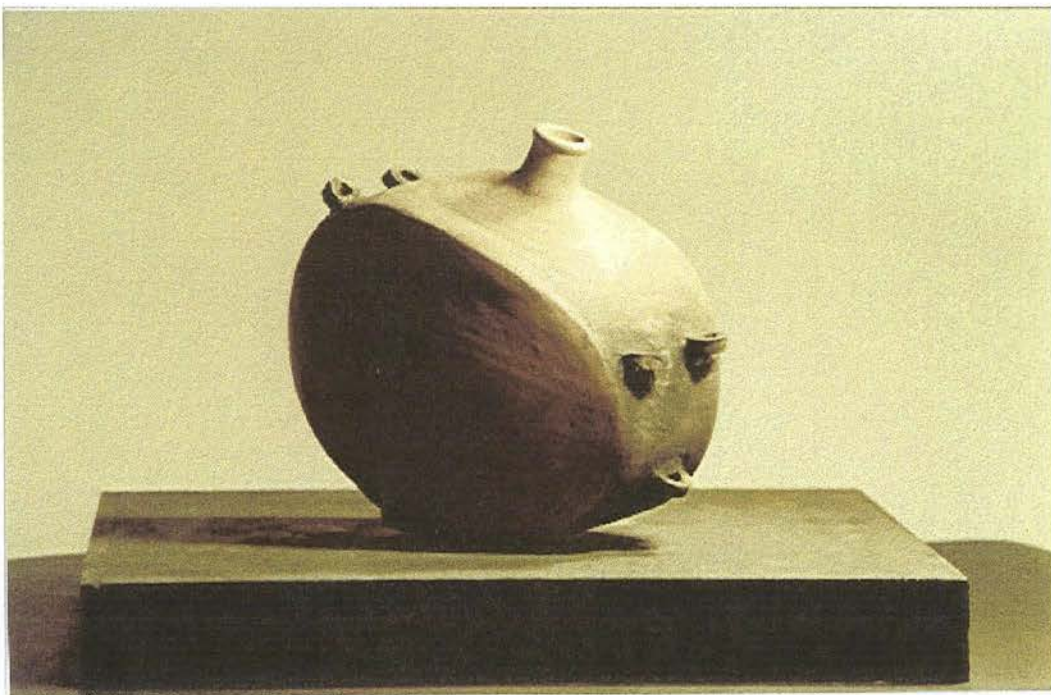
Panolarda matara kesit çizimleri kurguyu oluşturan ana çizgilerdir. Yüzey üç boyut içerisinde değerlendirilmeye çalışılmıştır.

Seramik matara uygulamalarını, işlevsel su mataraları, cep mataraları, duvar panosu, duvar resimleri ve heykeller oluşturmaktadır. Genel olarak geçmişte uygulanmış matara formları baz alınmıştır. Teknik ve malzeme olarak farklı çamurlar kullanılmıştır. Uygulamalardaki öz, yaşamın suyla var olduğu, yaşamı içerisinde taşıyan insanın görülen, görülemeyen tüm nitelikleriyle evrene kattığı değerler zincirinin matara aynasında izlenmesidir ve bu ayna sonsuzu gösterir.

Resim1

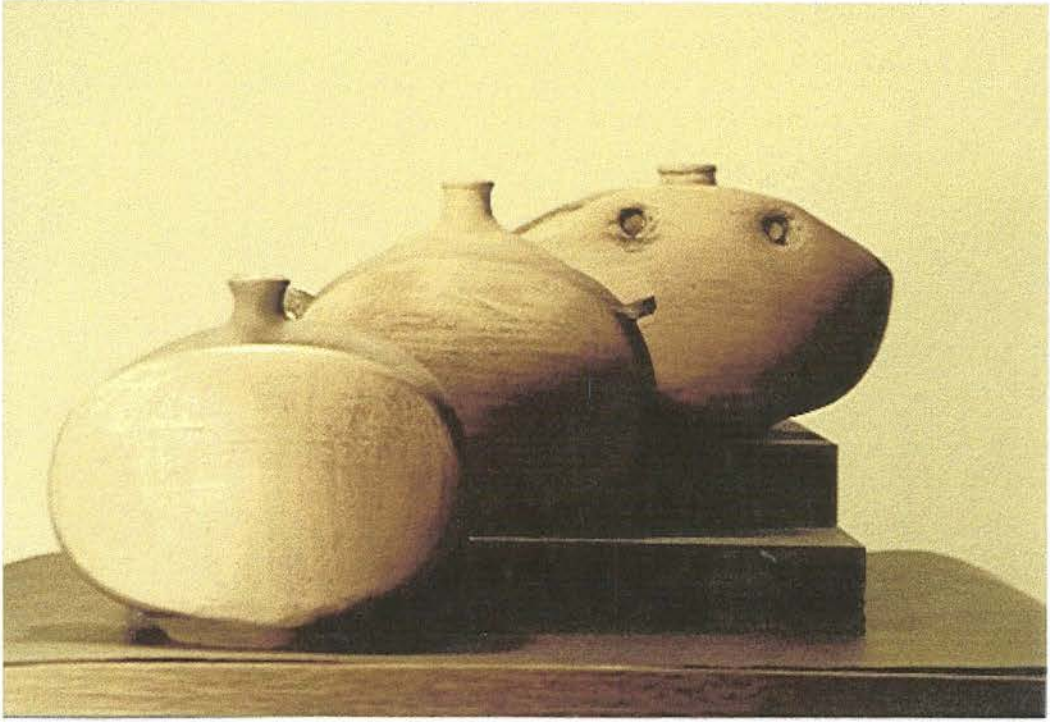
Su Mataraları: Çömlekçi çarkında kırmızı çamurdan şekillendirilen küresel gövdeli mataralar; çamur plastik şekillendirmeye uygun olduğu an yassılaştırılmış, ip delikleri eklenmiş deri sertliğinde perdahlanmıştır. Pişirim 980°C’de yapılmıştır(Resim1-2-3-4).

Resim 2

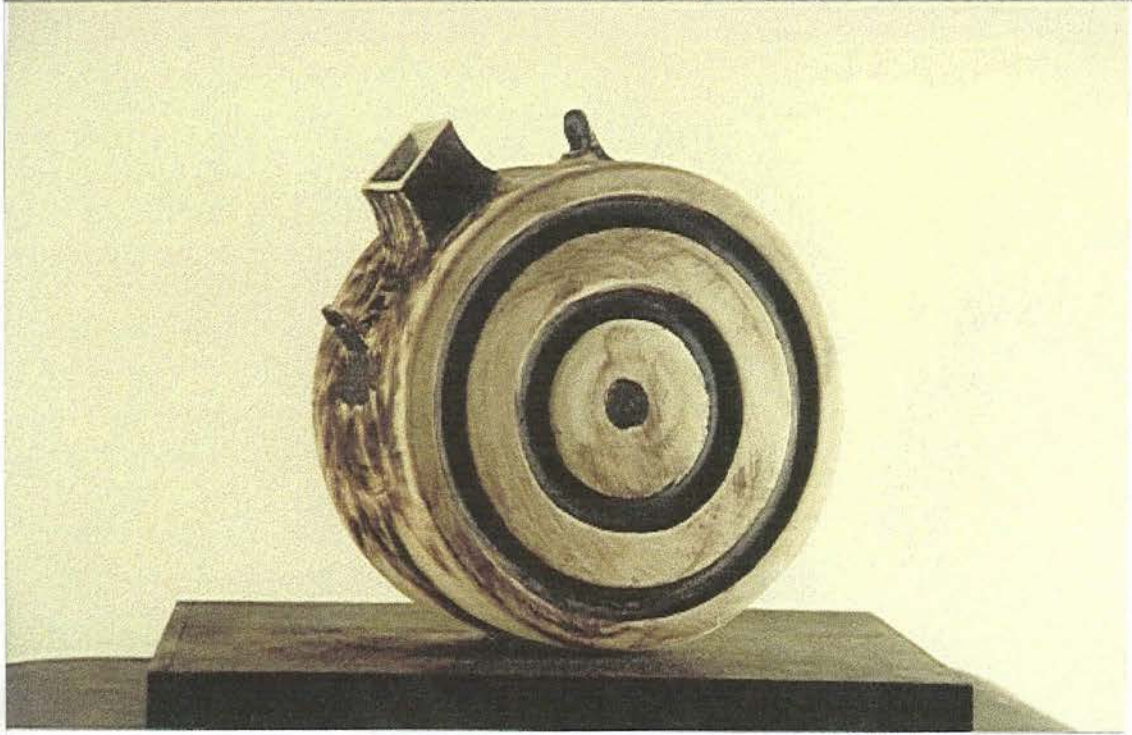
Resim 3

Resim 4

Resim 5

Resim 6

Davul gövdeli mataralar: alçı tornasında şekillendirilmiş ve kalıba döküm yolu ile elde edilmiştir. 1240°C’de pişirilen mataralar 24 cm. ve 18 cm yüksekliğindedir.

Resim 7

Resim 8

Resim 9

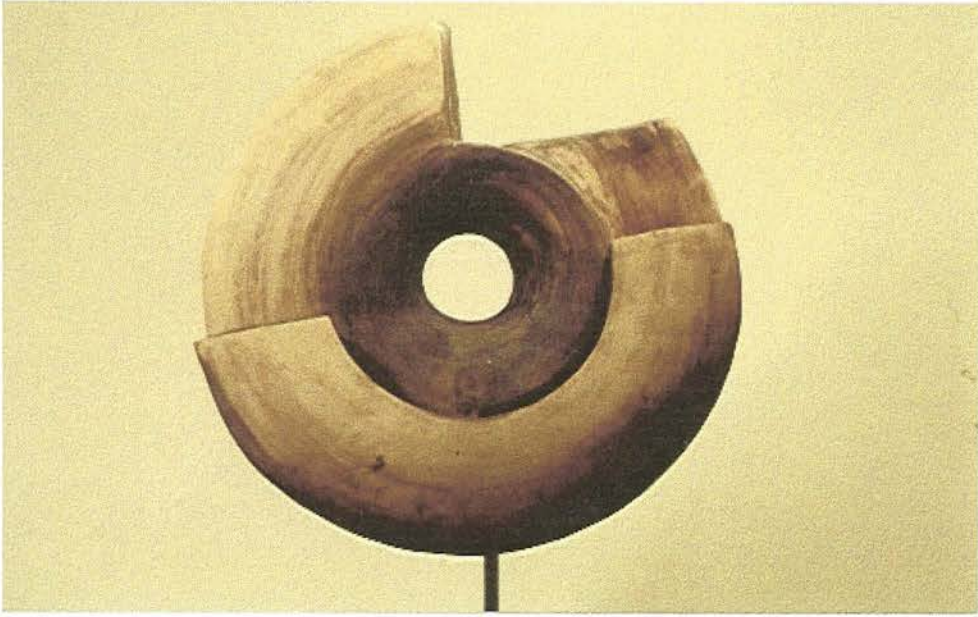

Resim 10

Resim 11

Cep Mataraları: Pantolon cebine sığacak büyüklükte yaklaşık 10 cm. yüksekliği olan mataralar, 1240 °C'lik döküm çamurundan üretilmiştir. pişirim aynı sıcaklıktadır, sırlı veya sırsız kullanılabilir niteliktedir. Resim 9-10-11.

Resim 12

Heykeller:

Resim 12. 50cm. çapında olan ve şamot çamurundan şekillendirilen form mercimek gövdeli matara formunun yorumudur. 1240°C'de pişirilmiştir. 30 cm.'lik metal konstrüksiyon üzerinde durmaktadır.

Resim 13. Davul gövdeli mataranın gövdesi kullanılmış, gövdenin alt yarısından açılan deliklerden su izlenimi yaratma amacıyla misina geçirilmiştir. 1240°C'de pişirilen form 24 cm. çapındadır.

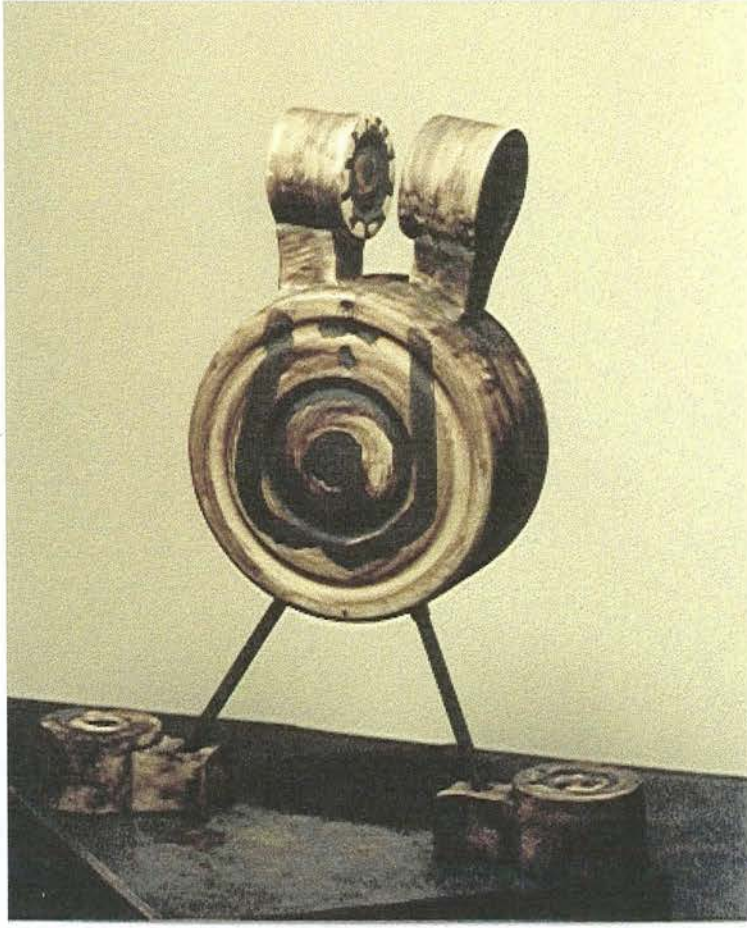
Resim 14. Davul gövdeli matara ve su kabağı formu bütünleştirilerek fincanlı matara çalışılmış ve figüratif yaklaşımla hamile kadın heykeli oluşturulmuştur. 1240°C'de pişirilen heykelin boyu, konstrüksiyonla birlikte 50 cm.dir. Aynı form'a eklemelerle üç ayrı heykel, farklı anlamlar yüklenilerek üretilmiştir. Matara insan bedeni ile özdeşleştirilmiştir. Resim 15,16,17a-b

Resim 13

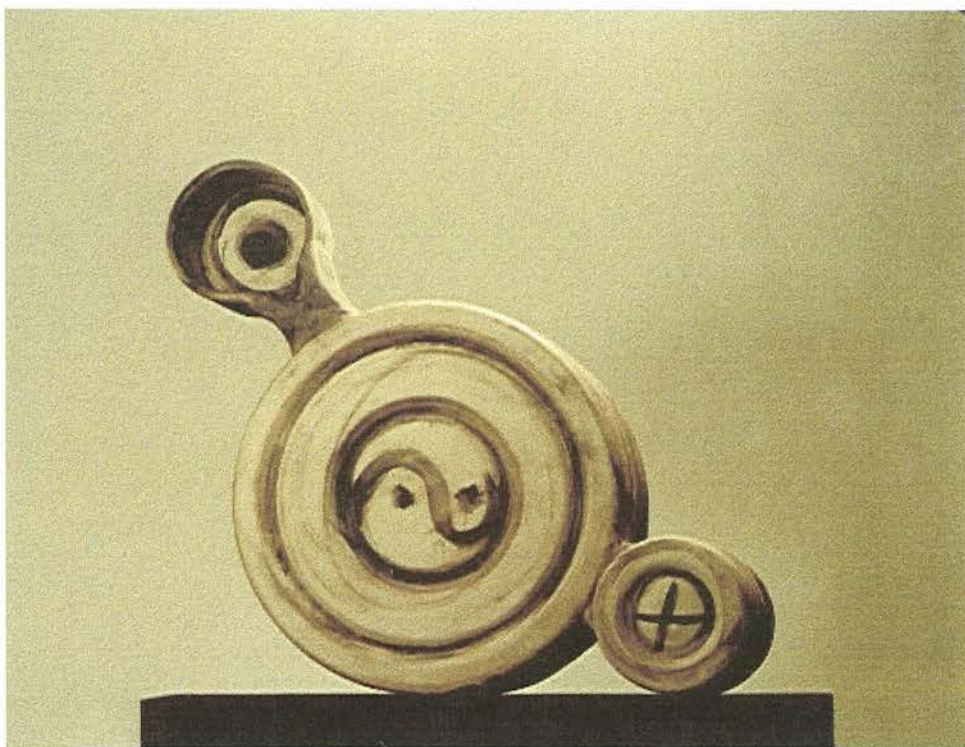
Resim14

Resim 15

Resim 16

Resim 17

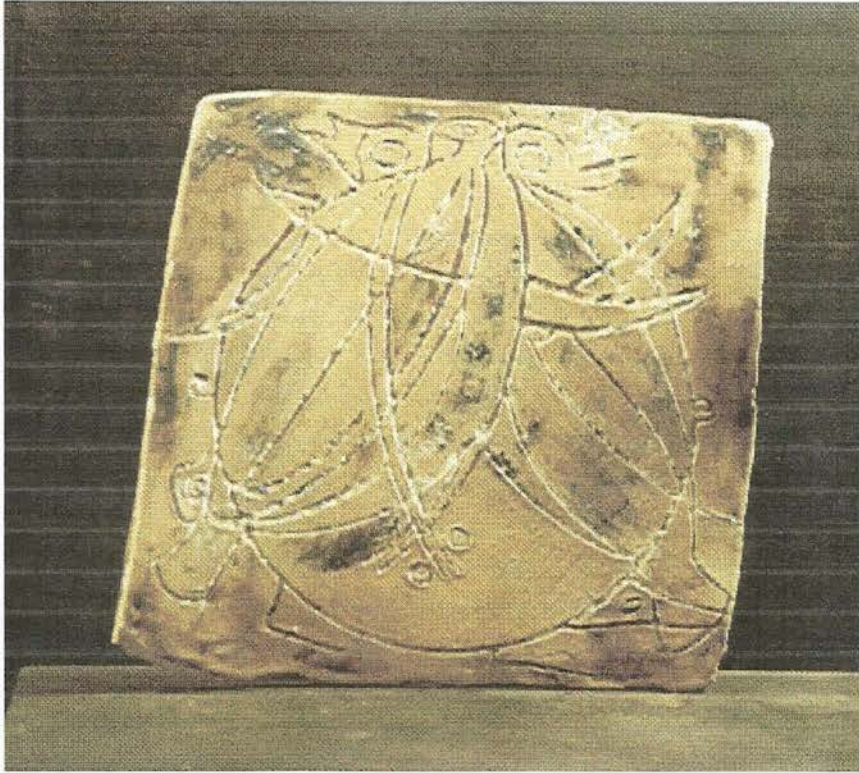

Resim 18

Duvar Panosu: 1280°C'lik Şamot Çamuru il şekillendirilmiş matara form ve dekorlarından yorumlanmıştır. 1240°C'de pişirilen panonun boyutları 80x80 cm. dir.

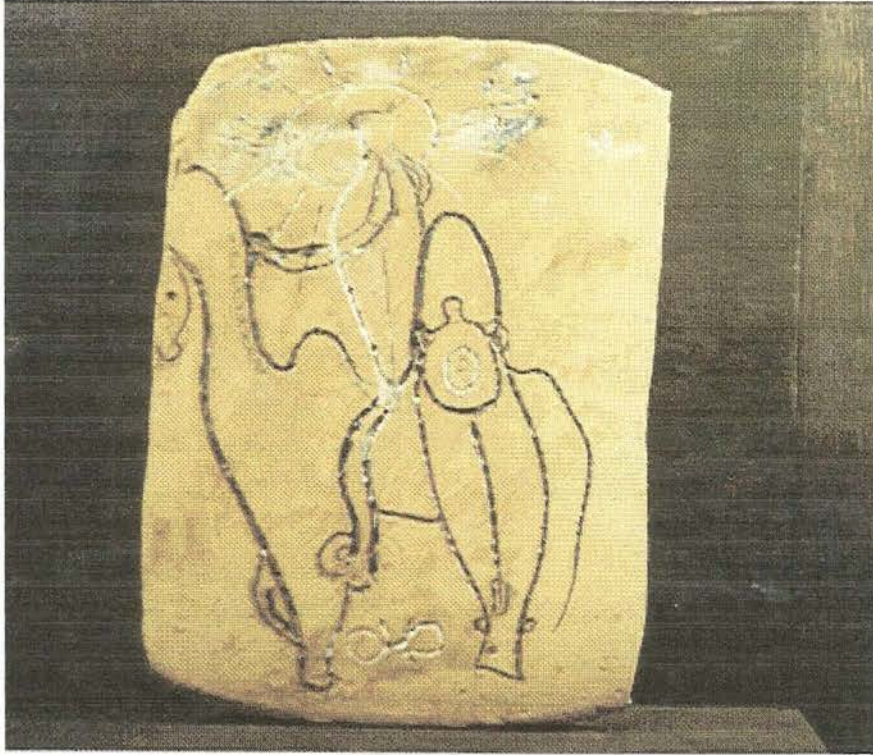

Resim 19

Resim 20

Duvar Panoları: Kırmızı çamurdan plaka üzerine kazıma ve sır doldurma yöntemi uygulanmıştır. Resimlerde mecimek ve dolunay matara formundan yararlanılmıştır. 980°C'de pişirilen plakalar 23-25cm. arasında değişmektedir.

Resim 21

Resim 22

SONUÇ

Seramik mataraların ve seramik olmayan diğer mataraların tarih içerisinde anı olan işlevi günümüzde yerini pet şişelere, termoslara, plastik suluklara bırakmıştır. Seramik mataralar özellikle canlıların en temel gereksinimi olan suyu ve diğer sıvıları içlerinde barındırmışlardır. Günlük yaşamda, seramik yadsınamaz işlevini bir kez daha içerisinde yaşam taşıyan matara formuyla göstermektedir. Yakın tarihte evlerde, suyun serin ve sağlıklı kalması için kullanılan kaybolan kaplar dahil, seramik ürünler gelişen teknolojiye bağlı olarak şekil ve işlev değiştirmişlerdir.

Asya ve Avrupa Kıtalarında, az sayıda, dekoratif amaçlı kullanılmak üzere olan mataralar hariç kullanıma yönelik seramik matara üretilmemektedir. Geçmişte üretilen seramik formlara göz gezdirildiğinde değişip gelişen koşullarda seramik mataraların sayısız üretildiği belirli dönemler sezilmektedir. Yeni yerleşim merkezleri arama ve insanların birbirleriyle ekonomik ve sosyal ilişkiler içinde olması, çarkın bulunuşu, Asur Ticaret kolonilerinin Anadolu'ya geçişleri, din ve hac kültürü, mataranın Yakın Doğu ülkelerinde popüler form olmasına neden olmuştur. Asya'da atlı kavimlerin yarattığı step kültürü, yine formu popüleştiren etkenlerdir. Çin'de yaygınlığı savaş, ticaret ve inanç kaoslarının, Çin halkının seramik ve porselen sanatına sargınlığının sonuçlarıdır. Avrupa'da Rönesans döneminde fazlasıyla görülen mataralar yine ülkeler, şehirler, kasabalar arası yolculukların ve çalkantıların yoğun yaşandığı dönemleri yansıtır. Araştırmanın içeriği, bir konuyu yeni önerilerle savunma değildir. Olan bir nesneyi hatırlama, ayrıntılarıyla tanıma ve seramikçi gözüyle, bireysel anlamda geleneksel bir kültür oluşturan formun yitip gitmesine direnmedir. Seramik literatüründe bulunan kaynaklarda az sayıda yer alan seramik mataralar, tek bir kaynaktan toplanırken gözlenen lokal kültürlerin yaşama bakışlarının, yaşam tarzlarının ve birbirleriyle oluşan etkileşimlerinin tanınmasıdır. Seramik mataralar bu anlamda ipucu niteliği de taşımaktadır. Uygulamalarda, teknolojik olarak gelişmiş seramiklerle, bünyesi günümüz koşullarına direnen seramik mataralar üretilebilir. Ancak çalışma süresince yapılan uygulamalarda bu varsayım gözardı edilmiştir. Canlı-cansız var olanlara yaklaşımda sanat eğitiminin etkisi yadsınmamalıdır. Kişinin cansız nesneye yaklaşımı, dokunuşu, ona sayısız anlatımlar yükleyişi düş gücü olarak nitelendirilsede, kişinin o nesne ile düşüncelerine anlatım kazandırmasıdır. Diğer bir deyişle nesne araçtır.

Seramik mataralar "kırılgan yapıda olma" ve "taşınma-taşıma" çelişenleri ile hassas davranılması gereken kaplardır. İnsan bedeninin 3/4'ünde olan, azaldıkça çoğaltmak gereken yaşamsu-suyu, ona verileni öperek geri verir. Bu mataranın kişiyle olan paylaşımıdır. Matarayla paylaşım canlı-cansız, var olanlarla paylaşım örnektir. Seramik mataralar, alternatifleri üretilsede, hoyrat yaşama ve davranışlara, duyarlı tutumlarla yaklaşımı belki biraz daha (çok şey söylenebilir) kolaylaştıracaktır. Mataraya değil örneğin; kalemle duyarak bir bağlantı kurulmuşsa, uygulamalar bölümü kendisini anlatacaktır. Uygulamalar yeni form veya alternatif arayışı değil, benzerleri üretilmiş mataraların su-yaşam-birliktelik mantığına dayalı kavramsal çalışmalardır. Mataraya nesnenin kişiyle olan iletişimidir. Yaşamı sürdürme ve yaşamı barındırma ilişkisine dayanır. Özgünlüğü ve özelliğiyle, "Seramik Mataralar", çağdaş dediğimiz endüstrileşmeye dayalı yaşamın, negatif yönlerini duyumsatmaktadır.

KAYNAKÇA

- Aexiou, Stylianos (çev. Dr.Elif Tül Tolunay). **Minos Uygarlığı**. Arkeoloji ve Sanat Yayınları. İstanbul:1991.
- Akurgal, E. **Anadolu Kültür Tarihi**. TÜBİTAK, 4. Basım. Ankara: 1997.
- Altun Ara, Carswell John, Öney Gönül. **Sadberk Hanım Müzesi**. İstanbul: 1991.
- Amiran, Ruth. **Ancient Pottery Of The Holy Land**. Rutgers University Press, 1970.
- Ayer, John. **Far Eastern Ceramies in the Victoria and Albert Museum**. London: 1982.
- Bevrdeley, Michel., Raindre, Guy. **Ming Porcelain**.
- Boger, Loise Ade. **The Dictionary of World Pottery and Porcelain**. London:1970.
- Carswell, John., Dowsett, C.J.F. **Kütahya Tiles and Pottery from the Armenian Cathedral of St. James, Jerusalem**. Volume I.
- Carswell, John. **Kütahya Tiles and Pottery from the Armenian Cathedral of St. James, Jerusalem**. Volume II.
- Carswell John. **Çin Seramikleri Sadberk Hanım Müzesi Koleksiyonu**. İstanbul 1989.
- Conti, Giovanni. **L'arte Della Maolica in Italia**. Rome 1980.
- Diyarbakirli, Nejat. **Hun Sanatı**. Kültür Yayınları, İstanbul 1972.
- Erginsoy, Dr. Ülker. **İslam Maden Sanatının Gelişmesi**. Kültür Bakanlığı Yayınları İstanbul, 1978.

Fukai, Shinji. (çev.Edna B.Crawford), **Ceramics of Ancient Persia**. Japan 1981.

Furumark, Arne. **Mycenaean Pottery**. 3.cilt, Stockholm 1992.

Gaetano, Ballardini. **Libieria, Dello Stato**. 1938.

Garner, Harry. **Oriental Blue and White**. Newyork, 1981.

Gruber, Alain. **The History of Decorative Arts The Reaissance and Charlestone**.

Gülaçtı, Nurettin. "Anadolu'da Matara Biçimli Kaplar". Yayınlanmamış Yüksek Lisans
Seminer Çalışması, Eskişehir, 1997.

Hampe, Roland., Winter, Adam. **Bei Töpfern und Topferinnen in Kreta Messenien
und Zypern**. Mainz. 1962.

Hançerlioğlu, Orhan. **Düşünce Tarihi**. Remzi Kitabevi. İstanbul, 1970.

Hançerlioğlu, Orhan. **İnanç Sözlüğü**. Remzi Kitabevi. İstanbul, 1975.

Honey, William Bowyer. **European Ceramic Art**. New York 1949.

Honey, William Bowyer. **The Ceramic Art Of China and Other Countries of The
Far East**. London, 1952.

Kampfer, Fritz., Beyer G., Klaus. (Çev. Dr. Edmund Lavnest), **Glass: A World
History**. London, 1966.

Kapucu, Benan. "Eskinin Tadı", **Art Decor**. Aralık, 1996.

Karabıyık , Ayşe . "Mataralar". Yayınlanmamış Lisans Semineri Çalışması, Eskişehir,
1993.

Klein, Adalbert. **Islamische Keramik**. Baden, 1987.

Kovami, Truldy S. **Ancient Iranian ceramics from the Arthur M. Sackler Collection**. New York.

Krahl, Regina. **Chinese Ceramics in The Topkapı Saray Museum**. Volume I-II. İstanbul, 1993.

Lane, Arthur. **Later Islamic Pottery Persia, Syria, Egypt, Turkey**.

Lacy, A.D. **Greek Pottery in the Bronze Age**. Methuen& Co Ltd.

Li Yihva, Yang Xin., Naixiang Xu. **Art Of The Dragon**. New York, 1990.

Mackenzie, Donald A. (Çev. Koray Akten). **Çin ve Japon Mitolojisi**. İmge Yayınevi Ankara, 1996.

Medley, Margeret. **The Chinese Potter**. London 1986.

Mehta , J.Rustam. **The Handcraft and Industrial Arts of India**. Bombay.

Michèle, Par., Gillard, Cecile. **Faience de Gien Formes et Décors**. Paris,1988.

Mikhailova, D.E., Lapkovskava, E.A.(çev. Yrd.Doç.Dr. Ayla Ersoy). "XV-XVIII. Yüzyıl İtalyan Çini Kapları", **Sanat Tarihi Araştırmaları Dergisi**. sayı: 7, İstanbul, 1991.

Morris, Desmond. **The Art Of Ancient Cyprus**. London, 1981.

Okamura, Kichieman. **Folk Kilns II**.

Ögel, Prof. Dr. Bahaeddin. **Türk Kültür Tarihine Giriş**. cilt III. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları. Yayın no 638.

Ökse, Tuba. **Önasya Arkeolojisi Seramik Terimleri**. Arkeoloji ve Sanat Yayınları. İstanbul, 1993.

Önder, Dr.Bilgi. **Matara Biçimli Kaplar**. İstanbul Üniv. Edb. Fak. Yayınları. İstanbul, 1982.

Öney, Gönül. **Türk Devri Çanakkale Seramikleri**. Çanakkale Seramik Fab.A.Ş. Yayın, Ankara, 1971.

Razina, Tatyana., Chekasova, Natalia., Katsedikas, Alexander. **Folk Art In The Soviet Union**. Leningrad, 1994.

Riazuddin Akhtar. **History Handcraft Pakistan**. - India Bombay.

Ric, David Talbot. **Islamic Art**. Great Britian, 1965.

Robert, J. **World Ceramics**.

Savage, George., Newman, Harold. **An Illustrated Dictionary of Ceramics**. London, 1989.

Turani, Adnan. **Dünya Sanat Tarihi**. Remzi Kitabevi, İstanbul, 1992.

Watson, William. **Pre-Tang Ceramics of China**. London, 1990.

Wilkinson, Charles. **Nishapur Pottery of the Early Islamic Period**. New York.

Wilkinson, Charles K. **Iranian Ceramics**.

Wilson, Timothy. **Ceramic Art Of The Italian Renaissance**. British Museum Publications.

Wirt , Zdenek. **Vineni Ceskoslovesskeho Lidu**. PRAHA , 1928.

Yıldız, Nuray. “ Bozkırda Deri Sanatı Atlı Kavimlere Ait Deri Buluntular”, **Sanat Tarihi Araştırmaları Dergisi**, sayı: 7, İstanbul, 1991.

A Céramiquee Islamique Le Guide Du Connaissevr. Office Du Livre.

Anadolu Medeniyetleri Müzesi Dönmez Ofset Matbaası. Ankara 1993.

“Up Front”. **Ceramics Monthly**. October, 1993.

Arts Of Asia. Volume 26 No 2 Janvary-Februay 1996.

Arts Of Asia. Volume 26 No 2 July-August 1996.

Arts Of Asia. Volume 26 No 2 September-October 1996.

The Arts Of Japan. London, 1990.

Bernard Leach a Potter's Work. London, 1967.

Britannica Compton' s. Cilt 16. Ana Yayıncılık A.Ş. İstanbul, 1991.

Expedition The Magazine of the University of Pennsylvania Museum of Archaeology and Anthropology. Volume 38 1996.

Grossier Weltatlas. Hürriyet Gazetecilik ve Matbaacılık A.Ş. İstanbul, 1993.

Manherism in Europe London 1994.

Türk El Sanatları. Halk Bankası Yayınları , İstanbul 1990.

The Works of Eiraku. Japan, 1988.